Društvo za raziskovanje jam Ljubljana 2018

GLAS PODZEMLJA

DRUŠTVO ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA

GLAS PODZEMLJA, 2018
Glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana

Naslov izdajatelja: Luize Pesjakove 11, 1000 Ljubljana
e-pošta: info@dzrjl.si
Internetna stran: www.dzrjl.si

Spletna izdaja: http://www.speleo.net/glas_podzemlja/

Urednica: Aleksandra Krajnc

Uredniški odbor: Nataša Sivec, Špela Borko

Avtorji besedil: Jure Bevc, Lojze Blatnik, Špela Borko, Teo Delić, Matic Di Batista, Kazimir Drašlar, Jaka Flis, Rok Grecs, Jure Košutnik, Aleksandra Krajnc, Tomaž Krajnc, Jurij Kunaver, Uroš Kunaver, Matija Perne, Ester Premate, Primož Presetnik, Andrej Puc, Maša Rački, Behare Rexhepi, Nataša Sivec, David Škufca, France Šušteršič

Avtorji fotografij in načrtov: Matej Blatnik, Špela Borko, Teo Delić, Matic Di Batista, Riko Grecs, Rok Grecs, Janez Kanoni, Domagoj Korais, Aleksandra Krajnc, Tomaž Krajnc, Rudi Kraševec, Jelka Kraškovič, Jurij Kunaver, Uroš Kunaver, Matija Perne, Ester Premate, Primož Presetnik, Andrej Puc, Behare Rexhepi, France Šušteršič

Avtor risb: David Škufca

Lektorica: Simona Žagar

Oblikovanje in prelom: Aleksandra Krajnc

Fotografija na naslovnici: Slikovit rdeč meander na koncu Male Karlovice (foto: Uroš Kunaver s Stephanie Sullivan in Matijo Pernetom).

Tisk: Trajanus d.o.o.

Naklada: 130 izvodov

Ljubljana, februar 2018

ISSN 1581-8942 (tiskana izdaja)
ISSN 2536-4308 (spletna izdaja)

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana
GLAS PODZEMLJA
2018

UVODNIK

Aleksandra Krajnc

NAGOVOR UREDNICE

Evo, leto (in še malo) je naokoli in pred vami je nova številka *Glasu podzemlja* in z njo, seveda, moja novejša fotografija[1]. Tudi letošnja je »izvenjamska« in tokrat moram priznati, da dejansko več kot leto dni nisem bila v nobeni jami, sem pa – predvsem na račun urejanja prejetih člankov – o jamah vsaj brala.

Nad tole številko GP-ja sem čisto navdušena. Ne vem, a so to hormoni, pomanjkanje jam, ali pa je branje dejansko tako zanimivo. Kar predstavljam si, kako bo Špela čez par deset let pisala članke, ki jih bo zaključevala s Francetovim stavkom: »Ustalili smo se, otroci so zrasli in spet smo se našli na veteranskih ekskurzijah v Najdeno jamo«, neki mladci pa bodo popisovali nove podvige ... Moram tudi priznati, da me je marsikateri članek presenetil, saj smo še bolj aktivni, kot sem si predstavljala!

Ne morem iz svoje kože, da vas ne bi malce okarala. Še nekaj dni nazaj je izgledalo, da GP letos ne bo izšel, saj smo v uredništvo dobile zelo malo člankov. Seveda bi bilo to nefer do tistih, ki so se potrudili in jih napisali pravočasno, na srečo pa vas je nekaj le bilo takih. Zadeve smo potem pospešile, še malo bolj začele težit zamudnikom, prisilile še kakšnega Člana v to, da je napisal članek, čeprav prej ni imel tega namena, in nam je (s skupnimi močmi) ratalo. Prosila bi, da v bodoče kmalu po tem, ko se kak tabor, čistilna ali pa zanimiva akcija končajo, napišete članek in ga pošljete na gp.urednistvo@gmail.com. Kar se tiče vseh ostalih prispevkov – s tem mislim predvsem na članke o društveni zgodovini, akcijah izpred nekaj let ali pa o tem, kaj vam leži na duši –, te lahko pričnete pisati že jutri. *Glas podzemlja* je društvena revija in brez vašega doprinosa ne more nastati. No, seveda, če imate na izbiro, da greste v jame ali pa pišete članke, potem je prava izbira očitna!

Edino primerno je, da tale uvodnik zaključim z zahvalo vsem avtorjem člankov, fotografij in načrtov, Špeli in Nataši za sourednikovanje, Simoni za lekturo, Urošu za naslovnico in pa Jakobu Radotu[2]!

1 Foto: tajmerselfi.

2 Štajerska oblika sklanjanja!

UVODNIK
Aleksandra Krajnc: Nagovor urednice ····· 2

HISTORIAT
France Šušteršič: JKLM – kaj se je sprožilo pred 50 leti in kaj odhajajoči generaciji JKLM pomeni danes ····· 4
France Šušteršič: Iz društvene zgodovine ····· 7
France Šušteršič: Malo osebno o zgodovini odkrivanj in zavarovanja Ždrocel ····· 10
Jurij Kunaver, Kazimir Drašlar in Andrej Puc: Jamarska nesreča pri raziskovanju brezna pri Medvedovi konti jeseni 1960 ····· 12

IZOBRAŽEVANJE
Matija Perne: Globalno segrevanje in jame ····· 16

RAZISKOVANJE IN DOKUMETIRANJE
Uroš Kunaver: Dogodivščine foto-sekcije ····· 20
France Šušteršič: Galacijevka in Najdena jama ····· 21
Rok Grecs: Raziskovanje jam na izbranem območju na Krasu ····· 23
Teo Delić: Novosti z južne meje – Prepadna jama ····· 24
Teo Delić: Ekstravagantne meritve Turjeve jame ····· 26
Špela Borko: Trubarjev dah, sedma najdaljša jama v Sloveniji in ostale sladkobe pokljuških globočin ····· 28
Tomaž Krajnc: Povezovanje Trubarjevega daha in Platonovega šepetanja ali Kako sem premetal na kubike pokljuškega snega ····· 29
Behare Rexhepi: O Romeu ····· 31
Jaka Flis: Raziskave Surovke v letu 2017 ····· 32
Špela Borko: Brezno rumenega maka (P4) ····· 23

TABORI
David Škufca: Prvomajski tabor DZRJL na Glažuti ····· 37
Ester Premate: Prvomajsko terenjenje v Črni gori ····· 39
Špela Borko: Kaninski tabor 2017 ····· 43

VARSTVO JAM
Primož Presetnik, Tomaž Krajnc, Jure Košutnik: V letih 2016 in 2017 smo očistili štiri jame na Kočevskem ····· 45
Nataša Sivec: Poročilo o izvedbi popisa onesnaženosti jam na območju Javornikov in Snežnika ····· 48

KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA
Primož Presetnik: Novo registrirane jame in katastrsko gradivo, prejeto v letu 2016 ····· 49
Tomaž Krajnc: Naši najplodovitejši zapisnikarji ····· 51
Teo Delić: Poročilo o Nagradi Viljema Puticka 2016 ····· 52
Uroš Kunaver: Predavanja in drugi izobraževalni dogodki ····· 53

USTVARJALNI JAMARJI
Špela Borko: Literarni in fotografski natečaj ····· 55
Maša Rački: Želja novopečene jamarke ····· 55
Špela Borko: Pogrešam podzemlje ····· 56
Jure Bevc: Zabava tipa dve ····· 57
Lojze Blatnik: Jamarska šola in jamarjenje ····· 58
Vaša Prava Dama: Oda majhnemu gnetljivemu zelenemu svaljku, ki sem ga nekega dne našel pod pazduho ali Dobra riba s lošim navikama – prava dama ····· 59
Aleksandra Krajnc: Gobelin ····· 60

HISTORIAT

France Šušteršič

JKLM – KAJ SE JE SPROŽILO PRED 50 LETI IN KAJ ODHAJAJOČI GENERACIJI JKLM POMENI DANES

11. avgust 1967. Lepo poletno dopoldne, nekje v prostorih Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Izredni občni zbor Jamarskega kluba Ljubljana. Dotedanja društvena pravila so okoliščine preživela in sprejemamo nova. Nič posebnega, če bi eden glavnih namenov novih Pravil ne bil dopolnitev imena v Jamarski klub Ljubljana + Matica.

Občnega zbora se je kot zastopnik DZRJS{z}[1] udeležil tudi njegov predsednik, F. Habe[2]. Samoumevno je bil navzoč tudi naš član P. Habič. Oba sta bila uslužbenca Inštituta za raziskovanje krasa SAZU v Postojni (IZRK), Habič pa je bil Habetov[3] nadrejeni. Istočasno je bil Habič tudi član Izvršnega odbora DZRJS{z}. Kaj smo med vrsticami hoteli povedati slovenski jamarski srenji, jima je bilo popolnoma jasno: da nas ne gre enačiti s podeželskimi klubi, ki so nastajali in ugašali po tekočem traku, se prerekali za »območja«, gradili jamarske koče, prirejali jamarske veselice, jame pa raziskovali malo ali nič[4].

Habe je proti naši nameri protestiral uradno in brezkompromisno. Najprej nas je ob polni Habičevi podpori na vse načine skušal prepričati, naj se ne preimenujemo. Ko pa sta dojela, da nas ne bosta omajala, je Habič[5] pobesnel, nas ozmerjal s huligani in med grožnjami besno zapustil sestanek. Začela se je »vojna«, ki je trajala pol desetletja. Na videz nepomemben spor zaradi preimenovanja enega izmed društev je prerasel v razkol slovenske jamarske javnosti, ki se je do danes bolj ali manj poglabljal, celil pa bolj malo. Kaj strašnega smo tedaj storili, in zakaj so nas naši »stari« podpirali vsaj z zgovornim molkom?

Od zunanjih vzrokov se mi zdi najpomembnejši preuranjen in premalo domišljen nastanek[6] zveznega organa slovenskih jamarjev, kar je dotedanjo društveno doktrino omajalo pri korenini. Ne glede na to, da so v novonastalo zvezo vstopila tri samostojna društva, vsako s svojimi podružnicami, se je novoformirano DZRJS{z} takoj razglasilo za dediče ne le našega imena – ter prej »republiških« dolžnosti in atributov – temveč kar vsega, kar se je dotlej štelo pod naše društvo; od zgodovine, tradicije »znanstvenega društva«[7] do katastra in naše materialne lastnine[8]. Gledano bolj od daleč – šlo je za to, da Postojna (IZRK) (p)ostane središče vsega, kar se raziskovalnega dogaja na krasu. Najbolj dosledno je bilo prizadevanje DZRJS{z}[9] (oz. njegovih funkcionarjev, članov IZRK), da uniči naš kataster in da pridobi izvirne društvene dokumente. Formalno »DZRJS{z}«, neformalno pa vodstvo IZRK[10]. Ker se akterji tudi še niso znali povsem odtrgati od »usranega jamarstva«, bi z nadzorom nad dokumenti lahko kontrolirali tudi njega.

1 V izogib zmešnjavi od tu dalje kratici Društva za raziskovanje jam Slovenije v smislu današnje JZS dodajam še {z}, torej DZRJS{z}. Kratici imena našega društva med letoma 1954 in 1962 pa sem prilepil {m}, torej DZRJS{m}.

2 Kar nekaj tu navedenih oseb je prej ali slej doseglo doktorat znanosti. Ker pa je čas zelo težko ugotoviti, za ta sestavek pa so akademski nazivi le obrobnega pomena, jih dosledno opuščam. Prizadetim osebam oz. dedičem se za ohlapnost iskreno opravičujem.

3 Formalno je bil Habe član Jamarskega kluba Luka Čeč (Postojna), trideset let prej pa je pričel pri nas (DZRJL{m}).

4 Tega ni za jemati vzvišeno. Fantje so imeli veselje, dostikrat pravo jamarsko žilico, a niso imeli pojma o tem, kako to realizirati. Ni bilo nekega osnovnega jamarskega znanja, ni bilo tržišča z opremo. Z baterijo ali železničarsko svetilko pohajati po »vodoravnih« jamah seveda ni jamarstvo. Nekateri so se tega zavedali, a so običajno obtičali na pol poti. Jamarski priročnik, ki izšel spomladi 1964, je bil namenjen predvsem amaterskim speleologom (v tem smislu je uporaben še danes) in si v »provinci« z njim skorajda ni dalo pomagati.

5 Odtlej je Habič v društvu obveljal za nekakšnega bav-bava. Zaradi eksplozivnega značaja mu je bilo to skoraj pisano na kožo. Kasneje sem ga imel priložnost spoznati tudi od bliže. Kljub večnim praskam lahko trdim, da je bil pod robato lupino čuteč človek, ki je zaradi svojih izpadov še najbolj trpel sam.

6 Kako naj to, ničemur primerljivo pravniško akrobacijo sploh imenujemo, se bo enkrat treba poglobljeno pogovoriti posebej.

7 Ne pozabimo, da se je društvo po reorganizaciji v začetku 20-ih let prejšnjega stoletja imelo za znanstveno-strokovno, več kot samo amatersko-strokovno. Vendar gre življenje po svoje in do začetka 2. svetovne vojne je »znanstveni« naboj v korist odkrivanja neznanega sveta že precej popustil. Po koncu vojne je društvo prvih nekaj let še skušalo ubirati stara pota. Šele s prihodom prve skupine mladih članov na prelomu desetletij se je veter dokončno obrnil. »Znanstvenost« je v dobrem desetletju do 60-ih let zvodenela sama od sebe.

8 Če že, bi po zdravi pameti v skupni žakelj morala prispevati vsa enako.

Spor se je še razkuril[11] zaradi avtorstva zapisnikov. V času pred 2. svetovno vojno in še nekaj let po njej so bili slovenski krasoslovci, ki so objavljali o jamah in črpali informacije tudi iz jamarskih zapisnikov, vsi člani društva. Večina objav iz tistih časov ima v podnaslovu pripis: »Poročilo Društva za…«. Avtorstva posameznih zapisnikov se ni navajalo, saj je veljalo, da so pač kolektivno delo članov.

Na začetku 60-ih let so na IZRK to prakso pričeli spreminjati. Namesto da bi pri navajanju virov zabeležili predvsem ime društva, so kot avtorje pričeli navajati tiste člane, ki so skupno delo finalizirali in se podpisali na določen dokument. Zapisnike so pričeli obravnavati kot javne objave, katerih vsebina je brezplačno na razpolago vsakomur. Če bi to – po možnosti s pristankom društva – počeli njegovi člani in če bi šlo za strogo strokovno uporabo, bi se verjetno razburjal le malo kdo. Ker pa se je ta praksa hitro uveljavila tudi v komercialne namene, smo kajpak skočili pokonci.

Seveda bi po isti logiki inštitutske zapisnike (v našem katastru) lahko uporabljal tudi kdo drug. Zato je IZRK na začetku 60-ih let formalno skoraj popolnoma prenehal pisati zapisnike o svojih osnovnih (»jamarskih«) raziskavah jam. Strogo po črki je bil korak popolnoma legalen, saj na kaj takega prej ni pomislil nihče. A dotedanjega dogovora o pošteni izmenjavi zapisnikov je bilo konec. Skoraj istočasno je vodenje DZRJS{z} prešlo na uslužbence IZRK. Zapisnike, ki so jih društva v dobri veri pošiljala DZRJS{z}[12], smo odtlej morali »zabarantati« za naše. Izmenjava je na videz tekla dalje, kot da se ni zgodilo nič. V prizadevanju, da se to razreši, nas je podprlo edinole društvo iz Črnomlja.

Društvo je dodatno utrpelo škodo še po eni plati – tedaj smo že prešli na podrobno sistematično rekognosciranje. Vse več časa je bilo namenjenega iskanju novih jam, manj pa samemu raziskovanju. Istočasno so z višanjem zahtev komercialnih uporabnikov naši zapisniki izgubljali ceno. Profesionalec, ki je hotel kaj vnovčiti, je iz našega zapisnika prebral podatke o legi[12], šel na teren, jamo v nekaj urah obdelal po naročnikovih zahtevah in bil rešen vseh ostalih obveznosti. Te zanke se formalno ni dalo razrešiti. Z nekaj več občutka za *fair play* pa bi seveda šlo. Spori so trajali do menjave predsednika (tedaj že pod današnjim imenom) JZS; v veliki meri tudi zaradi konstruktivnega stališča novega vodje katastra IZRK.

Drugi pomemben vzrok naših težav je bil četrti mednarodni Speleološki kongres (Ljubljana-Postojna-Dubrovnik, jeseni 1965)[14]. Jasno je bilo, da se ga brez skrajne angažiranosti našega društva[15] ne bi dalo izpeljati. Na zunaj je bil kongres popoln uspeh[16]. Imel pa je tudi manj lepo ozadje, v katerem je delovalo še najmanj dvajset »usranih« jamarjev, kajpak naših članov. Tri mesece so opravljali vse mogoče drobne tehnične naloge in skrbeli, da je logistika gladko tekla. Porabili so neznansko mnogo časa in volje, učinek pa ni bil v sorazmerju z vloženim trudom. Toliko, da je po kongresu praktično vse, kar je v jamarstvu videlo vsaj del znanosti, društvo (tedaj JKL) zapustilo. Konkretno to pomeni, da sta se generaciji, ki bi v naslednjih letih morali nositi težo raziskovanja in organizacije, razblinili. Mladinci, ki smo se zadnja leta pred kongresom vključili v društvo, smo se znašli na čistini.

Razhajanja v mnenjih so se kazala še pred formalnim »nastankom« DZRJS{z}, a so jih zaradi bližajočega se kongresa nekako odrinili ob stran. Dokler ni bil mimo, se kaj dosti ni dogajalo – potem pa so pritiski hitro narasli. Sol na rano smo nasuli tedanji skoraj-še-novinci, ki so se nas kongresne obveznosti komajda dotaknile. Gams je tik pred časom največjih odkritij v Najdeni jami objavil obširno študijo o Logarčku. Habič, ki je tekmoval z vsakomer, mu je skušal parirati z Najdeno jamo. A kaj, ko mu načrta nismo hoteli dati. Odtlej so od njega letele samo še strele. Prej nekako »političen« in delno strokoven spor je postal osebni problem obeh »H«-jev. Posledice nemočnega, neracionalnega hujskanja »province« proti Matici je kdaj pa

9 Večina društev ni razumela, za kaj sploh gre. Še najbolj so »padali« na krilatico, naj vsakdo raziskuje v svoji občini. Objektivno je to pomenilo, da bi ljubljanska kluba tako postala bolj ali manj debatna kluba. Domnevam, da so pri JK Železničar to razumeli in se – proti pričakovanju – niso postavili proti nam. Imeli smo tudi nekaj zaveznikov. Najbolj trdni so bili Kranjčani in Sežančani. Čim boljše stike smo želeli navezati tudi z Logatčani, a pri tem nismo bili uspešni. Propaganda od jugozahoda je bila prehuda. Kljub temu so razmejitev, ki je nastala sama od sebe, spoštovali tudi oni.

10 Dokler je bila slovenska krasoslovna elita zbrana samo na IZRK, je bilo jasno, kdo je kdo. Ko pa je I. Gams postal univerzitetni profesor in se preselil na Univerzo v Ljubljani, se je pojavila možnost, da IZRK ne bo več prvi in zadnji center krasoslovja v Sloveniji. Zato je bilo treba možni konkurenci zapreti bazo osnovnih jamarskih informacij, ki je, čeprav še ne znanstvena, temelj znanosti o jamah.

11 Z malo več daljnovidnosti bi se mu brez težav dalo izogniti, še preden je kaj izbruhnilo.

12 Poštni naslov je bil identičen, torej Titov trg 2, Postojna.

13 Kar je včasih pomenilo več kot 80% vložka.

14 Takrat je bila ustanovljena mednarodna speleološka zveza.

15 In Oddelka za geografijo na FF UL ter IZRK. »Ostalih« kot da ni bilo, razen morda asistence pri kaki manj zahtevni ekskurziji.

16 Verjetno je sprožil razvoj, ki je slovensko krasoslovje privedel do mesta, ki ga v svetu zaseda danes. Zato ga v tem smislu ne gre podcenjevati.

kdaj žal zaznati tudi še danes.

Manj kot pravkar povedano nas je tedaj prizadevalo, da nam DZRJS{z} ni hotelo priznati raziskovalnih uspehov – ne samo v Najdeni jami. Na vse načine nam je hotelo preprečiti dostop do jame, kar tudi pove svoje. Na enem izmed občnih zborov našega društva je Habe precej vehementno zahteval, naj jamo prepustimo Logatčanom, češ da se nahaja v njihovi občini, kjer mi kot »Ljubljančani«[17] nimamo kaj iskati. Seveda smo burno reagirali. Čez teden ali dva so imeli občni zbor v Logatcu in Habe je tam oznanil, da smo Logatčanom vstop v jamo prepovedali mi[18]. Take in podobne šikane, hujskanje proti »Ljubljančanom« in verbalni napadi so se vrstili kot po tekočem traku – skoraj vsak mesec je kje počila kakšna mina.

Naš prvi odgovor je bil, da smo pokazali roge in se preimenovali. Pridevek Matica se je za naše društvo postopoma uveljavljal vsaj od ustanovitve prve podružnice (1952 / Postojna). Uporabljali so ga prav vsi, od naših prijateljev do nam manj naklonjenih. Sami še najmanj; vsekakor pa smo nanj bili nekoliko ponosni. Sprememba pravzaprav ne bi smela motiti nikogar. Smo pa z njo hoteli sporočiti precej več. Pravkar izdan prevod knjige »Operacija –1000« nam je povedal, da smo na pravi poti – da je etika jamarstva v odkrivanju neznanega podzemskega sveta ter soočanje samega sebe z neznano naravo. In da DZRJS{z} v svoji vsebinski praznini pravzaprav mlati prazno slamo. Pa še nekaj; ob pravem času smo imeli predsednika, ki sta bistveno pripomogla k našemu zmagovitemu odporu. Jure Kunaver je pravočasno dojel, kam piha »politični« veter in izrekel brezkompromisni NE. Tomaž Planina pa je iz jate prekipevajočih mladcev ustvaril doslej verjetno najučinkovitejše moštvo v zgodovini slovenskega jamarstva. Vse to pa bi ne delovalo, če ne bi prav generaciji, ki sta se po kongresu umaknili, položili materialnega temelja, na katerem smo lahko mi gradili naprej.

Napetosti in nagajanja so se vlekli vse do zamenjave predsednika DZRJS{z} leta 1972. A od JKLM dalje je bila pobuda v naših rokah. Po eni največjih kriz v vsej zgodovini se je društvo več kot le postavilo na noge. Predvsem nam je uspelo, da so bili tedaj bolj ali manj aktivni skoraj trije ducati članov[19], »trdo jedro«[20] pa je natanko vedelo, kaj hoče. Nekako smo se uredili, da je lahko vzporedno delovalo po več ekip, a do grupiranja ni prišlo. Čeprav je imelo vsako raziskovalno območje nekaj ljudi, ki s(m)o rajši zahajali tja kot kam drugam, je bil pretok članov popoln. Polno smo se zavedali, da je ključ do uspeha skupinsko delo. Vsakdo je imel svoje mesto in tam je dal vse od sebe. Kot je pred leti pripomnil Žan[21]: vladalo je popolno zaupanje tovarišu, medsebojne tekmovalnosti ni bilo.

Že od vsega začetka smo raziskovali predvsem zaključena območja. Poleg Lanskega vrha in Kanina še Krimsko hribovje, Sežano in Suho krajino[22]. Hočeš nočeš smo uvedli intenzivnejše metode rekognosciranja, razrešili probleme z identifikacijo že znanih oz. zabeleženih jam,

17 V tem je precej ironije. Med aktivnimi člani je Ljubljančanov »z rodovnikom« vedno bilo samo za vzorec. Večina njihovih staršev se je poljubljanila šele kasneje, ko so se zaradi služb naselili v Ljubljani.

18 Zadeva se je končala tako, da so trije ali štirje (podpise smo našli) jamo obiskali incognito in si ogledali glavne rove. Kasneje se vanjo niso več vtikali. Ravnanje Logatčanov smo imeli za popolnoma korektno.

19 Morda ni čisto od muh pripomba, da se akcije »100 novih članov« niso ravno obnesle. Daleč največ novincev, ki so se kasneje še kako izkazali, je prišlo po lastni pobudi, ali pa jih je navdušil kdo od članov.

20 V glavnem današnji veterani.

21 Janez Kanoni.

22 Akcije v posamezne jame niso bile ravno prepovedane, a jih je bilo – z izjemo tradicionalne Križne jame - malo.

23 Čez pol stoletja je danes delež drugih marsikje že večji. A temelji ostajajo naši.

24 Sistem je še danes tak, kot smo ga vzpostavili mi.

25 V veliki meri zato, ker nam uradno glasilo DZRJS{z} ni pustilo objavljati svojih stališč do jamarstva, predvsem o »delovnih« področjih …

26 Poleti 1968 je že pol leta viselo v zraku, izreči pa ga ni upal nihče. Lepega avgustovskega popoldneva smo Primož Krivic, podpisani France in še dva (nisem popolnoma gotov kdo še – javita se!) listali po knjigi Duemila Grotte, si ogledovali načrte in razpravljali o jamah. Pridemo do načrta Abisso Bertarelli (= Žankana jama v današnji hrvaški Istri). Jama naj bi bila globoka 450 m, najgloblja na ozemlju tedanje države, lotil pa se je ni še nihče od Jugoslovanov. Nekdo je zavdihnil: »Ali jo bomo kdaj videli?« Pa revsne Primož: »Bomo – če bomo vitlali kakšne Habiče!« Samo spogledali smo se in vse je bilo odločeno. Čez nekaj dni smo sklicali poseben sestanek pri Šestici. Dalje se je kepa valila sama od sebe.

27 Že pri prvem obisku Žankane jame smo raziskovanje načrtovali v »alpskem« stilu – bližnja in del bolj oddaljene okolice pa sta se še vedno oklepali »piramidnega«. Pristop se je obnesel in v naslednjih letih smo ga izpilili do kraja.

28 Zakaj sploh sova? Ideja izvira iz konca leta 1963, ko smo precej hodili v Jamo na meji. Takrat so v njej gnezdile uharice, se spreletavale okrog plezalcev na lojtrah, posedale po poličkah in si nas zvedavo ogledovale. Ker nam je proteuse »speljala« JZS (tedaj DZRJS{z}), smo iskali novo maskoto. Večnih netopirjev smo bili že preobjedeni in čisto mimogrede smo začeli po stenah jam »skicirati« sovo. Ta je polagoma dobila današnjo obliko. Prapor je nastajal mimogrede. »Črno« obliko je dobil okrog leta 1970 ali malo prej.

naredili red v dokumentaciji in postavili sistem tako, da ga je možno stalno dograjevati. Še danes so največje gostote jam po Sloveniji tam, kamor smo takrat mi zagrizli[23]. Do ureditve katastra jam za celo Slovenijo je bilo samo še pol koraka[24]. »Folklora« je bila na višku, začeli smo izdajati svoje glasilo[25] in se poskusili celo z Radiem Najdena jama.

Naraščajoči stiki s tujimi jamarji, predvsem poljskimi, angleškimi in francoskimi, so nam omogočali, da smo se od njih učili in tudi res nekaj naučili. Vprašanje, ali smo kos državnemu rekordu[26], se je postavilo samo po sebi. Akcijo smo pripravili z vso skrbnostjo. Ne samo zato, ker je bila to za nas dotlej najgloblja jama ampak tudi zato, ker je Speleološki savez Jugoslavije našemu obisku divje nasprotoval, DZRJS{z} pa tudi – vsaj formalno. Pokazalo se je nepričakovano – jama ni bila »dorasla« nam[27]. Naprej je šlo kot domine.

*

Življenje teče dalje in po svoje. Do srede 70-ih let smo se polagoma umaknili, društvo pa je spet privzelo svoje izvirno ime Društvo za raziskovanje jam Ljubljana.

Ustalili smo se, otroci so zrasli, in spet smo se našli na veteranskih ekskurzijah v Najdeno jamo. Tu se je začelo in tu se po pol stoletja polagoma izteka naša jamarska kariera. Ostajajo spomini in prijateljstva, ki so se utrdila v začetkoma skoraj brezupnem, na kraju pa zmagovitem boju za identiteto. Zvestobe društvu nismo pozabili nikoli, a JKLM ostaja v nas za vedno – enako pa za vedno ostaja del društvene zgodovine. Člansko!

*

Pripis: Težav, ki so nas oblikovale, nisem naštel v celoti. Upam pa, da sem dovolj dobro orisal vzdušje, v katerem smo morali preživeti. Čeprav smo imeli »inštitut« takrat za skorajda dednega sovražnika, ga kot ustanove nikakor ne želim grditi. SAZU in njene veje nimajo pri tem nič. Krinko DZRJS{z} – in v polsenci za njim IZRK – je uzurpirala peščica ljudi, ki je tako pač tešila svoje osebne in strokovne travme. Se pa iz tedanjega dogajanja da marsikaj naučiti. Predvsem to, da je treba zadeve dobro premisliti vnaprej. Če društvo v drugi polovici 60-ih let ni razpadlo, je v veliki meri zaslužen slučaj, da se je ob pravem času na pravem mestu znašlo dovolj ljudi, ki s(m)o znali stopiti skupaj.

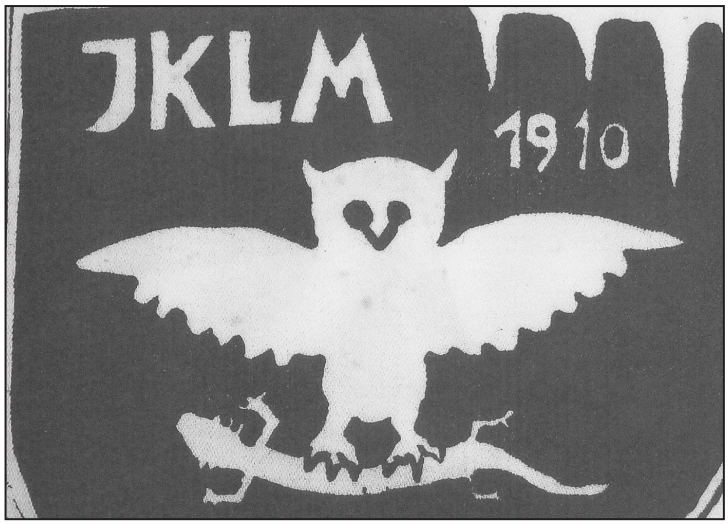

Prapor JKLM[28] (foto: Janez Kanoni).

France Šušteršič

IZ DRUŠTVENE ZGODOVINE

V zgodovini raziskovanja slovenskih jam bo imela Postojnska jama vedno posebno težo. Malokdo pa se zaveda, da pomembno mesto v zgodovini raziskav pripada prav našemu društvu; odkrivanja so potekala v več fazah. Če odmislimo čase do Luke Čeča, se z njegovim odkritjem notranjih delov (14. 4. 1818) začne pionirska doba. Konča se nekako na prelomu 19. stoletja. Domači in tuji raziskovalci so dotlej raziskali toliko njenega podzemlja, da je bilo v grobih obrisih postalo znano, za kakšno jamo približno gre.

Doba italijanske okupacije pomeni v smislu odkrivanja novih rovov bolj ali manj mrtvilo. Jama je veljala za bolj ali manj strateški objekt, kamor »navadni« jamarji niso imeli dostopa. Kar je bilo novih odkritij, so bolj posledica zvedavosti domačih vodnikov kot sistematičnih raziskav. Je pa »vojaški« vidik jame doprinesel, da so bili vsaj glavni rovi geodetsko izmerjeni in s tem je bila postavljena solidna osnova nadaljnjim raziskavam.

Kmalu po 2. svetovni vojni se je sistema Postojnska-Planinska jama lotilo naše društvo. Od konca 40-ih do konca 50-ih let so predvsem »stari« člani (aludiram na prepire v začetku 50-ih let) sistematično raziskovali sumljiva mesta; predvsem v območju rovov podzemskih Pivke in Črne jame. Res veličastnih odkritij ta doba ni prinesla – se je pa »mozaik« znanih rovov precej izpolnil. Zaradi domačih sporov dokumentacije v društvenem arhivu ni – je pa o raziskovanjih in odkritjih predvsem Ivan Michler sproti poročal v *Proteusu*, tako da zgodovine raziskav v tej dobi ni težko razbrati.

Bogatejši podatki o »jamarski pešadiji« dostopnih predelih jame so postali izhodišče »potapljaški dobi«, ki še traja. Ta se vse bolj bliža uspehu vseh uspehov – povezavi med Postojnsko in Planinsko jamo.

Enega od skoraj ducata Michlerjevih člankov smo leta 1981 ponatisnili v *Glasu podzemlja* (I. Michler, Magdalensko brezno. GP 11 / 1, 56–63). V nadaljevanju objavljamo poročilo o odkrivanju novih delov Črne jame, ki s prvim sestavlja nekakšno celoto. Strokovno bi se marsikateri trditvi dalo oporekati – kar pa se tiče čistega odkrivanja novega sveta, je prispevek enako svež kot pred več kot pol stoletja.

Ivan Michler, NOVA ODKRITJA V SISTEMU POSTOJNSKIH JAM

Ponatisnjeno iz *Proteusa 15*, 1952/53, 8, 214–219.

V davni geološki dobi je naletela notranjska reka Pivka v Postojnski kotlini na skalne sklade griča Soviča, ki so ji zaprli nadaljnjo pot po zemeljskem površju. Bila je primorana pogrezniti se v podzemlje. Tisoče in tisoče let je Pivka dolbla in izjedala novo, podzemeljsko strugo, ki jo je nujno potrebovala za odtok proti 100 m niže ležečemu Planinskemu polju. Pri tem gigantskem delu je voda izoblikovala sistem medsebojno povezanih velikanskih podzemeljskih prostorov Postojnske, Otoške, Črne, Magdalene, Pivke in Malograjske jame. Doslej je znanih in raziskanih že 18 km teh podzemeljskih prostorov.

Večina izletnikov si ogleda le znamenito Postojnsko jamo, čeprav sta Črna in Pivka jama tudi urejeni za tujski promet. Po obeh jamah so speljane udobne poti, ki jih razsvetljuje električna luč. Iz Ruske jame, ki je sestavni del Postojnske jame, drži proti severu 495 m dolg predor (delo Italijanov), ki se konča na ploščadi v Črni jami. Raz nje popolnoma nepričakovano zagledamo visoko pod stropom odsvit dnevne svetlobe. Črna jama ima tu svoj naravni vhod sredi gozda ½ ure severozahodno od Postojne. Na dnu 20 m globoke udorne doline, ki jo od treh strani obdajajo temnomodre navpične stene, opazimo široko ter razmeroma nizko odprtino – vhod v Črno jamo. Ako nas zanima in imamo srečo, lahko v vodnih kotanjah Črne jame opazujemo človeške ribice v njih naravnem okolju.

V začetku zadnje tretjine umetnega rova, ki spaja Postojnsko jamo s Črno jamo, na nekem mestu votlo zabobni, ako udarimo z nogo ob tla. Na tem mestu leži pod predorom vodni rov, ki ga je leta 1893 odkril jamski vodnik Vilhar. Rov smo zato upravičeno nazvali Vilharjev rov ter tako odpravili po vsem neutemeljen nemški naziv »Georg Lahner Korridor« in poznejše italijansko preimenovanje v »Grotte Gariboldi«. S tema nazivoma so hoteli poudarjati, da so rov raziskovali Nemci in Italijani. Vendar so nam predlanska in lansko raziskovanja odkrila vrsto doslej neznanih predelov tega hidrografsko zelo zanimivega predela podzemeljske Pivke.

V Vilharjev rov se splazimo iz Črne jame skozi 50 m dolg, ozek in zelo nizek, večinoma komaj ½ do ¾ m visok Zvezni rov, ki ga v deževni dobi že v bližini vhoda zapira majhen vodni sifon. Voda sifona izvira od atmosferskih padavin, ki na tem mestu hitro pronicajo skozi zemeljsko površje v notranjost jame. Že nekaj dni po deževju voda odteče in sifon postane prehoden.

Vilharjev rov je 367 m dolg, 8–15 m visok in 10–30 m širok podzemeljski prostor, ki ima smer JZ-SV. Strma ilovnata pobočja rova prenehajo na dnu v 3–4 m široki strugi, kjer leže pred skalnimi kladami večje in manjše vodne kotanje. Skalovje v strugi je močno izprano in od deroče vode erodirano. V jugozahodnem koncu rova se odcepi tik pred vodnim bazenom više ležeč stranski rov. Vhodno pobočje rova je močno sedimentirano z ilovico, kar kaže, kako visoko nastopi voda v času poplave. Vodni bazen v vznožju rova so Nemci in Italijani imeli za pritočni sifon. Vendar smo že leta 1949, ko smo rov prvikrat obiskali, odnesli vtis, da vodna kotanja ni sifon, temveč le začetek vodnega kanala. Da je bila naša domneva pravilna, je potrdila ekskurzija leta 1950, ko smo opremljeni z gumijastim čolnom ponovno obiskali Vilharjev rov. Iz vodne kotanje se je v šibkem toku pretakala voda v smeri proti severovzhodu, ko smo pluli po mirni in čisti vodi 4–6 m širokega in 4–5 m visokega vodnega kanala. Globina vode, ki so jo oživljale ribice Phoxinus, se menja. Med 4–5 m globokimi tolmuni leže plitvejša mesta, kjer lahko opazimo v čisti vodi dno kanala. Strop in strmo v vodo padajoče stene so prevlečene s tanko plast jo ilovice. Že po 30 m se rov obrne proti jugu in nato po 40 m proti zahodu. Kmalu nato se rov razširi v majhno jezerce, ki ga od treh strani zapirajo strme, pod vodno gladino segajoče skalne stene. Nadaljnja pot je zaprta. Šele sedaj smo dosegli pravi pritočni sifon, ki tudi v suši ni prehoden. Skupna dolžina novo odkritega prostora znaša 126 m. Od sosednjega Perkovega rova, ki se odcepi od glavnega korita podzemeljske Pivke in drži v smeri proti Vilharjevemu rovu, smo oddaljeni samo še 200 m v ravni črti. Da veže ta doslej še nepreiskan prostor Perkov rov z Vilharjevim rovom, dokazujejo ribice Phoxinus, ki sicer žive v nadzemeljsko tekoči Pivki, od koder jih je naplavila visoka voda.

Kakor že omenjeno, je iz kanala odtekala voda v šibkem toku proti severni steni Vilharjevega rova. Tu zasledimo ozek in nizek vodni kanal, ki so ga Nemci in Italijani imeli za odtočni sifon. Vhod v kanal zakrivata dve veliki podorni skali. Uverjeni, da kanal še ni bil preiskan, smo se leta 1952 vrnili, da ga natančno preiščemo. Naši ekskurziji so se pridružili tudi mladi tržaški jamarji pod vodstvom prof. Jelinčiča. Veliko je bilo navdušenje mladih jamarjev, ko so zvedeli, da odhajamo na nova odkritja, še večje pa veselje, da so lahko prvi prodirali v neznani svet. V kratkem je čoln dosegel konec delovnega sifona, zavil na levo in nam izginil izpred oči. Po vrnitvi nam je mladi jamar sporočil, da kanal prehaja v veliko dvorano, ki jo njegov tovariš že raziskuje. Naša domneva je bila potrjena. Kar je doslej

veljalo za sifon, je v resnici 2–3 m širok in 3–3½ m visok vodni kanal, ki se konča v mogočni 30 m dolgi, 26 m široki in 10 m visoki Blatni dvorani. Tla dvorane so na debelo obložena z ilovico, skozi katero si je voda utrla svojo strugo. Njena strma pobočja so visoko sedimentirana z ilovico, nato šele se pojavi golo podorno skalovje, kar vse kaže, kako visoko nastopi poplava v deževni dobi, ko se dvorana spremeni v podzemeljsko jezero.

Iz Blatne dvorane drži proti SSV 3–7 m širok ilovnat rov, skozi katerega se pretaka voda. Po 30 m rov ostro zavije proti vzhodu in se konča v majhni od treh strani s skalnimi stenami zaprti vodni kotanji. Tu šele je pravi odtočni sifon, neprehoden tudi v suši. Nadaljnja pot je zato zaprta. Ker smo v rovu opazili živo miš, je dobil ves novo odkriti prostor ime Mišji rov. Verjetno se je mali glodalec zatekel v jamo skozi naravni vhod v Črno jamo, ki je oddaljen od Mišjega rova le 250–300 m.

Našo pozornost je vzbudil tudi bočni podor ob severni steni Vilharjevega rova, nedaleč od vhoda v Mišji rov. Uspeh podrobnega raziskovanja ni izostal. Na temenu podora smo med podornimi skalami odkrili ozko in nizko, že močno zasigano odprtino. Po 12 m nerodnega plezanja nam je uspelo prebiti se skozi podor in vstopiti v doslej še neznano 20 m dolgo, 15 m široko in 30 m visoko dvorano z mogočnim podorom, ki se melje od severovzhodne stene v smeri proti Vilharjevemu rovu. Novo odkriti prostor je dobil ime Podorna dvorana. Podor v Podorni dvorani in podor pred dvorano sta v bistvu enoten podor, ki je zatrpal nekdanjo strugo Pivke, ki je imela tu svoj delni odtok v smeri proti Črni jami. Nedvomno se za Podorno dvorano rov še nadaljuje.

Nova odkritja v Vilharjevem rovu nam narekujejo, da podzemeljski prostori Pivke kljub stoletnemu raziskovanju še niso povsem raziskani. Vso pozornost bo treba posvetiti natančnemu pregledu podorov in sifonov, saj se za bočnimi podori lahko skrivajo stranski rokavi nekdanjega vodnega toka, za čelnimi podori pa nadaljevanje glavne osi jame. V ilustracijo naj navedemo samo nekaj tipičnih primerov. V glavnem rokavu podzemeljske Pivke naletimo v daljavi 2000 m na mogočen čelni podor, ki je vodni rov zatrpal do stropa. Med skalnimi velikani je labirint prehodov, lukenj in rovov, skozi katere se je mogoče prebiti na drugo stran podora, kjer se jama nadaljuje v nezmanjšanem obsegu. V Vodni jami na Ravniku pri Slavini je podor zasul širok rov do stropa. K sreči so se sesutine podornega skalovja nagrmadile v bližini vzhodne stene tako, da je ostal prost ozek in nizek prehod v nadaljevanje jame. V Malograjski jami pri Planini[1] je bočni podor skoraj do stropa zasul vhod v Rudolfov rov, skozi katerega se pretaka stranski pritok. V Rakov rokav. Rov je bil nepoznan. Odkrila so ga šele naša podrobna raziskovanja. Seveda pa naletimo včasih tudi na nepremagljive težave. V Križni jami pri Ložu se zaključuje Matjažev rov, ki je bajno zakapan in zasigan, z mlajšim čelnim podorom, vendar je podorno skalovje tako grozeče nastavljeno, da je raziskovanje življenjsko nevarno. V isti jami se konča 1720 m dolgi rov Blata s čelnim podorom. Izpod podora priteka potok, ki dokazuje, da se rov nadaljuje. Vendar je prehod nemogoč, ker je debela plast sige povsem zadelala vmesne prostore, ali pa jih tako zožila, da so postali neprehodni.

Ko se splazimo iz Črne jame skozi Zvezni rov, ki je tudi podornega značaja, v severovzhodni konec Vilharjevega rova, zasledimo na naši levici skalni rov, katerega morfološka slika se ostro loči od ostalega Vilharjevega rova. Rov je samo 3–6 m širok, v višino pa meri 4–5 m. Dno rova strmo pada v skokih, globokih do 1 m. Skalne ploskve dna so močno izprane in erodirane po deroči vodi, vmes pa zasledimo vrsto globljih ali plitvejših vodnih kotanj. Gravitacijsko korito Vilharjevega rova prehaja tu v tlačno korito, skozi katero dere v deževni dobi močan vodni tok, ki se umiri šele v 7 m niže ležečem odtočnem sifonu. V zaporni steni sifona je razpoka, skozi katero vleče močan zračni tok v notranjost jame. Prepih kaže, da se onstran zaporne stene jama nadaljuje. Nekaj pred sifonom priteka iz južne strani skozi više ležeči stranski rov majhen potoček, ki je tudi v suši aktiven.

Močno izprano gravitacijsko korito Vilharjevega rova in temu sledeče tlačno korito pričata o deročem toku, ki se mora pojaviti v teh prostorih v času podzemeljske poplave. Šele 1. maja 1951 nam je uspelo premagati sifon v Zveznem rovu ter se prebiti v Vilharjev rov v času, ko je bilo podzemlje deloma poplavljeno. Tu je v resnici drla skozi gravitacijsko korito srednje visoka voda v tlačno korito, ki je bilo napolnjeno skoraj do stropa.

Vilharjev rov je tedaj ventil podzemeljske Pivke. V deževni dobi, ko se dvigne v glavnem, proti severu usmerjenem koritu podzemeljske Pivke, vodni nivo za nekaj metrov, odvaja Vilharjev rov znatne množine narasle vode proti vzhodu, zato se tudi le v tem času pojavi v njem visoka deroča voda, ki jo nato zasledimo v Črni jami; to je potrdilo predlanskim izvršeno barvanje.

Pri nizkem stanju vode, ko zadošča kapaciteta glavnega korita za pretok vse vode proti severu, nastopijo v Vilharjevem rovu znatne spremembe. Gravitacijska in tlačno korito sta neaktivni. Le posamezne vodne kotanje s stoječo vodo in na debelo s svežo ilovico sedimentirana pobočja kažejo višino, do katere je segala poplava.

Ker leži odtočni sifon v tlačnem koritu 7 m niže od pritočnega sifona v gravitacijskem koritu, se ob nastopu poplave pojavi v rovu močno deroč vodni tok. Z naraščanjem poplave pa ne zadošča več grlo odtočnega sifona za odvod vse vode, zato začne ta zastajati. Nivo vode v gravitacijskem koritu se začne dvigati in voda

1 Malograjska jama (neposreden prevod iz Kleinhäuslhöhle) je do danes opuščeno ime Planinske jame.

polagoma zalije niže ležeče tlačno korito do stropa; voda se pretaka sedaj le pod pritiskom. V tem času se tudi umiri deroči tok v gravitacijskem koritu in iz vode se lahko seseda ilovica. Z upadom poplave se pojavi spet deroči tok, zato je dno korita izprano, skalovje pa močno erodirano. Le s svežo ilovico sedimentirana pobočja kažejo višino, do katere je segla poplava. S prestankom poplave usahne tudi vodni tok in Vilharjev rov postane dostopen jamarjem. Vsa voda, ki v tem času še priteka v Vilharjev rov, najde svoj odtok skozi Mišji rov.

Vilharjev rov tedaj ni nekak samostojno zaključen prostor, temveč sestavni del Črne jame, katero veže z glavnim koritom podzemeljske Pivke, od Črne jame pa ga loči podor, skozi katerega drži Zvezni rov. Nekoč je visoka Pivka tekla iz Vilharjevega rova naravnost v Črno jamo. Šele podor jo je prisilil, da si je ustvarila novo tlačno korito in tako obšla zapreko, ki si jo je sama ustvarila.

France Šušteršič

MALO OSEBNO O ZGODOVINI ODKRIVANJ IN ZAVAROVANJA ŽDROCEL

Odkar so Ždrocle vpisane v svetovno dediščino UNESCO, na lokalnih javnih občilih število »odkriteljev«, poznavalcev in sploh mojstrov za vse, narašča (samo do tja morajo še priti). Mimo tega je v *Delu* dne 20. julija 2017 na strani 17 izšel zanimiv intervju z (dr.) Petrom Skobernetom[1], ki ima v finalni fazi verjetno res največ zaslug za vpis. K vsebini intervjuja nimam kaj dodati – po mojem je zgodovina, kolikor jo pozna, zabeležena korektno. Morda bi jaz vsaj malo omenil še (mag.) Špelo Habič, saj je prispevala fotografije, ki so se doslej kot edine pojavile v širši javnosti.

V korist zgodovine naj k povedanemu pristavim še svoj lonček. Nesmiselno bi bilo trditi, češ da so bile do začetka moje zgodbe Ždrocle nekaj popolnoma neznanega. Gozdarji, lovci in nabiralci kresilnih gob so jih poznali že od davna. A da bi se »kamenček sprožil«, jim je nekdo le moral odpreti vrata v javnost. Petrova zgodba se začne šele, ko se je zaposlil, a to je že kasneje.

Leta 1975 sem bil zaposlen na Inštitutu za raziskovanje krasa (Postojna). Ena mojih delovnih nalog je bila speleološka karta lista Cerknica 3, ki obsega južni del Javornikov in večji del Snežnika. Takrat sem že imel nekaj kilometrine pri poznavanju jamarske plati Snežnika, zlasti vzhodnega dela. Naloga mi je bila pisana na kožo in lotil sem se je z vso vnemo. Na terenu sta mi pomagala še kolega (danes akad. dr.) Andrej Kranjc in (ing.) Ivan Kenda. Najprej sem se zakopal v arhive in ugotovil, da je najmanj znanega o planoti vzhodno od Velikega Snežnika. Na zadnji izdaji (staro-)avstrijske specialke merila 1 : 25 000 in na odgovarjajočih italijanskih kartah istega merila sem nekje sredi planote opazil znak, ki spominja na udornico. Kot zagrizen udorničar sem takoj napel oči in našpičil ušesa.

Natanko na moj trideseti rojstni dan, torej 8. junija 1975, sva se z Andrejem odločila, da pogledava, kaj je na stvari. Tiste dni je bilo vreme slabo, a mene je »udornica« le preveč mikala. Z Leskove doline sva se po Jurjevi cesti odpeljala do Klanske police, nato pa preko Sežanja nazaj proti severu. Mimogrede sva poiskala še nekaj brezen, ki so bila brez podrobnejših podatkov vpisana v italijanski kataster. Parkirala sva tam, kjer se nad Vodno drago od glavne vojaške ceste cepi slepa, nevzdrževana cestica (danes zaprta z verigo) v smeri Andrejevega studenca. Za kombi je bila prehuda in odpravila sva se peš. Takrat xeroxa še skoraj ni bilo in karte so ostale »doma«. V mešanici nizke oblačnosti in megle – malo je tudi pršelo – sva se zanašala le na intuicijo, kompas Brunton in Putika. Do studenca sva prišla brez težav – od konca ceste sva pač sledila najbolj izhojenim živalskim stezam. V skalo vklesani napis »Andreas Quelle« se nama je kar sam ponudil pred oči. Če me spomin ne vara, je bil studenec precej zadelan z listjem, a ga je Andrej očistil.

Zdaj pa zares! Krenila sva proti jugu. Mimo zadnjih ostankov snega sva kot mesečnika sledila stečinam, dokler nisva prišla do skupine velikih brezen. Metanje kamnov je pokazalo, da je zadeva resna. Brezna so bila seveda »nova« in Andrej je vprašal, kako bi jih poimenovala. Predlagal sem, naj bodo kar Andrejeva. Tako si bodo zanamci vedno belili glave, ali se imenujejo po njem ali po studencu. Strinjal se je in tudi danes ne vem, kateri odgovor je pravi. Šesti čut nama je dopovedoval, da se bo zdaj treba obrniti proti zahodu. Res se je za globokimi snežnimi vrtačami tam zadaj skozi meglo nekaj svetilo. Ker nisva več vedela, kje sva, sva krenila pač tja. Tik pred »svetlobo« nama je pot zaprl manjši greben. Splezala sva nanj; jaz naprej, Andrej nekaj metrov za mano.

Povzpel sem se na rob in se zagledal v prvo Ždroclo. Bilo je junija in na dnu je bil še sneg. Megla se je polagoma gostila, a ne toliko, da bi v ozadju ne videl obrisov naslednje Ždrocle. Ušle so mi zgodovinske besede: »Ti, ku...ba, poglej tole!« Tudi Andreja je pogled navdušil.

Zakadila sva se na sedlo in nato naprej. Mimogrede sva preplezala današnjo »Mančevo prečnico« in se znašla na robu druge, dosti večje, Ždrocle. Nekje v globini je bilo videti sneg. Nisva pa se s tem kaj dosti ukvarjala, kajti po – kot bi rekel pokojni Matjaž Puc – žmohotnem terenu sva se morala premikati med žreli kar spoštljivih brezen. V ozadju se je svetilo nekaj še večjega – Ždrocla 3. Obšla sva tudi to, potem pa se, prekipevajoča od navdušenja, po lastnih sledeh vrnila do kombija. Mimogrede sem izrekel še en nepozaben stavek: »Tole je Putikovo darilo za moj trideseti rojstni dan!« Andrej je očitno soglašal.

Slabo vreme se je nadaljevalo in naslednjega dne sem ostal v pisarni. Še vedno pod vtisom odkritja sem že navsezgodaj zavrtel telefon in poklical Radota Smerduja. Navdušil sem tudi njega in obljubil je, da se bo takoj lotil postopka za zavarovanje. Kako se je v tej smeri odvijalo dalje, večinoma ne vem. Končni rezultat je zdaj znan.

Z Andrejem nisva bila več zelenca in sva seveda opazila, da je gozd »pra-…« Ampak dlje od opazke, da človek samo čaka, izza katerega ovinka bodo prijodlali Indijanci, nisva prišla. Sva pa videla gamsa. Radotu pragozda nisem niti omenil. Mene so popolnoma prevzeli snežni kotli in množica brezen – divjina sama po sebi mi je bila samoumevna. Z Andrejem nisva molčala in predstojnik Inštituta, (dr.) Peter Habič me je pozval, naj svoje odkritje pokažem še sodelavcem. Leto ali dve kasneje se nas je kar nekaj »inštitutnikov« odpravilo tja in vsi s(m)o bili mnenja, da je to res nekaj posebnega. Kasneje je Peter (Habič) hodil tja še v lastni režiji in s sabo jemal hčer Špelo, ki je študirala gozdarstvo. Ko se je zaposlila na Gozdnem gospodarstvu Postojna, se je še bolj zavzela za Ždrocle in po mojem mnenju prav ona strokovno javnost opozorila tudi na »bukovo« oz. »pragozdno« plat.

Vzporedno s tem dogajanjem so tekli tudi upravni postopki in zdaj smo, kjer smo. Teden po razglasitvi sem na radiu Koper ujel, da bodo v bodoče pobirali vstopnino. Nekaj dni prej me je planinski prijatelj Tone Cedilnik podražil, da bodo ob cesti kmalu stali štanti in Kitajci bodo med drugo šaro prodajali tudi plastične Ždrocle. Prvi korak je očitno že storjen.

V času odkritja in po njem sem na društvene sestanke hodil bolj poredko. Vsekakor sem o odkritju poročal, a resno ni zanimalo nikogar. Zato sem Ždrocle pokazal rakovškim jamarjem. Zanimanje je bilo tu bolj živo in v naslednjih letih so fantje z mojo pomočjo bolj ali manj pregledali lažje dostopna brezna. Zadeva je logistične sposobnosti društva prenapela (to so bili časi, ko je vrvna tehnika šele pričela izpodrivati lestve) in akcije so polagoma zamrle. Zato je dokumentacija – zlasti kar se tiče večjih objektov – še danes bolj približna. Delno sem zamočil tudi jaz. Zaradi obilice terenskega dela nisem dokumentacije sproti pripeljal do konca in zato v katastru še danes ni pravega reda.

Z zamudo petih ali šestih let smo Franci Malečkar, Samo Morel, Drame Leon - Šutko in moja malenkost naredili načrt prve Ždrocle. Angleži iz Speleo-campa (Yorkshire Subterranean Society) so se sredi devtdesetih let po mojem nasvetu spustili v prvi dve Andrejevi brezni. Ugotovili so, da pripeljeta v veliko ledeno dvorano, robna poč pa seže čez 100 m globoko. Glede na to, kako je snega zadnja leta malo, domnevam, da bi se zdaj morda dalo tja priti tudi iz tretjega brezna, ki je bilo nekoč bolj podobno velikemu kotliču, polnemu snega. Dela je še polno. Največ sicer stavim na »Marjanov dihalnik«. Morda bodo tam Štiri srca – ampak tudi z Dvema bi bil zadovoljen.

Še danes sem prepričan, da bile so Ždrocle res Putikovo darilo za moj trideseti rojstni dan. Ne vem še, kaj bom storil, ko mi bodo ogled (po možnosti »voden«) hoteli zaračunati.

1 Med drugim je Peter, čeprav ga zadnja leta vidimo bolj malo, tudi naš član.

Jurij Kunaver[1], s sodelovanjem Kazimirja - Mikca Drašlarja[2] in Andreja Puca[3]

JAMARSKA NESREČA PRI RAZISKOVANJU BREZNA PRI MEDVEDOVI KONTI JESENI 1960

Prispevek k zgodovini DZRJL in jamarskega reševanja.

V *Naših jamah* (št. 1/2, 2. letnik, 1960) je bilo objavljeno poročilo podpisanega o raziskovanju brezna pri Medvedovi konti na Pokljuki jeseni 1960, tega mogočnega kraškega pojava, čigar dimenzije in nastanek še danes burijo domišljijo. To je bilo v povojnem času eno večjih jamarskih odkritij v Sloveniji. Glavna dvorana kupolaste oblike je drugi največji podzemski prostor v Sloveniji. S tem takrat zagotovo ni bila napisana zadnja beseda o kraških pojavih na Pokljuki, kvečjemu prva, kar vsekakor potrjujejo društvena odkritja v breznih na Viševniku. Pokljuka ima namreč precej zapleteno geološko zgradbo, deležna pa je bila tudi več poledenitev v pleistocenu. Površje zato marsikje pokriva različno debela plast mlajšega, najbrž pa tudi starejšega ledeniškega gradiva, ki bi lahko zakrivalo jamske vhode. Tudi krajših tekočih površinskih voda je kar nekaj, zlasti v geološko ugodnih območjih, npr. na Goreljku. Kje vse pa je že prej površinska voda uhajala v podzemlje, je še vedno neznano; morda prav na območju brezna pri Medvedovi konti, zlasti ob koncu poledenitev, ko se je zaradi močnega topljenja ledu nabiralo veliko vode, saj so njegovi podzemeljski prostori zares mogočni in jih je brez delovanja vode komaj mogoče razložiti.

Prerez brezna pri Medvedovi konti in dvorane (avtorica: Jelka Kraškovič).

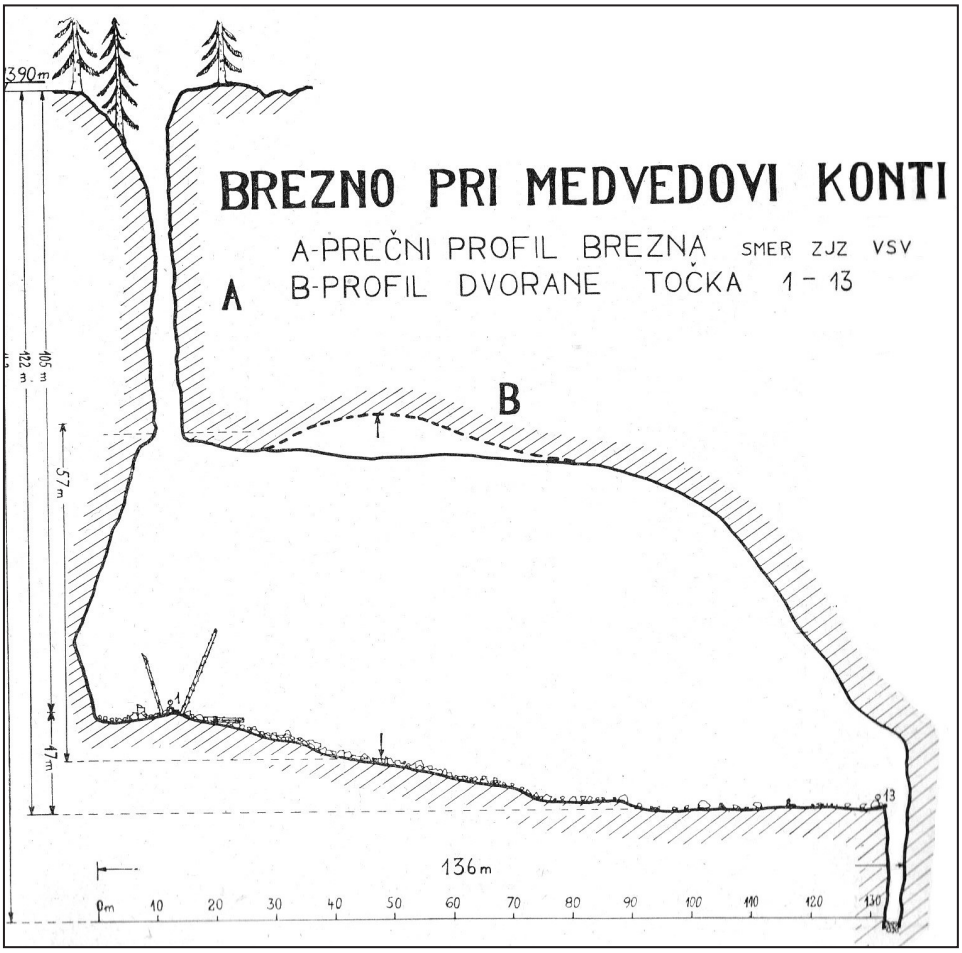

Namen tega sestavka ni dopolnjevanje že objavljenega poročila, pač pa tehnični opis okoliščin in potek nenavadne nesreče s srečnim koncem, ki v zgornji objavi ni bila omenjena. Na drugem od treh obiskov jame – prvi je bil 2. oktobra, drugi 6. in tretji 19. novembra 1960 – se je namreč zgodila neprijetna nezgoda, ki bi se lahko končala tragično. To je bila menda sploh ena redkih nesreč v jamah po 2. svetovni vojni, ki pa doslej ni bila opisana, niti ne dovolj analizirana in je zato ostala skoraj brez odmeva. Društveni zapisniki tistega časa nesreče sploh ne omenjajo. Dostop v jamo je bil zaradi velike dolžine uporabljenih lestvic v enem kosu razmeroma neobičajen. Lestvice so na vsej dolžini visele v zraku, brez naslanjanja na steno.

Kako smo prišli do te jame, oziroma izvedeli zanjo, je sicer že bilo objavljeno, a ne bo odveč, če to na kratko obnovimo. Ko smo leta 1956 večkrat obiskali Gorjansko jamo nad Krnico tik nad dolino spodnje Radovne, smo prišli v stik z enim od nekdanjih pokljuških gozdarjev. Omenil nam je brezno pri Medvedovi konti, ki da je globoko nad 200 m. Pri nameri, da se spoprimemo s tem izzivom, je bila več kot dragocena pomoč takratnega Gozdnega gospodarstva Bled. Z opremo vred so nas trikrat zastonj prepeljali od železniške postaje Lesce do vhoda v brezno in nazaj. Podobno kot nas je tudi njih premagovala radovednost, za kakšno podzemeljsko čudo gre pod črnim zevajočim vhodom v brezno.

V brezno smo takrat organizirali tri ekskurzije pod vodstvom pisca. Prva je bila bolj izvidniška; poskus, da bi prišli do dna, se zaradi prekratkih lestvic ni posrečil. V drugem poskusu se je piscu tega sestavka odtrgal spodnji del lestvic, a ga je zadržala poljska najlonska varovalna vrv. Tretji, najbolj množičen obisk brezna, je bil izveden z vitlom do dna. Takrat smo v brezno napeljali tudi poljski telefon za komunikacijo s površjem.

1 Dr. Jurij Kunaver, geograf, upokojeni redni in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, član DZRLJ od 1948.

2 Dr. Kazimir - Mikec Drašlar, upok. univ. prof. biologije, nekdanji član DZRJL.

3 Ing. elektrotehnike Andrej Puc, živi v Texasu, ZDA, še član DZRJL.

Viki Koselj pri merjenju na tretji odpravi (foto: Andrej Puc).

Oprema je bila značilna za tiste čase, razen vrvi, ki je bila sploh naša prva najlonca. Do nje smo prišli s pomočjo Poljakov, ki so nam jo pustili ali prodali po eni od akcij v Triglavsko brezno. To je bil edini modernejši kos raziskovalne opreme, čeprav njene trdnosti in zanesljivosti nismo poznali. Sam imam v spominu, da je bila 7-milimetrska. Andrej Puc je morda bliže resnici, ker meni, da se je iz debeline 8 ali 9 mm po mojem padcu nekoliko stanjšala. Za moje preživetje na prvi ekskurziji v brezno pri Medvedovi konti in da sem lahko napisal ta sestavek, se moram zahvaliti prav tej vrvi, najbolj pa seveda tistemu, ki me je varoval v usodnem trenutku.

Andrej Puc, udeleženec tretje odprave, se spominja, da je morda prav zaradi namere raziskovanja brezna pri Medvedovi konti društvo takrat pri obrtniku naročilo nekaj kolutov novih lestvic. Takrat smo še uporabljali desetmetrske jeklene lestvice z lesenimi prečkami, med seboj spojene z dvema prežaganima C-členoma. Obrtnika, ki je izdelal lestvice, je posredoval France Velkavrh. Naročilo in prevzem lestvic je izvedel Stane Pirnat, takratni gospodar našega jamarskega lokala v Zoisovi hiši na Bregu. Od Staneta ni bilo mogoče pričakovati drugega, kot da je obrtniku zaupal, da je bila jeklenica na vsakem od štirih oprijemališč ustrezno prepletena, saj bi sicer moral nekdo na vsakem oprijemališču odmotati pocinkano žico in si ogledati, kakšen je bil izdelek. Danes prepletanje ni več potrebno, ker imamo za to jeklene prižeme. Kasneje, po incidentu, se Andrej spominja, da so v društvenem lokalu »špičaki« pod vodstvom Staneta odvili jeklene pocinkane žice na prav vseh pritrdiščih in preverjali, če je pletenica pravilno vpletena ob zaključku okrog ušesa s C-sponko. Neprepletenih končnic je bilo kar nekaj.

Drugega raziskovanja brezna pri Medvedovi smo se udeležili Kazimir - Mikec Drašler, Tadej Ocvirk, Vanč Potrč, Jakob Rado Rebek - Jaka[4] in podpisani kot vodja, zraven pa je bila tudi Jelka - Eta Kraškovic, moja sedanja žena. Kot smo se pred spustom dogovorili o poteku akcije in se opremili za plezanje, je bil prvi na vrsti za spust po 100 metrih lestvicah Mikec Drašler, za njim Vanč Potrč, nato pa jaz. Kdo je varoval Mikca, se ne spomnim, morda tudi jaz sam. Lestvice niso bile dovolj dolge in smo jih podaljšali, potem ko se je Mikec vrnil nazaj. Drugi poskus je uspel, a na novo so bile pritrjene prav tiste lestvice, ki so se meni utrgale, Mikca pa so še zdržale. Nato sem se pričel spuščati še sam. Mene je varoval Rado Rebek, takrat postaven srednješolec iz Klasične gimnazije, doma iz Zgornjih Gorij, star 16 let. Kot jamar se je udeležil te akcije po razmeroma krajšem jamarskem stažu, a v društvu je imel funkcijo tajnika. Manj vešč – in po članstvu mlajši – je bil Tadej Ocvirk, ki je bil na vrhu pri Rebeku. Moj spust po lestvicah sprva ni bil nič posebnega, vse do predzadnjega dela lestvic približno 20 m nad dnom.

Dva C-člena iz odtrganih lestvic (foto: Jurij Kunaver).

V trenutku, ko sem sestopil iz predpredzadnjega na predzadnji odsek lestvic, torej kakšnih slabih 20 metrov nad tlemi, se je jeklenica izmuznila iz svojega ležišča – in to hkrati na obeh straneh. V rokah mi je ostal spodnji del lestvic, trenutek ali dva sem jih še držal v roki, a nato takoj izpustil. Hitro sem padal proti skalnemu stožcu na dnu brezna. Mislim, da sem glasno zavpil »Jaka, drži!«, a on me niti ni dobro slišal, ker sem že bil v ogromni dvorani,

4 Ing. geologije Jakob (Jaka) Rado Rebek (Jacob Rado Rebek), nekdanji član in tajnik DZRJL, je izjemno uspešen in priznan vodilni raziskovalni geolog, ki stalno živi in raziskuje rudišča v Avstraliji in izven nje.

medtem ko je bil vstopni jašek videti le kot ozka luknja na stropu. Vse se je odvijalo z veliko hitrostjo in razmišljati ni bilo mogoče. Bil sem na milost in nemilost prepuščen poljski vrvi in Jaki Rebeku, ki pa je bil k sreči na mestu. Nenadoma sem začutil vrv okrog pasu, ki me je zaradi naglega ustavljanja krepko zarezala v kožo, Jaka zgoraj ob vhodu pa še precej bolj. Drug za drugega nisva vedela, kaj se nama pravzaprav dogaja, ker prave komunikacije ni bilo. Obvisel sem na vrvi kakšne tri, štiri metre nad dnom, takorekoč na Jakovih rokah, zaradi elastičnosti vrvi pa sem še nekajkrat zanihal gor in dol. Imel sem ogromno srečo, prvič, ker je bila poljska vrv zelo elastična in se je sunek enakomerno razporedil po dolžini, drugič, ker je Jaka z golimi rokami zdržal močan sunek vrvi. Takrat še nismo razmišljali o varovalnih rokavicah, ker jih takih, kot so danes, še sploh ni bilo na tržišču. Jaka je dobil precej hude odrgnine na rokah in okrog pasu zaradi nenadno pospešene hitrosti vrvi. Slaba zvočna zveza je povzročila, da je Jaka spuščal vrv nekoliko prehitro, ker je čutil, da jo nekaj vleče. To pa je bila teža vrvi – ne moja. Pod menoj se je zato med plezanjem naredila nekaj metrov dolga zanka, ki bi bila lahko usodna, če bi bila za malenkost večja. Tega se še danes jasno spominjam.

Kako me je Jaka uspel zadržati ob sunku, ki je nastal, ko se je vrv zaradi mojega padca zategnila, mi je še danes pravzaprav uganka. Jako je sunek vsekakor presenetil, a k sreči ga ni potegnil v brezno, le vrgel ga je iz stojišča, ki ga je imel za debelim drevesom. O tem nekoliko kasneje govori pripoved Andreja Puca, udeleženca tretje odprave v brezno, ki se marsičesa še dobro spominja predvsem iz pripovedovanja. Jaka ni bil posebej varovalno privezan k drevesu, ker tega še nismo počeli, tudi zaradi pomanjkanja ustrezne opreme in znanja. V nekoliko drugačnih okoliščinah, morda pri manjši pazljivosti ali pri šibkejši Jakovi telesni moči, bi se vse lahko končalo drugače.

O tem, kaj se je dogajalo nato, bi vedel povedati natančneje samo Jaka, kajti Eta, moje takratno dekle, se je sprehajala nekje po bližnji okolici in se je vrnila k breznu, ko je bila kriza v glavnem mimo. Prav malo po usodnem padcu pa so se, kot po čudežu, od nekod pojavili trije bosanski gozdni delavci, ki so imeli zaradi nedelje prosto in jih je pritegnila naša prisotnost. Gozdarska koča, njihovo domovanje, najbrž ni bila posebno daleč. Njihova pomoč Jaku v najbolj kritičnem trenutku je bila kot naročena. Iz ožganih rok so mu vzeli vrv, na kateri sem sam visel kot suha klobasa. Sledilo je divje vpitje in nekako smo se sporazumeli, da me morajo spustiti še nekaj metrov nižje. Spodaj sta od nekod prihitela Mikec in Vanč ter mi ob spuščanju vrvi pomagala na trdna tla. A najprej sem enemu od njiju stopil na ramena.

Andrej Puc se iz takratnega pripovedovanja spominja, da je varovalna vrv potekala ob drevesu na robu brezna, ali pa morda celo skozi rogovilo tistega drevesa: »Tvoj padec je Jaka presenetil. Sicer je vrv takoj zadržal, vendar ga je potegnila proti breznu in se je ustavil šele po nekaj metrih ob drevesu in grmovju na robu brezna, pri čemer se je opraskal in potolkel, na srečo le površinsko.«

Na vrhu je bila zmeda in nekaj časa je preteklo, da jim je postalo vsaj približno jasno, kaj se v resnici dogaja spodaj. Bosanski delavci, ki so priskočili Jaku na pomoč, so najprej skušali potegniti vrv navzgor, kar jim je uspelo šele potem, ko sta me Mikec in Vanč osvobodila vrvi. Kot pravi Andrej, pa naj bi Jaka potem zlezel po preostalih lestvicah v brezno, ki so ga varovali omenjeni delavci. Jaka naj bi šele med spustom natančneje izvedel, kaj se je zgodilo in da sem živ in zdrav. Ko je dosegel konec lestvic, naj bi se Jaka odvezal in spustil konec vrvi do dna, potegnil strgane lestvice do sebe in jih pripel z »zdravim koncem« na glavnino lestvic. V primeru, da se je to v resnici zgodilo, a ni dokazov, naj bi Jaka kar nekaj časa visel nevarovan na lestvicah dvomljive kvalitete in se nato srečno vrnil na površje. To je ena od dveh variant dogodka, ki je bržčas nastala kot rezultat razgovorov in komentarjev tistih, ki jih ni bilo zraven. Kajti – ali je Jaka z ožganimim rokami sploh lahko plezal tako globoko?

Ko je bilo najhujše že mimo, je prišla k vhodu v brezno še Eta, ki so ji prisotni izročili majhen košček papirja, na katerega sem napisal, da je z menoj vse v redu. Domnevam, da smo od spodaj na podoben način sporočili zgornji ekipi, kako bomo ponovno sestavili lestvice. To je druga varianta dogodka.

Mikec Drašler opisuje svoj del zgodbe takole: »V brezno sem šel prvi, vendar nismo prišli do dna. Obvisel sem na koncu lestvic. Spomnim se, da sem videl dno in tudi veliko deblo, ki je štrlelo iz globine. Treba je bilo spet gor. Potem smo podaljšali lestvice, šele zatem smo prišli do dna. Za mano je zlezel v brezno Vanč. Medtem ko sva midva stikala po spodnjem delu jame pa si Ti »prišvigal dolvən«, kot se temu na Gorenjskem reče. Ker te namreč dolgo ni bilo k nama pogledat, kaj počneva, sva šla pogledat kje si. Našla sva te obešenega na vrvi kak meter nad tlemi. Špaga, tista nemarno tenka poljska najlonka, je bila tako napeta, da je kar brnela. Sreča v nesreči je bila, da si pri svojem poletu v globino gladko zgrešil tisto ogromno deblo, ki je štrlelo iz vršaja. Eden od naju Ti je nastavil krepka pleča, da si se nekako osvobodil visenja in se razvezal. Ne vem natančno, sklepam pa, da je bilo treba špago prerezati, ker je bil vozel verjetno tako zadrgnjen, da ga bog ne bi razvezal. Ostali del posla, to je podaljšanje strganih lestvic, sta opravila Jaka in Tadej. Spomnim se, da je Jaka nekaj motovilil na koncu lestvic. Ne vem pa več natančno, kako so tisto podaljšanje lestvic sploh opravili.«

S tem akcije še ni bilo konec, kajti če smo že na dnu take jame, jo je bilo treba vsaj približno izmeriti in fotografirati. Še prej pa je bilo treba za silo popraviti tudi lestvice, kot že omenjeno, če smo hoteli še isti dan na površje. Ne spomnim se, ali je v resnici to opravil Jaka, ali pa bi morali

najprej za dvajset metrov spustiti navzdol glavnino lestvic, da bi nanjo lahko pritrdili nasprotno stran odtrganega kosa. Z močnim vpitjem in po dolgem pregovarjanju smo razložili onim zgoraj, kaj narediti, a nismo imeli nobene predstave in informacije, ali ne gre slučajno pri istih lestvicah še za kakšen šibek člen. K sreči se to ni ponovilo in poznejši vzpon nazaj na površje se je posrečil brez zapletov. Mi trije na dnu smo hitro pričeli z merjenjem, da smo pozneje lahko narisali načrt tega nenavadnega brezna.

Incident se je zgodil dopoldne, jamo pa smo zapustili popoldne, ko so po dogovoru prišli gozdarji z avtom in nas spet dostavili na postajo v Lescah. Sledila je analiza vsega dogajanja in vračanje k dogodku znova in znova. Epilog celotne zgodbe je bil, da je bila vsega kriva malomarnost ali neznanje obrtnika, ki nam je izdelal lestvice. Mislim, da je to bilo prvo … in zadnje, kar smo naročili pri njem. Pritrjevanje jeklenic, kot že omenjeno, namreč ni bilo samo njeno ovijanje okrog jeklenega ušesa in nato povijanje obeh delov med seboj s tanko žico, temveč precej več. Tako je bilo pač takrat, ko posebnih pocinkanih prižem z vijačnim pritrjevanjem, kot jih imamo danes – in to za poljubne debeline jeklenic – še ni bilo tako lahko dobiti. Konec jeklenice je bilo treba preplesti med posamezna stremena jeklenice tik pred ušesom. Šele tako prepleteno je bilo mogoče poviti z žico. In prav tega varnostnega prepleta v našem primeru ni bilo. Iz takega ležišča pa se jeklenica pri večjem nategu slej ko prej izmuzne.

Da sta mi poljska vrv in Jaka - Rado Rebek takrat rešila življenje, ni dvoma. To me spremlja vse življenje. Če bi bila ohlapna zanka vrvi daljša ali pa če me Jaka ne bi uspel zadržati, bi sam z vso silo gladko padel na gruščnati stožec in se na njem in na hlodih, štrlečih iz njega, temeljito raztreščil. Kaj si je Jaka pozneje mislil o tem dogodku, ni bilo veliko priložnosti izvedeti. Po študiju montanistike je odšel v službo na Koroško, pozneje pa v Avstralijo in od takrat se še nisva srečala. Meni je dogodek pustil opozorilo, da sem bil od takrat dalje še bolj previden in sem na to venomer opozarjal tudi druge. Odtod zbadljivke nekaterih špičakov: »Vili, previdno!« Dvausodna C-člena, izkaterih se jeizmuznilajeklenica, ševednohranim.

Andrej Puc k zgornjemu še dodaja: »Tvoj padec in dogodki s tem v zvezi so mi ostali zelo močno v spominu, najbrž tudi zaradi veliko pripovedovanja, ker me takrat ni bilo zraven. Udeležil sem se šele tretje ekskurzije z vitlom, kjer smo imeli tudi poljski telefon. O nesreči je bilo podrobno poročano na društvenem sestanku, takoj po tvojem padcu, in tu se moji spomini ujemajo z Ejatovimi in tudi Stanetovimi. Dogodek je bil vsekakor zelo pomemben za slovensko jamarsko plezalno tehniko in predvsem za varnost plezanja pri nadaljnih raziskavah.« Andrej dalje pravi: »Prvič, najlonski vrvi (poleg Jake in višjih sil, seveda) gre največja zahvala za srečen konec. Najlonske vrvi so elastične in zelo ublažijo sunke ob padcu. Kdo ve, kaj bi bilo, če bi imeli takrat namesto najlona vrv iz konoplje za varovanje. Drugič, po dogodku so v društvu začeli s sistematično zamenjavo konopljinih vrvi z najloncami. Spomnim se, da je Tomaž Planina kmalu za tem testiral vzorce različnih vrvi v Iskrinem laboratoriju in rezultati so pokazali, da so najlonce 5-krat do 10-krat bolj zdržljive od konoplje, pri tem pa zelo ublažijo padec, ker so elastične. Še posebej smo jamarji cenili dejstvo, da so najlonce lažje, po volumnu manjše, in da se ne napijejo vode tako zelo kot konopljenke. Tretjič, društvene lestvice so bile od takrat naprej redno pregledane in poslane v popravilo, ob vsaki najmanjši vidni napaki. Postalo je jasno, da je teža lestvic v globokih breznih problematična in tako smo odslej naročali le še »aluminjaste« lestvice. Četrtič, namesto vrvi z mrtvim vozlom okrog pasu ali pa pod pazduho se je začel uveljavljati plezalni sedež. Petič, uvedeno je bilo tudi pravilo (čeprav ne vedno upoštevano), da mora biti oseba, ki varuje, tudi sama zavarovana (pripeta za nekaj trdnega, ki bi zadržalo sunek ob padcu).«

Andrej meni, da je moj padec »preventivno« prispeval k preprečitvi podobnih nesreč v slovenskih jamah, ki bi bile lahko še mnogo bolj usodne in omenja podoben dogodek v Logarčku pri plezanju preko stene iz spodnje v zgornjo etažo, nedolgo za tem.

Viri in literatura

Kunaver, J., 1960. Brezno pri Medvedovi konti na Pokljuki. *Naše jame*, let. 2, 1960, štev. 1/2, Ljubljana, l961. Str. 30–39.

Ustno pričevanje: Andrej Puc, Kazimir - Mikec Drašler, Stane Pirnat, Jelka - Eta Kunaver

IZOBRAŽEVANJE

Matija Perne

GLOBALNO SEGREVANJE IN JAME

Zakaj sploh pišem o tem?

Zato, ker se zdi, da tema je in bo pomembna za jamarstvo in nasploh za življenje. A o njej vseeno neradi pišemo in govorimo, saj je globalno segrevanje tako počasno in neotipljivo, abstraktno. Na ferajnu se vsako leto zgodi marsikaj bolj pomembnega od globalnega segrevanja v tistem letu. Pomembno je v dolgoročnem smislu, ker se kopiči. Toda, ker ga neposredno ne čutimo, potrebujemo domišljijo, da si sploh predstavljamo, kam vodi – pa še takrat se ne moremo zanesti na zaključke, saj je tako »sanjarjenje« preveč negotovo. Za povrh je tema dostikrat jabolko spora, v družbi je nekdo pogosto drugačnih nazorov kot mi, ko nanese na to temo, pa ga (ali se) nočemo jeziti in se raje pogovarjamo o čem drugem.

Kaj je globalno segrevanje?

Površje našega planeta je bilo leta 2014 v povprečju najtoplejše od izuma termometra [1, 2] – a rekord ni dolgo zdržal, presežen je bil v letu 2015. Pa ni ostalo pri tem, leto 2016 je bilo še toplejše [3].

Kako se je to moglo zgoditi? Kriv je El Niño, pojav v morskih in zračnih tokovih v tropskem Pacifiku [4]. Stvari se tam pretakajo bodisi hitreje bodisi počasneje, in kadar se počasneje, se toplota »zatakne« na površju namesto da bi jo »potegnilo« v globine oceana. Dovolj veliko območje je takrat zato zadosti toplejše, da prevlada v svetovnem povprečju, tako da so leta z El Niñom toplejša. V naštetih treh letih so se stvari vrtele počasneje [5], zato so bila najtoplejša. Letos se spet hitreje, zato 2017 morda ne bo preseglo rekorda.

Toda El Niño ni nič novega [6], in tako ne ponuja vse razlage – pojasni nam, zakaj je bilo leto 2016 toplejše kot 2013, ne pa, zakaj je bilo toplejše od vsakega med šestinštiridesetimi leti z El Niñom v dvajsetem stoletju. Potrebujemo še razlago dolgotrajnega trenda, razlog za naraščanje povprečne temperature skozi desetletja. Krivi smo, jasno – mi. Z izpuščanjem toplogrednih plinov, posebej ogljikovega dioksida, pretežno iz fosilnih goriv, planetu premikamo termostat [7].

Kako? Zemlja vpija Sončevo vidno svetlobo, v vesolje pa oddaja svojo svetlobo pri daljši valovni dolžini, v infrardečem delu spektra. Del slednje gre naravnost s tal v praznino in je ne vidimo nikoli več, del pa se vpije v ozračju. Ozračje infrardečo svetlobo tudi seva, tako navzgor kot navzdol. Navzdol izsevana se vpije v tleh in jih dodatno segreje. Tako je Zemljino površje po zaslugi ozračja toplejše kot bi bilo sicer – pojavu pravimo učinek tople grede. Mi pa ozračju dodajamo sestavine, ki rade vpijejo iz tal izsevano infrardečo svetlobo in jo ponovno izsevajo. Povečuje se v ozračju vpiti delež in nazaj izsevani svetlobni tok, vedno več iz ozračja izsevane svetlobe se vpije v tleh in Zemljino površje je vedno toplejše.

Pa jame?

Zemljino površje se je med letoma 1880 in 2012 v povprečju segrelo za 0,85 stopinje Celzija (0,65°C do 1,06°C, če navedemo še negotovost meritve) [8] in segrevanje se nadaljuje, saj toplogredne pline ozračju vztrajno dodajamo. Če se segreje za dve ali štiri stopinje, naj bi se Slovenija tudi za približno toliko, in ni videti razloga, da bi bila temperaturna sprememba v jamah večja kakor na površju. Občutek bo pri toliko višji temperaturi v jami sicer bistveno spremenjen, toda jama bo še zmeraj jama. Po njih bodo v glavnem hodili drugi ljudje, zato razlike ne bodo neposredno občutili, kdor od nas se bo še jamarsko udejstvoval, pa se bo počasi privajal na nove razmere, kajti segrevanje je po merilih človeškega življenja vendarle počasno. Sklepamo lahko tudi, da temperaturne spremembe vsaj v malo globljih jamah za tistimi na površju zaostajajo za mnogo desetletij [9].

Kar se temperature in njenih učinkov tiče, bi bile lahko izjema ledene jame. Tam majhna razlika v temperaturi povzroči veliko spremembo v stanju jame, saj se led nad 0° C stali. Terenske meritve, tudi predsednikove [10], kažejo spremembe. Toda tudi ta medalja ima dve plati – da temperatura v ledeni jami malo naraste, je potrebno staliti veliko ledu. Tudi snežnica bo v tiste jame, ki jih napaja, še vedno tekla pri približno isti temperaturi, kar bi lahko zmanjšalo temperaturne spremembe v njih.

Kaj pa morebitna sprememba v količini padavin? Morda jih bo več ali manj, oboje bi vplivalo na pretoke v jamah, obenem pa bi še mnogo bolj izrazito spremenilo rastje na površju. Dvakrat več ali pol manj vode namreč videza jame ne spremeni pretirano, tolikšen pretok je največkrat še znotraj območja naravnih nihanj. Predvsem pa je jama tudi

pri drugačnem pretoku še vedno ravno toliko jama.

Se pravi, jame se zaradi globalnega segrevanja lahko spremenijo. Nekatere spremembe bodo opazne za tiste, ki bodo šli isto jamo ponovno pogledat po daljšem času. Segrevanje jih ne bo uničilo, še vedno bodo čisto prave jame, če seveda nisem česa pozabil zaradi pomanjkanja domišljije – zato se na moje mnenje, da katastrofe pod zemljo ne bo, ne zanašajte preveč.

Pa jamarstvo?

Za nas bo segrevanje žal pomembnejše od jam. Težko si je predstavljati, kako ga bomo sploh preživeli. Težko si je tudi zamisliti, kako bomo preživeli brez fosilnih goriv, a bomo morali, če nočemo, da globalno segrevanje čisto pobezlja. Najtežje si je zamisliti, kako bomo preživeli brez obojega.

Težava je v hrani. Nekje sem ujel citat, da je sodobno kmetijstvo uporaba zemlje za predelavo nafte v hrano. O kmetijstvu na podlagi obnovljivih virov energije ne bom razpredal, saj je predaleč od teme članka, zato nadaljujem z učinki podnebja; strokovnjak tako ali tako nisem – ne za eno ne za drugo.

Vsaki poljščini ustreza določeno podnebje. Če se Zemlja segreje, bi pričakoval, da se bodo podnebni pasovi preselili proti tečajem in višje v gore. Torej bi lahko tudi poljščine preselili proti tečajem, pa bo, kajne?

Že v teoriji sta nam napoti dve težavi. Prva je, da je Zemlja krogla in ne Mercatorjeva projekcija, tako da se površina pasov manjša, ko jih vlečemo proti polu. Pojav bo do neke mere izravnalo to, da segrevanje ne bo povsod enako, ampak bo na polih močnejše kot na ekvatorju. Druga težava je, da Sonce sije tem bolj položno čim bolj se bližamo polu. Zato, npr., enako goste koruzne bilke bliže pola mečejo več sence ena na drugo. Ker svetlobo potrebujejo za fotosintezo, bi to gotovo lahko slabo vplivalo na rast. Rastline imajo nasprotujoče si želje, hkrati bi rade dovolj sonca in ne preveč vročine.

Selitev v gore najbrž v glavnem odpade zaradi naklonov in prsti – Triglava ne bomo preorali ne glede na podnebne spremembe.

Pri selitvi proti polom nas ovirajo tudi zelo praktične težave. Seliti se je pogosto težko in prepovedano – bližnja zgleda sta Sredozemsko morje in ograja vzdolž dobršnega dela meja naše države. Kdor se uspe preseliti v kraje z domnevno trenutno ugodnejšim podnebjem, ki pa je zaradi sprememb slabo poznano, in ki ga ni navajen, ne ve, kdaj in kaj sejati. Pogojev tako gotovo ne more optimalno izkoristiti. Verjetno je tudi, da so pogoji zaradi globalnega segrevanja manj stabilni in zanesljivi, da je vreme vedno bolj spremenljivo [11]. Se pravi, da se ob setvi ne da tako dobro predvidevati možnih razpletov vremena čez leto, kakor se jih je lahko nekoč.

Potem pa naj poleg hrane gojimo še kaj za energijo namesto fosilnih goriv, recimo drva za ogrevanje ... Knjiga »Trajnostna energija - brez razgretega ozračja« [12] je sicer utemeljena na britanskih podatkih, njene napovedi o življenju na obnovljiv pogon pa niso obetavne. Priporočam, zdi se zelo realna.

Za povrh naraščanje morja prinaša dodatno zmedo in stroške.

Kaže torej, da bo v prihodnosti potrebnega precej več truda za golo preživetje. Nam bo v življenju vseeno ostalo dovolj časa za jame? Si bomo še vedno lahko privoščili jamarsko opremo in pot do jam? Bomo videli, upajmo da bo šlo. Morda je rešitev več, kakor jih vidim, domišljija je tokrat na naši strani in bi utegnila prinesti kak odgovor, ki sem ga zgrešil. Napovedujem torej, da nam bo težko, a dopuščam možnost, da bo zaradi naše ustvarjalnosti manj hudo, kakor si mislim.

Kaj globalno segrevanje res ni izmišljeno?

Učinek tople grede je teoretično pojasnjen – že Fourier je poznal meritve na steklenih toplih gredah in spekuliral, da ima atmosfera podoben učinek, ter o tem poročal leta 1824 [13]. Na primeru Zemlje in še kakega planeta je to tudi podprto z meritvami; Arrhenius je leta 1896 ocenil pomen učinka in napovedal posledice morebitnih sprememb v koncentraciji toplogrednih plinov [14]. Sodobna ocena pravi, da bi bila Zemlja brez učinka tople grede za 33 stopinj hladnejša [15]. Da so plini, kot je ogljikov dioksid, pri zemeljskih razmerah toplogredni, je pojasnjeno s kvantno mehaniko in podprto z laboratorijskimi meritvami absorpcijskih spektrov (prve meritve lastnosti posameznih plinov, ki so nakazovale na učinek tople grede, je opravil Tyndall in jih objavil leta 1861 [16])[1]. Kurjenje fosilnih goriv povečuje koncentracijo ogljikovega dioksida v ozračju, meritve naraščanje koncentracije potrjujejo [17, 18].

Od tod se zdi jasno, da človeška dejavnost segreva naš planet. Segrevanje potrjujejo tudi meritve.

1 Teoretični dodatek. V temperaturnem območju, v katerem je Zemlja, plinasti enoatomni in dvoatomni elementi, ki tvorijo večino ozračja, ne igrajo vloge, plini iz več kot enega elementa ali z več kot dvema atomoma v molekuli pa so toplogredni. Gre za to, da je večina plinov brezbarvnih, večina molekul se ne meni za vidno svetlobo s Sonca in jo spustijo mimo. Preproste molekule se ne menijo niti za infrardeče sevanje Zemlje, bolj zapletene pa rade prestrežejo infrardeč foton, ki jim zaniha atome enega glede na drugega. Prestrežena energija se nato spet izseva kot foton, včasih nazaj, kar Zemljo dodatno segreje. Če gledamo celotno ozračje, mu dodatne, bolj zapletene molekule, zmanjšajo prepustnost za infrardečo svetlobo. Obraten pojav, da bi z dodajanjem molekul povečali prepustnost, ni mogoč. Tako vedno govorimo le o segrevanju, zato v zrak niti pomotoma ne moremo spustiti kakega »aditiva«, ki bi učinek tople grede zmanjšal.

Zakaj torej razsoden človek v segrevanje kot posledico izpustov toplogrednih plinov ne bi verjel? Pričakoval bi, da bo podvomil kvečjemu ob pomembnem novem odkritju, ki bi ovrglo katerega od korakov mehanizma ali povezavo med njimi, obenem pa brez globalnega segrevanja pojasnilo meritve, ki kažejo segrevanje. In obratno – pričakoval bi, da vsega tega znanja ne bo zavrnil le zato, ker na primer:

– nekdo na podlagi elektronskega sporočila, ukradenega klimatologu, trdi, da ta ne dela pošteno [19];
– nekdo »načara« izbor meritev, po katerem se zdi, da nekje nekaj časa ni bilo segrevanja [20];
– znanstvenika obtožijo, da ni dobro utemeljil ene izmed predpostavk;
– znanstveniku očitajo, da njegova odkritja delujejo v prid njegovim finančnim interesom[2].

Pa se marsikdaj zgodi točno to. Zakaj? Delno zaradi osebnega nazora; če ne maramo državnega odziva na segrevanje ozračja v podobi zakonskih omejitev ali celo domnevnega tajnega pršenja strupov z letal [21], radi verjamemo, da je globalno segrevanje bodisi zmota bodisi izmišljotina. Ko v nekaj verjamemo, smo veliko bolj strogi in nezaupljivi do podatkov, ki nasprotujejo našemu prepričanju, kot do tistih, ki mu pritrjujejo. V tem primeru tako marsikateremu neprepričljivemu argumentu proti globalnemu segrevanju pripišemo prevelik pomen.

Nepomembnih, zgrešenih in že ovrženih argumentov proti globalnemu segrevanju pa ne napihujejo le pošteni ljudje, ki so v zmoti, ampak nekateri zavajajo namerno in sistematično, in to za denar[3]. Premogovniki, termoelektrarne, naftna polja, naftovodi, tankerji, rafinerije, bencinske črpalke, tovarne dizelskih motorjev, ... so zelo veliko vredni – ko bomo fosilna goriva opustili, pa ne bo več tako. Lastniki bi radi ta trenutek čim dlje odlagali, vendar resnice ne morejo prikriti. Uporabljajo drug, bolj praktičen način. Ker je jasno, da načina življenja ne bomo spremenili na podlagi podatkov, v katere nismo prepričani, je dovolj, da ustvarjajo vtis dvoma. To uspešno počnejo in ekonomsko je to zanje še kako smiselno (še ena priporočena knjiga: »Merchants of Doubt« [22]). Premogovniku, na primer, znižuje vrednost strah, da bo premog čez nekaj let opuščen ali zelo obdavčen. Čim dodaten dvom v globalno segrevanje navidez zmanjša to verjetnost, vrednost premogovnika zraste in lastnik ga lahko dražje proda. Tako se mu tudi majhen in začasen prispevek k dvomu finančno izplača.

Torej?

Napisal sem morda preveč, povedal malo, dosegel še manj. Upam, da prispevek ni koga preveč potrl. Debato sem načel, gotovo pa ne končal, žal.

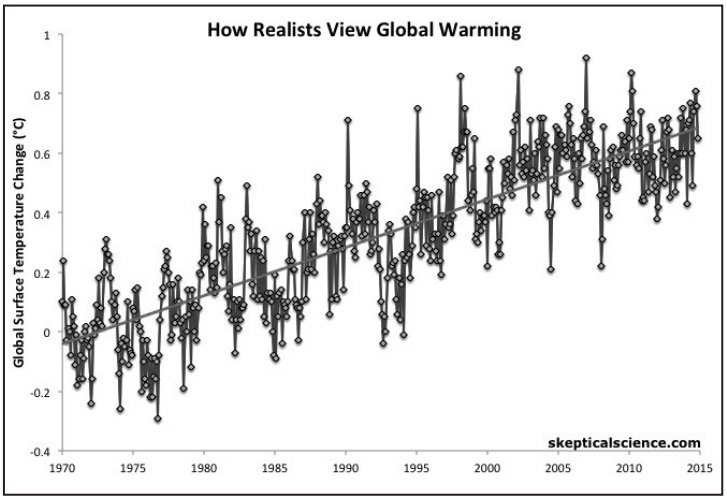

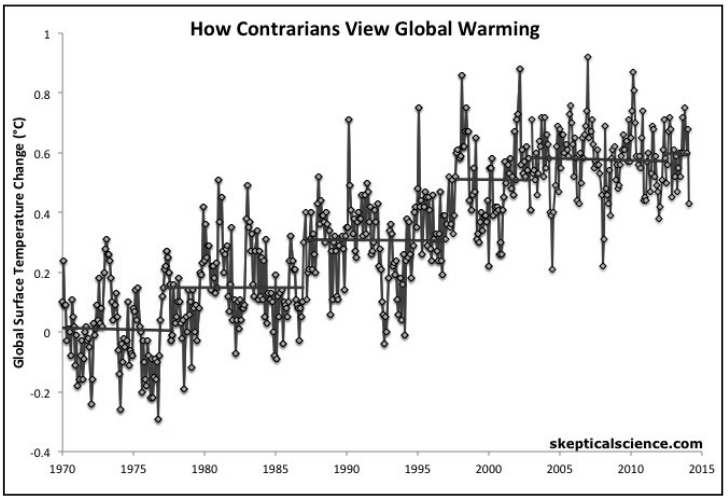

Z lomljeno črto in točkami je prikazana izmerjena sprememba povprečne temperature zemeljskega površja po podatkih laboratorija NASA GISS za vsak mesec od januarja 1970 do decembra 2014. Ravna črta na prvi sliki prikazuje linearni trend, ki očitno in zanesljivo narašča. Krajše ravne črte na drugi sliki so prav tako linearni trendi, a za krajša obdobja, ki so prekratka za prepoznavanje dolgoročnih procesov. Vidimo, da je krajše intervale mogoče izbrati tako, da globalnim podnebnim spremembam navkljub trend ni izrazit – ali celo pada. Pogosto ponavljane trditve, kako se je globalno segrevanje leta X ustavilo in ga od takrat ni zato ne nosijo večje teže in jih čas vztrajno postavlja na laž (vir: skepticalscience.com).

2 Priznam, da se ta argument ne pojavlja pogosto, a ne morem, da ne bi odgovoril nanj, saj je tako plitek ... V obstoječem sistemu se pričakuje, da bo človek služil s svojim znanjem in odkritji. Zakaj bi bilo pri klimatologih drugače in bi morali pljuvati v lastno skledo? Če ne verjamemo klimatologu, ker ima na svojem griču sončno elektrarno, na drugi strani griča pa sadi gozd za vezavo ogljika in tako služi z omejevanjem podnebnih sprememb – ali bi mu bolj zaupali, če bi vlagal v delnice naftne rafinerije na morski obali?!?!?!

3 Za razliko od nasprotnega očitka znanstvenikom ta trditev ni utemeljena na zgrešeni logiki »splača se mu, torej laže«. Industriji lažnivost očitajo na podlagi drugih podatkov, pri čemer se ve, da brez finančnega motiva ne bi lagala. Ta potrebni pogoj pa je izpolnjen.

[1] Temperature record of the past 1000 years. (6. junij 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Temperature_record_of_the_past_1000_years&oldid=784141834.

[2] Annual mean Land-Ocean Temperature Index in 0.01 degrees Celsius: selected zonal means. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://data.giss.nasa.gov/gistemp/tabledata_v3/ZonAnn.Ts+dSST.txt.

[3] Satterfield, D.: NOAA/NASA 2016 Hottest On Record- 3rd In a Row. *Dan's Wild Wild Science Journal - AGU Blogosphere*, 18. januar 2017. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova http://blogs.agu.org/wildwildscience/2017/01/18/noaanasa-2016-hottest-record-3rd-row/.

[4] El Niño. (26. september 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=El_Ni%C3%B1o&oldid=802421696.

[5] 2014–16 El Niño event. (9. julij 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=2014%E2%80%9316_El_Ni%C3%B1o_event&oldid=789730916.

[6] Historical El Nino Events - Causes and Consequences of the Medieval Warm Period. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://sites.google.com/site/medievalwarmperiod/Home/historic-el-nino-events.

[7] Comparison between modeled and observations of temperature rise since the year 1860 (© *Intergovernmental Panel on Climate Change, Third Assessment Report, 2001. Working Group 1: The Scientific Basis, Figure 1.1.*). Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova http://www.learner.org/courses/envsci/visual/visual.php?shortname=temp_since_1860.

[8] Global warming: Observed temperature changes. (24. september 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/wiki/Global_warming#Observed_temperature_changes.

[9] Covington, M. D., Perne, M: Consider a cylindrical cave: A physicist's view

of cave and karst science. *Acta Carsologica*, 2015, letn. 44, št. 3, str. 363–380. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://ojs.zrc-sazu.si/carsologica/article/download/1925/3960.

[10] Košutnik, J.: Results of long-term ice cave research in Slovenia (2009–2016) = Rezultati dolgoročnih raziskav ledenih jam v Sloveniji (2009–2016). *V Milestones and challenges in karstology : abstracts & guide book = Mejniki in izzivi v krasoslovju : povzetki & vodnik*. Pridobljeno dne 28. septembra 2017 z naslova http://iks.zrc-sazu.si/datoteke/IKS-25-Guide-book-2017.pdf.

[11] Satterfield, D.: How the Disappearing Arctic Ice is Already Changing Your Weather. *Dan's Wild Wild Science Journal - AGU Blogosphere*, 15. april 2017. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova http://blogs.agu.org/wildwildscience/2017/04/15/disappearing-arctic-ice-already-changing-weather/.

[12] David J.C. MacKay: *Trajnostna energija - brez razgretega ozračja*. Prevajalki Maja Ropret in Andreja Krašna. Ljubljana: Energetika.NET, 2013. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://www.en-lite.si/images/Trajnostna_energija_tisk.pdf, »domača stran« knjige https://www.en-lite.si/index.php/knjiga-energija.

[13] Burgess, E.: General Remarks on the Temperature of the Terrestrial Globe and the Planetary Spaces; by Baron Fourier. *American Journal of Science*, 1837, št. 32, str. 1–20. Prevod iz francoščine v angleščino dela Fourier, J. B. J.: Remarques Générales Sur Les Températures Du Globe Terrestre Et Des Espaces Planétaires. *Annales de Chimie et de Physique*, 1824 št. 27, str. 136–167. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z http://fourier1824.geologist-1011.mobi/.

[14] Arrhenius, S.: On the Influence of Carbonic Acid in the Air upon the Temperature of the Ground. *Philosophical Magazine and Journal of Science*, 1896, ser. 5, št. 41, str. 237–276. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z http://www.rsc.org/images/Arrhenius1896_tcm18-173546.pdf.

[15] Greenhouse effect. (14. september 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Greenhouse_effect&oldid=800586474.

[16] Tyndall, J.: The Bakerian Lecture: On the Absorption and Radiation of Heat by Gases and Vapours, and on the Physical Connexion of Radiation, Absorption, and Conduction. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 1861, št. 151, str. 1–36. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z https://archive.org/details/jstor-108724

[17] Suess effect. (16. junij 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Suess_effect&oldid=785988687.

[18] Keeling Curve. (1. september 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Keeling_Curve&oldid=798369544.

[19] Climatic Research Unit email controversy. (25. september 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 28. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Climatic_Research_Unit_email_controversy&oldid=802305183.

[20] Satterfield, D.: Dispelling An Enduring Myth With One Image. *Dan's Wild Wild Science Journal - AGU Blogosphere*, 8. november 2011. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova http://blogs.agu.org/wildwildscience/2011/11/08/dispelling-an-enduring-myth-with-one-image/.

[21] Chemtrail conspiracy theory. (30. avgust 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 28. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Chemtrail_conspiracy_theory&oldid=798010867.

[22] Merchants of Doubt. (4. september 2017). V *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. Pridobljeno dne 26. septembra 2017 z naslova https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Merchants_of_Doubt&oldid=798963788.

RAZISKOVANJE IN DOKUMETIRANJE

Uroš Kunaver

DOGODIVŠČINE FOTO-SEKCIJE

Glavna dejavnost našega društva so že od ustanovitve raziskave in dokumentacija jam. Že zelo zgodaj pa so nekateri člani pričeli tudi s fotografiranjem jam. Ta tradicija se je ohranila do danes, medtem pa se je zamenjalo več generacij fotografov. Že v mojih mlajših letih sem se precej ukvarjal z jamsko fotografijo, ko pa sem pred šestimi leti ponovno aktiviral mojo jamarsko dejavnost, sem takoj pomislil tudi na fotografijo. Takrat je bil še aktiven Primož R., s katerim sva se takoj ujela in nekajkrat smo šli skupaj na foto-akcije. Primož me je navdušil, da sem nabavil digitalni zrcalno-refleksni aparat in se začel spet resneje ukvarjati z jamsko fotografijo. Sprva sem hodil večinoma zraven na različne raziskovalne in druge akcije in slikal, če je bila prilika. Največkrat sem se pridružil biološkim raziskavam Primoža P. in Tea ter Matičevi ekipi, ki je raziskovala Trubarjev dah. Na pobudo Primoža P. smo šli tudi dvakrat namensko slikat v Najdeno jamo. Pomladi 2015 pa sem organiziral svojo prvo pravo foto-ekskurzijo v Pološko jamo. Bil sem zelo pozitivno presenečen nad številčnostjo ekipe, ki se mi je javila za pomoč. To mi je dalo novega zagona in jeseni sem nadaljeval z organizacijo foto-ekskurzij ali pa sem se udeležil kombiniranih fotografsko-raziskovalno-znanstvenih ekskurzij. Tako smo obiskali Tri srca, Prepadno in Gašpinovo jamo, Habečkov brezen in Pečino v Radotah. Na začetku leta 2016 smo izvedli več raziskovalno-fotografskih akcij v Platonovo šepetanje, obiskali nekatere klasične zasigane lepotice, kot so Lenčkova jama, Jazbina v Rovnjah in Brimšca ter nekaj manjših. Ob tem se je oblikovala dokaj stalna ekipa članov te neformalne foto-sekcije, ki jim poleg raziskovalnega dela ustreza tudi pomoč pri jamski fotografiji: Matija, Beki, Matej, Andrej in mnogi drugi. Poleti je približno ista ekipa obiskala Gouffre Berger v Franciji, kjer smo poleg doseganja osebnih globinskih rekordov naredili nekaj fotografij najbolj zanimivih delov jame. V tem času smo se nekajkrat odpravili tudi na povsem drugačno vrsto jamske fotografije, in sicer na fotografiranje jamskih živali, ki sta jih preučevali Špela in Nataša. Jesen 2016 je prinesla nove izzive – padla je odločitev, da organiziramo foto-ekspedicijo v Renetovo brezno. Celo jesen smo trenirali, nabirali kondicijo in pri tem tudi fotografirali v Trubarjevem dahu in Breznu pri Leški planini. Med jesenskimi počitnicami smo se v nekoliko okrnjeni sestavi spustili v Renetovo brezno. Uspelo nam je poslikati jamo do globine 700 m, nato pa smo se, kljub planom, da gremo do dna, vrnili. V nadaljevanju smo obiskovali manj globoke jame, kot so Martinska in Mitjina jama, Jama v Partu pri ogradi, pa tudi nekatere vodne jame: Križno jamo, Malo Karlovico in Podstensko jamo. Lansko poletje smo se spet osredotočili na brezna na Kaninu in pod Viševnikom, jeseni pa nadaljevali s foto-ekskurzijami v različne jame. V zadnjem času sta bolj aktivna v foto-ekipi postala še Stephie in Lojze. Vsega skupaj smo od leta 2015 organizirali 39 foto-akcij s samostojno foto-ekipo, 35-krat pa smo fotografirali v okviru neke druge akcije. Seveda ta naša »foto-sekcija« ni neka zaprta skupina, ampak njen »član« postane vsak, ki pomaga pri fotografiranju – pri tem so se zvrstili že skoraj vsi aktivni člani društva. Vsem, ki so kadarkoli pomagali pri fotografiranju ali organizaciji ekskurzij sem zelo hvaležen za ves trud in prenašanje vseh tegob foto ekipe, kot so visenje in prezebanje na vrveh, dolgčas in prenašanje opreme, pa tudi čakanje, da počasni fotograf spleza po štrikih iz jame. Večino fotografij iz naših foto-akcij lahko najdete na spletnem naslovu http://www.dzrjl.si/tag/foto/.

Ena od mojih »skrivnih« želja je bila tudi, da z novo, digitalno tehniko ponovim nekatere fotografije, ki sem jih pred več kot 20 leti naredil na diapozitive. Tako smo se lansko pomlad odpravili v Malo Karlovico z namenom, da ponovno posnamemo nekatere prizore. Na naslovnici letošnje številke GP je objavljena fotografija slikovitega rdečega meandra, ki je tik pred koncem jame, v tem prispevku pa si lahko za primerjavo ogledate fotografijo približno iste lokacije, ki je nastala pred 20 leti.

Seveda s tem fotografsko delo ni končano. Imamo nove, zanimive načrte – predvsem bomo iskali in fotografirali jame, ki še niso bile veliko fotografirane, poskušali pa bomo tudi organizirati kakšno foto-ekskurzijo v najpomembnejše jame oziroma brezna našega društva.

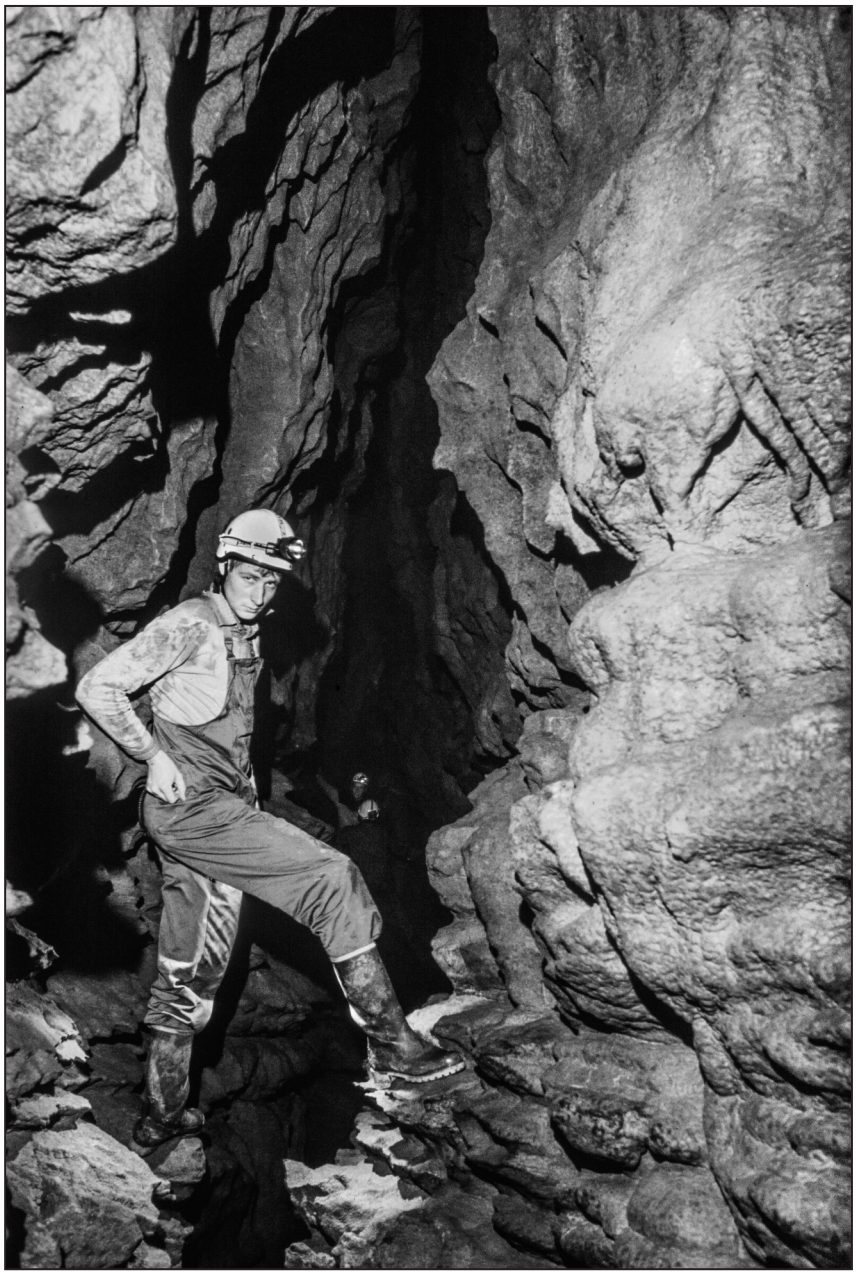

Fotografija rdečega meandra na koncu Male Karlovice, posneta pred več kot 20 leti (foto: Uroš Kunaver).

Poenotenje in finalizacija: France Šušteršič

GALACIJEVKA IN NAJDENA JAMA
Tloris 1 : 500, junij 2017

Načrt NAJDENE JAME (osnova): IZRK ZRC SAZU 1980–-81, Ivan Kenda (merilec), France Šušteršič (kartograf), Franci Malečkar in Alojz Vadnjal (pomočnika) / posebej Šerkova štirna avgust 1967, Peter Habič, Andrej Kranjc in Alojz Vadnjal.

Načrt GALACIJEVKE: DZRJL 2016, Marjan Baričič, Rok Brajkovič, Metod Di Batista, Andrej Drevenšek, Blaž Flajšman, Henrik Grecs, Primož Jakopin, Marjan Juvan, Janez Kanoni, Janez Modrijan, Jernej Petrovčič, Marina Pintar, Gregor Pintar, Primož Presetnik. Sestavil: Gregor Pintar, 2. januar 2017.

Odmera lege GALACIJEVKE: DZRJL, Marjan Baričič, Igor Košir, France Šušteršič, 21. oktober 2014.

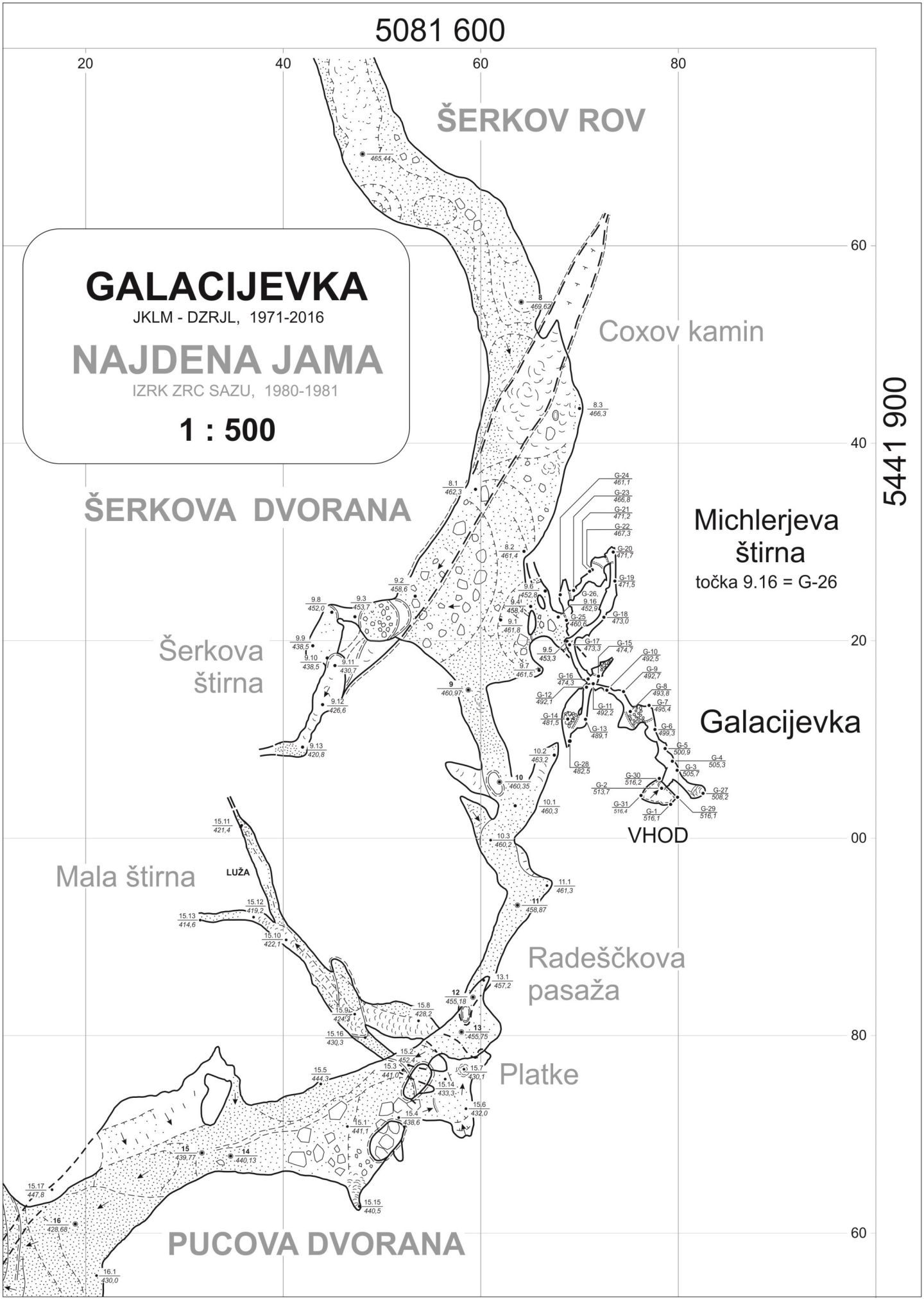

Podlaga NAJDENA JAMA: dovoljenje IZRK ZRC SAZU 45/16-14/17 z dne 07-08-2017

Rok Grecs

RAZISKOVANJE JAM NA IZBRANEM OBMOČJU NA KRASU

Že dolgo sem razmišljal, da bi bilo zelo zanimivo pregledati gmajno jugozahodno od vasi Gorjansko na Krasu, natančneje, zaraščeno lokacijo med vasjo Gorjansko in italijansko mejo. Gorjansko je vas, ki se nahaja tri kilometre jugozahodno od Komna. Kljub temu, da je bilo na izbranem območju registriranih 11 jam, sem bil prepričan, da tereni zaradi bližine italijanske meje niso bili podrobno pregledani. Dejstvo, da so bile vse jame na tem območju registrirane v 70. letih prejšnjega stoletja, pa me je obdalo še z dodatnim optimizmom, kajti to so bili časi, ko je bil ob državni meji še zelo varovan obmejni pas. Tudi naš Sabla, »starosta našega ferajna« je rekel, da bi bilo zelo zanimivo pregledati to območje.

Sredi jeseni 2016 sva se z očetom Rikom odpravila pregledovat območje jugozahodno od vasi Gorjansko. Toplo vreme – Gorjansko je po zračni liniji oddaljeno le sedem kilometrov od morja – in jesenska narava sta omogočila idealne razmere za pregled terena. Do pomladi 2017 sva našla šest novih brezen in dve vodoravni jami.

Najgloblje novo brezno na tem območju, globoko 34 metrov, sva poimenovala Tont. Ima impozantno 30-metrsko vhodno brezno. Nekoliko južneje sva na dnu velike in globoke udornice našla jamo, ki sva jo poimenovala Štirje letni časi. Za večjim vhodom se nahaja vodoravna jama s 24 metri poligona. Blizu italijanske meje pa sva našla jamo z dimenzijami vhoda 16 x 14 metrov s 17-metrskim vhodnim breznom. Kljub velikim željam se jama ni nadaljevala. Zelo zanimivo je tudi brezno, ki sva ga poimenovala Zimski špargelj; ima namreč večje vhodno brezno, spodnji deli jame pa so zelo zakapani.

Med pregledovanjem terena sva našla vseh 11 že registriranih jam, dvema sva popravila lego. Jamarjem najbolj poznana jama na tem območju je Jama na Mescih – kamnolom sige.

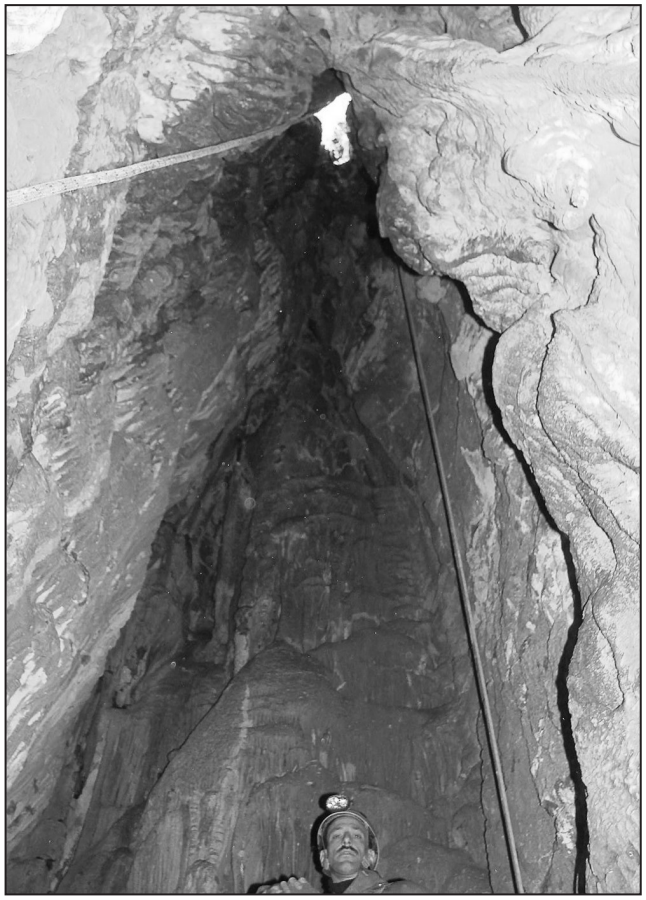

Novo brezno na Gorjanskem, november 2016 (foto: Riko Grecs).

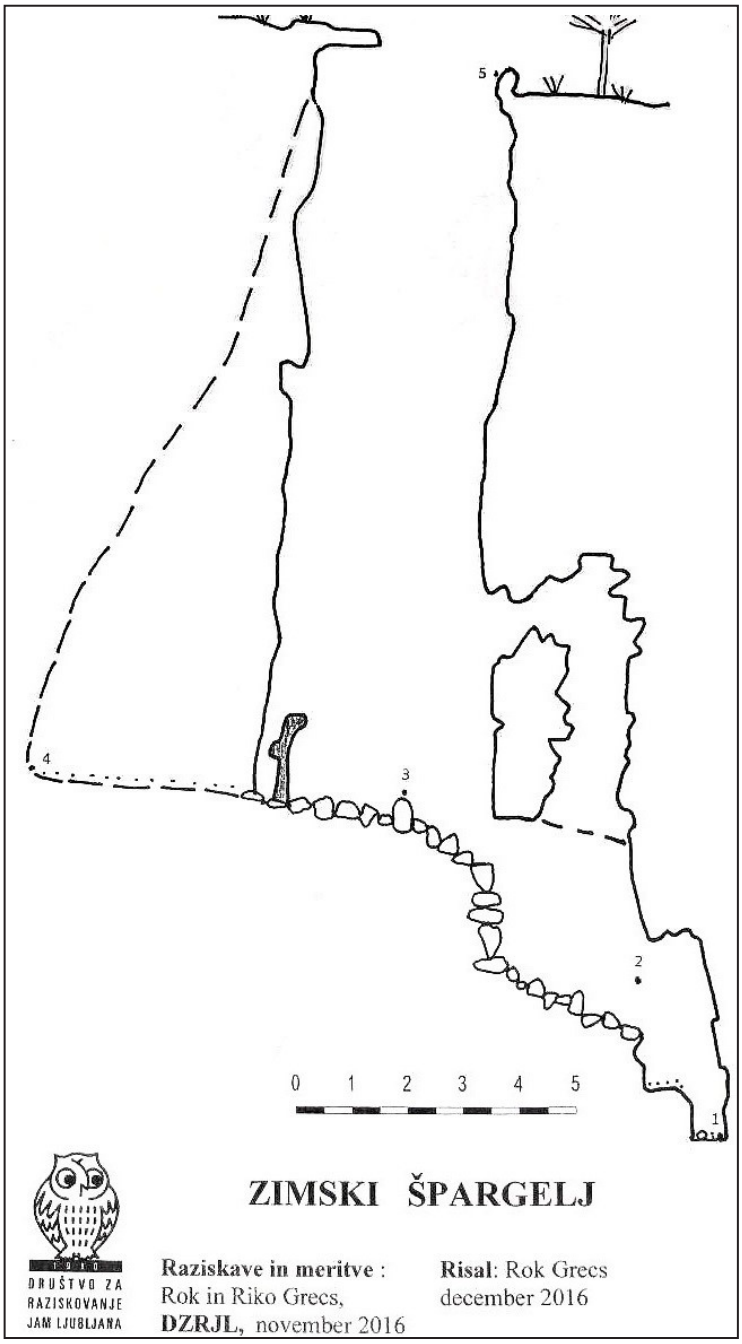

Teo Delić

NOVOSTI Z JUŽNE MEJE – PREPADNA JAMA

(kat. št. 2566)

Ko me je nekega decembrskega jutra Maja dočakala z vprašanjem, da kaj pa če bi šli za vikend prešteti netopirje v Prepadno jamo, mi – v vsej brezizhodnosti nastale situacije – ni preostalo drugega kot zavrteti z očmi. Seveda sem si skoval čudovite plane, kako bom ravno v tem vikendu *povzorčil* eno Karavanško jamo, a so naenkrat vse ladjice utonile. In seveda sem dal nek generičen pritrdilen odgovor (in za nameček verjetno dodal pripombo o tem, kako je to super ideja glede na to, da že dolgo ni bila na štriku).

In že smo bili na dovozni cesti. Nihče se ni točno spomnil, kam je treba zaviti, a smo imeli s seboj, na srečo, tudi Frenka[1]. Ta bi pot našel tudi z zaprtimi očmi, podobno kot Miško iz legendarnega »Ko to tamo peva«. Na hitro smo se preoblekli, da bi riti čim manj zmrzovale v nekajcentimetrskem snegu in opremljevalec je že visel v vhodnem breznu. V preteklih letih smo bili v jami večkrat z namenom štetja prezimujočih netopirjev, a vedno samo v vzhodnem rovu, zato smo se tokrat zapodili v zahodni rov. Prvi, drugi, tretji fiks in počasi sem se spuščal v brezno. A ni šlo prav daleč; vzel sem prekratek štrik in kot salama obvisel 4–5 m nad dnom brezna. Tako sem Maji na hitro razblinil sanje o zahodnem rovu, ona pa si je malce oddahnila, saj bo zaradi tega splezala samo eno in ne dve, nekaj več kot 20 m globoki brezni; vhoda v zahodni in vzhodni rov. Dokler sem se med gobezdanjem vlekel ven iz brezna, je po vhodni vertikali odmeval še en glas – nepričakovano se nam je, v svojem prepoznavnem in zelo odmevnem slogu, pridružil Andrej - Vrtnar.

Štetje netopirjev je potekalo počasi, zato je bil Andrej s čolnom že na jezeru, ostali pa smo šteli speče živali, merili temperaturo itd. Ko sem prišel do jezera, je bil Andrej čisto zaripel, češ da je, nevedoč da je čolnu priložena nekakšna vreča za napihovanje, čoln napihnil z usti. Na drugi strani jezera je en del ekipe pohitel do konca jame, drugi del pa je v ozadju štel netopirje. V vsej zmedi sem na neki točki ostal sam. Poplezal sem na podor in ugotovil, da iz njega ne bo nič, ter se usedel na skalo na dnu podora ob robu popolnoma izsušenega četrtega jezera. Na dnu podora sem našel neko luknjo in se podal na kopanje. Umaknil sem nekaj kamnov in se prebil v nekaj metrov široko dvoranico, katere vhodna stran je bila meter in pol visoka sigasta kopa, po kateri se ob višjem vodostaju zliva voda iz četrtega jezera – a zdaj je bila popolnoma izsušena. V nasprotni steni, v nekakšnem podoru, pa je bila v višini oči odprta reža. Ko sem se ji približal sem imel kaj slišati; bučalo je kot ne vem kaj, nisem se znal odločiti, ali gre za vodni tok ali prostorne galerije. Močno sem upal na vodni tok. Takoj sem priklical ostale, odzvala sta se Frenk in Andrej. Naslednjo uro sta se po otročje prepirala, kdo bo kopal in brez uspeha, a z vsemi silami, skušala priti čez ožino.

Teden dni kasneje smo se vrnili z meterskim pajserjem. Malo bolj grdo smo pogledali ožino in skala je že popustila. Veter, ki se ga niti alpske jame ne bi sramovale, nam je trgal gate, črnina pa je vlekla v nadaljevanje. Pred nami se je odprl nekaj metrov širok in prav toliko visok fosilni rov, deloma oblikovan z vodno, deloma s potresno aktivnostjo. Po nekaj več kot 300 m se je zaključil s podorom – mater mu! Po merjenju in združevanju s starim načrtom se je izkazalo, da se je zaključil v istem podoru kot stari rov. Nov rov je vzporeden s starim, le za etažo nižji.

Zato smo v naslednjih mesecih organizirali še nekaj raziskovalno-merilskih akcij v stranske odcepe. Udeležilo se jih je kar nekaj posameznikov – če se ne motim, petnajst. Od Ribniških jamarjev, ki so bili zelo veseli večjih odkritij v njihovi bližini, preko Železničarjev, ki so jamo izjemno lepo fotografsko dokumentirali, do članov »polveteranske« sekcije, ki so naredili »revijalni« sprehod po zasiganih delih. Blatnih delov se slednji, kakopak, niso dotaknili. Neka stalnica pa sta bila David in Ester; na enem od obiskov sva z Davidom uspela Ester nagnati v nek podor, iz katerega se mi je zemlja stalno usuvala v oči. Vse to pod pretvezo, da četudi je vrsto let trenirala plavanje, je njen ramenski obroč še vedno ožji od mojega. Po nehvaležni borbi ji je le uspelo premagati ožino. Po ogledu »nove« dvorane je omenila, da jo spominja na nekaj, kar je že videla, a sva s kolegom tovrstne spomine uspešno zatrla v kali. Ob vrnitvi se je zataknila – gadno. Scenarij je bil že črn. Astro folija, hrana, čakanje pomoči, eventualna reševalna itd. Seveda ji z Davidom nisva dala vedeti, kaj se je vrtelo po najinih glavah, in po dolgotrajni borbi z ožino je pristala poleg naju. Še dobro. Na poti ven naju je Ester na neki točki povabila v kot neke dvorane. Ob obilici pametovanja nam je pokazala prehod, v katerega sva jo poslala – tokrat iz druge, lažje dostopne strani.

Tako smo v preteklem letu v Prepadni jami namerili 913 m novega poligona. Na enem od obiskov sva s Frenkom pomerila tudi poligon od vhoda v nove dele pa vse tja do previsne točke vhodne vrtače, torej vhoda v jamo. Izkazalo se je, da smo z upoštevanjem novih delov, ki so občutno globlji od starih, jamo poglobili le za pičle 3 m, zato utemeljeno dvomimo v verodostojnost obstoječih meritev. Z upoštevanjem naših meritev in zadnjih meritev Mihe Stauta

1 Franci Kljun, JD Ribnica

(Jamarski klub Železničar) je poligon Prepadne jame dosegel 2470 m in se s tem povzpel na četrto mesto med dolenjskimi jamami. Po dolžini jo v regiji prekašajo le še Podpeška in Podstenjska jama ter Viršnica.

S tem se zgodba o Prepadni jami seveda ne zaključi. V jami še vedno obstaja nekaj odprtih vprašajev. Med trenutno prepoznanimi možnostmi za nadaljevanje največje obeti polagamo v luknjo v končnemu podoru novih delov, ter preperelo kamnino, zalito s sigo, v najglobljih delih jame. Seveda je iskanje morebitnega nadaljevanja bistvenega pomena, sicer raziskovanje postane trivialnega pomena. Dodatno težo iskanju nadaljevanja da tudi 1 km oddaljena Jelovička jama. Ta morfološko – s prostornimi in z vodo zalitimi galerijami – deluje kot naravno, a nekoliko nižje ležeče nadaljevanje Prepadne jame. Osebno si predstavljam, da je nekoč, ko je skozi njo drla voda, prav tako izgledala Prepadna jama. V Jelovički jami že nekaj let raziskujejo madžarski potapljači, ki so namerili že skoraj dva kilometra poligona, poravnanega v ravnino s Prepadno jamo. Zato ni odveč pomisliti na to, ali bo prej Prepadna jama prišla v Jelovičko jamo … ali obratno.

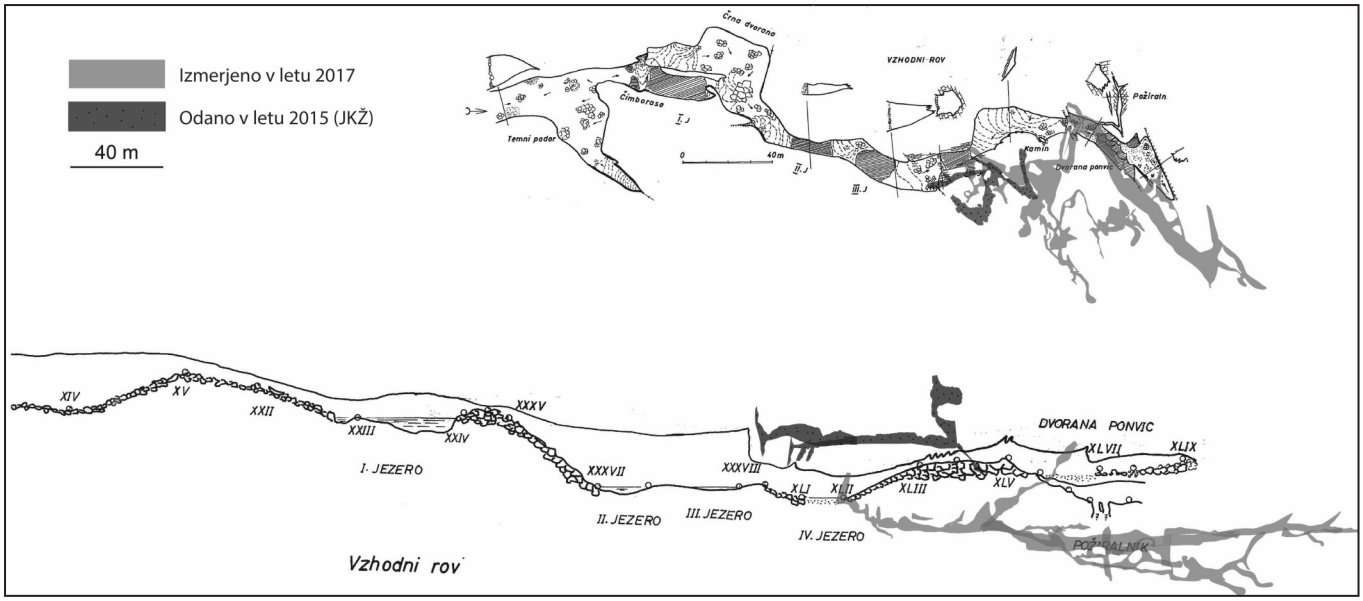

Prikaz lege novo odkritih in raziskanih delov Prepadne jame na originalnemu načrtu (načrt prevzet po: D. Novak (1963), Prepadna jama pri Suhorju, kat. št. 2566. Naše jame: 30–36).

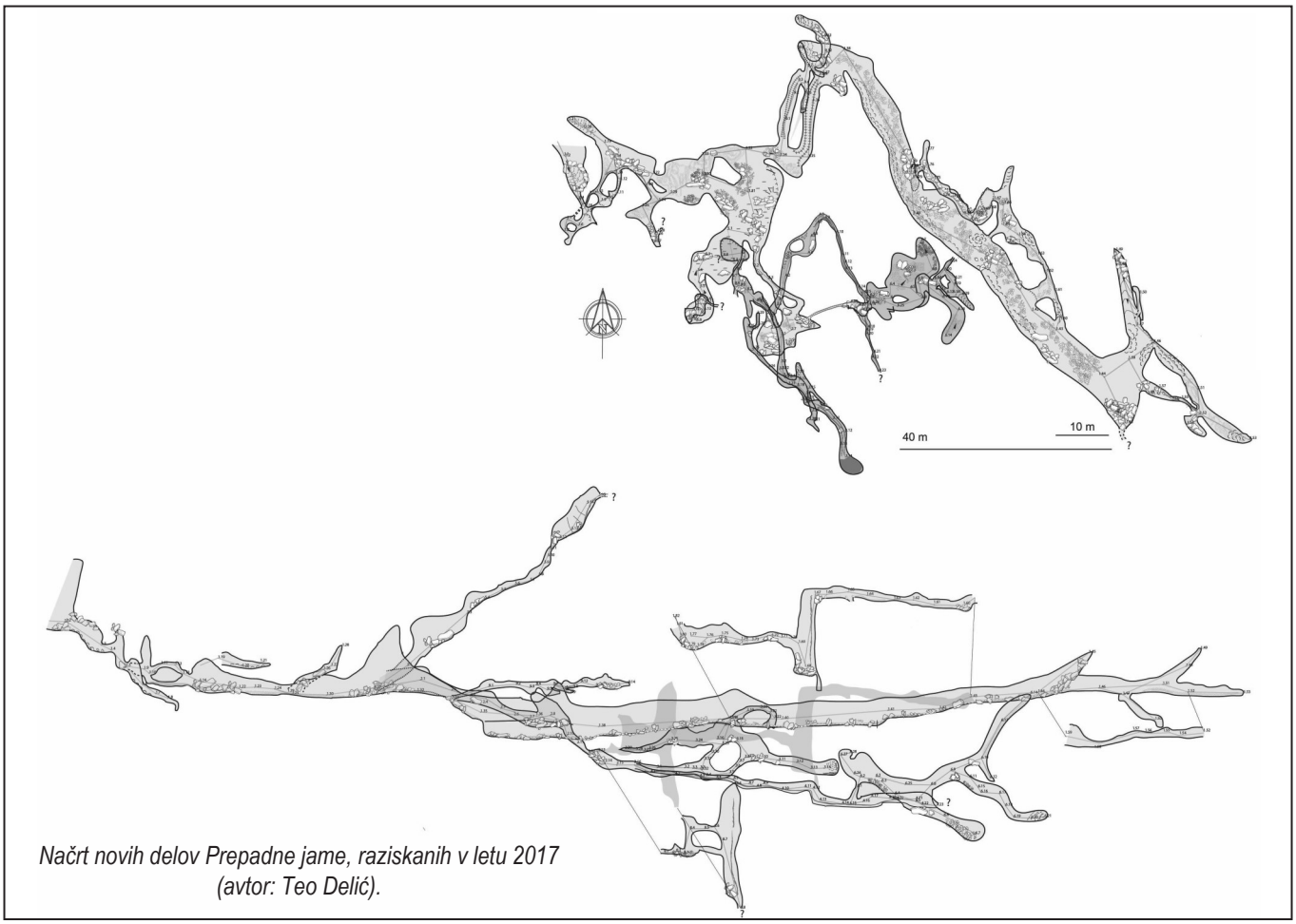

Načrt novih delov Prepadne jame, raziskanih v letu 2017 (avtor: Teo Delić).

Teo Delić

EKSTRAVAGANTNE MERITVE TURJEVE JAME

25. 1. 2018

Dvodnevno vzorčenje ledeno mrzle Soče smo zaključili komaj čakajoč na odhod v jamo. Zveni nelikoliko nenavadno, a vsi štirje – Maja, Špela, Klemen in moja malenkost (na spodnji sliki) – smo bili tako premraženi, da se nam je 9°C jamskih stopinj zdelo cel luksuz v primerjavi z 2°C na planem. Zaradi mraza smo bili soglasni, da imamo zaenkrat lepot Soške doline »polno kapo«. Tako smo se odpeljali do Robiča in prečkali do kolen visoko Nadižo. Nekateri smo to naredili bolj elegantno, drugi nekoliko manj, kakor to že gre … kar je bilo moč prepoznati po takojšnjem sezuvanju in glasnem preklinjanju na sicer tihem in mirnem nasprotnem bregu.

V sami jami smo si takoj razdelili naloge, nekaj pa smo »izplanirali« narediti skupaj; tako sta bila Maja in Klemen zaradi prvega obiska jame določena kot zapisnikarja. Skupaj s Špelo sva prevzela nalogo iskalcev prejšnjič nastavljenih pasti za lov jamskih hroščev in jih vse našla – z eno izjemo. Ta je bila odstranjena iz kamnov, kamor ju je Špela skrbno nastavila. Vse – razen papirja z oznako, čigava je past – je izginilo. Verjetno se nikoli ne bova strinjala, kaj se ji je pripetilo, saj Špela trdi, da jo je vzel pohlepni nabiralec jamskega življa, jaz pa sem mnenja, da jo je pograbila kakšna kuna ali polh, ki ga je privabil vonj vabe, izdelane iz konzervirane sardine. Ulovili smo precej živali, predvsem različnih hroščev, le vrste, zaradi katere smo prišli, ne. Pri tovrstnih »posegih« smo se sčasoma na takšen izid že navadili; postal je nekakšna neslavna tradicija, zaradi česa imamo že trdo kožo in si zaradi tega nismo preveč belili glave. Priložnosti za ponovitev bo še, saj jama ne bo šla nikamor.

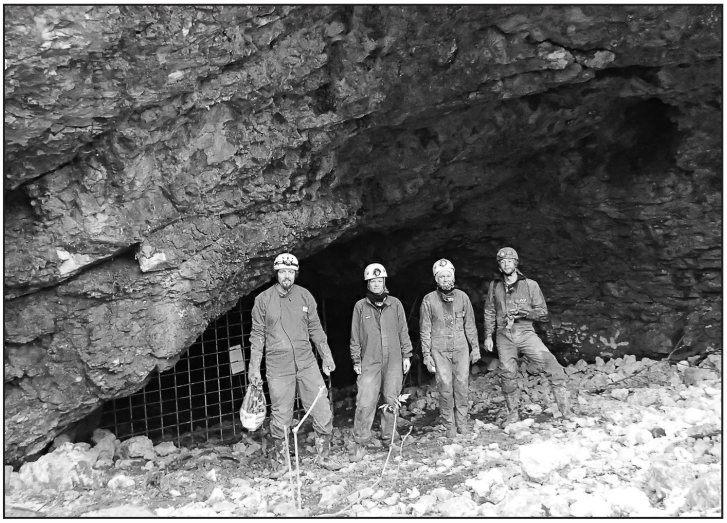

Raziskovalci na vhodu v Turjevo jamo. Z leve proti desni: Klemen, Maja, Špela, Teo (foto: Teo Delić)

Po končanem pregledu pasti smo se razkropili po jami. Maja in Klemen sta štela prezimujoče netopirje, midva s Špelo pa sva se odločila prisluhniti Presetnikovi želji … in že sva se lotila merjenja jame. Jamo je menda merilo že več ekip, celo društev, a načrt nikoli ni bil oddan v Kataster. Tokrat je merjenje potekalo hitro, predvsem na račun prostornosti glavnega rova in veličine stranskih odcepov. Kljub relativni zapletenosti smo se, zaradi Klemnove izjemne natančnosti in navdušenja nad fosilnim gvanom, vzdolž jame večkrat srečali. (Opomba: V zapisniku Egona Pretnerja iz leta 1950 je zapisano, da je v t.i. »Netopirskem rovu«, skrajno severnem delu jame, letalo na stotine in stotine netopirjev. Danes jama služi kot prezimovališče nekaterim vrstam netopirjev, o populacijski gostoti netopirjev v preteklosti lahko sklepamo le iz ostankov gvana. Konkretnih razlogov zakaj netopirjev ni več, žal ne poznamo, lahko le sklepamo. Dve od možnih razlag sta obsežno izkopavanje arheološkega materiala v jami, ki je povzročilo preveč hrupa za nadaljnji obstoj kolonije, in za prelet netopirjev neprimerna velikost odprtine na vratih s katerimi je jama zaprta). Ko smo prišli do razcepa pri vhodu, smo bili jame že vsi siti. Za povrh nam je še dlančnik, na katerem je naložen grafični urejevalnik, večkrat odpovedal sodelovanje. Zato smo ven izvlekli baterijo, očistili kontakte in upali, da bo do tedaj narisan del jame ostal shranjen v začasnih datotekah operativnega sistema. Na srečo je temu bilo tako in nam, z izjemo lastne nejevoljnosti, nič ni stalo na poti do zaključka meritev. Iz centralne točke (točka 1.54 na priloženem načrtu) smo pomerili še dva blatna ocepa v južnem delu jame ter za konec pustili vhodni (oziroma v tem primeru izhodni) rov.

Planirano je bilo, da bo prva vizura odmerjena do vrat, naslednja pa naj bi zajela še vhodno strmino. Tako nekako je tudi bilo, vsaj pri začetni vizuri, pri merjenju druge pa je bilo slišati samo »Koji K...? Kva se dogaja s to vizuro? Zakaj se je vizura končala v sredini dvorane?« Skratka, pomerjena vizura ni odgovarjala realnemu stanju na terenu; ta naj bi se nadaljevala v isti ravnini kot prejšnja, v približni smeri 120°, na laserskemu merilcu pa se je izpisala približna vrednost 190°, sama vizura pa je potekala skoraj pravokotno na realno stanje. Hitro sva začela preverjati, kako je s preostankom meritev in ugotovila, da izgledajo v redu. Zato sva obrisala le zadnji dve vizuri in se vrnila h kamnu v središču vhodne dvorane in postopek ponovila. Zopet je bila prva vizura v redu in, v primerjavi z drugimi, usmerjena v pravo smer. Druga vizura pa je bila ponovno nenavadno izkrivljena v prostoru. Približek tega, kako naj bi to izgledalo, si lahko pogledate na tlorisu jame, kjer sta prav odčitani vizuri prikazani v rdeči barvi, tista ponesrečena pa v zeleni. Takrat sva opazila, da se je gospodična z laserskim merilcem vred oprijela železnih vrat na vhodu v jamo. Neposredni stik s kovinskim ogrodjem je

očitno izzval spremembo v magnetnemu polju, zaradi česa je vizura posledično »podivjala.« Opaženo sva nato upoštevala in znova pomerila isto pot, le da smo naslednjo točko postavili nekoliko bolj stran od vhodnih vrat. In glej ga zlomka, vizura je imela pričakovano pravilno smer. Z dodajanjem dveh poslednjih vizur k celokupnemu poligonu smo merjenje jame zaključili s 534 m poligona in 47 m višinske razlike (po starih podatkih je dolžina poligona znašala 375 m in 5 m višinske razlike).

Srečevanje z železnimi predmeti v jamarstvu, četudi je kar nekaj jam spremenjenih z infrastrukturnimi posegi, ni vsakodnevna stvar. Vsekakor pa je naš poduk o izkrivljanju dimenzije prostora v bližini kovinskih predmetov vreden omembe, saj večina jamarjev danes že meri z digitalnimi merilci, ki jih pogosto dojemamo kot nezgrešljive. Glede na izjemno obetaven začetek bomo morda že v naslednjem sestavku obravnavali tudi izkrivljanje dimenzije časa. Kdo bi vedel?

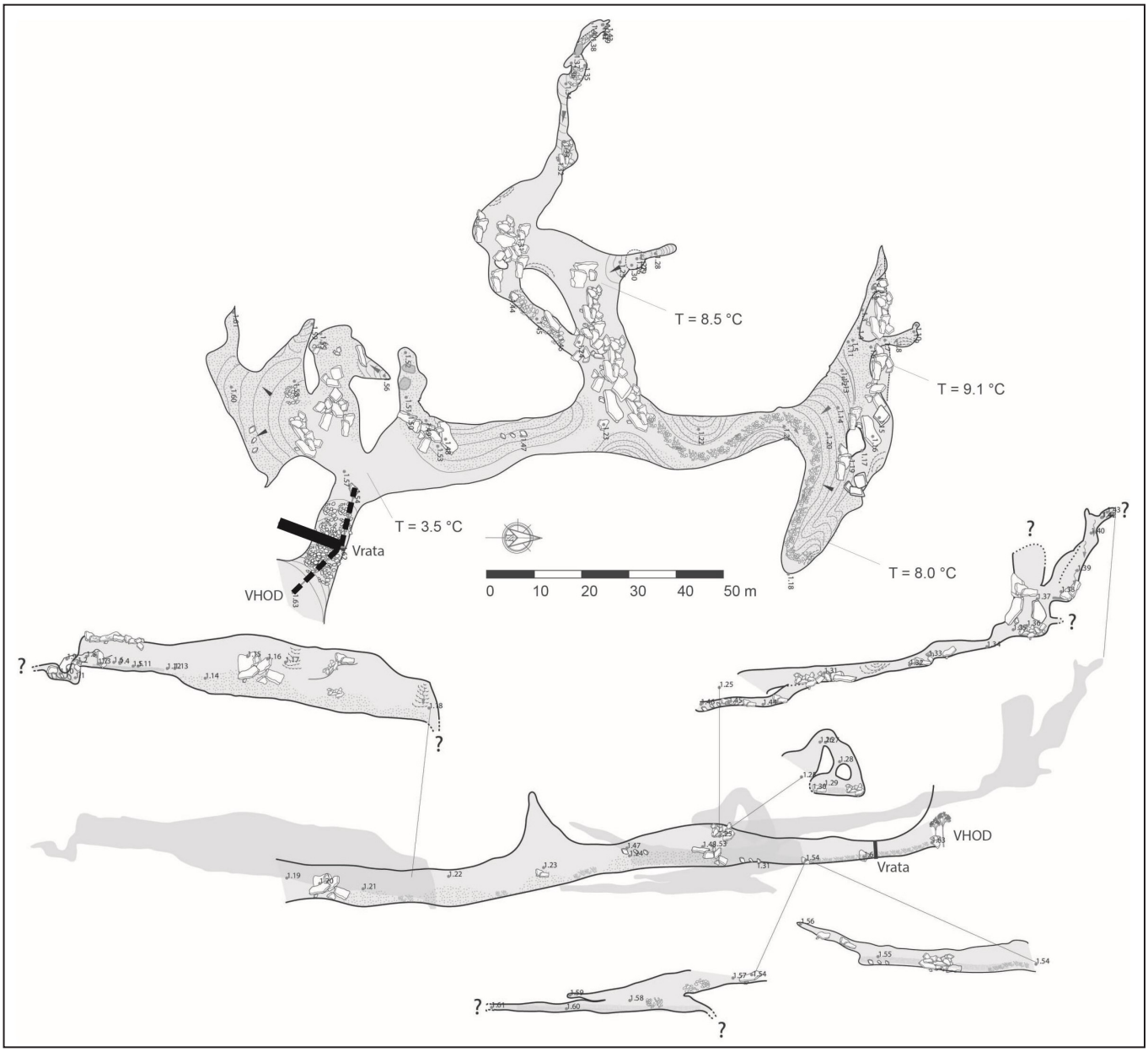

Tloris in Prečni prerez Turjeve jame. »Nesrečni« vizuri sta prikazani s črtkano (pravilno odčitana) in polno (nepravilno odčitana) črto (avtor: Teo Delić).

Špela Borko

TRUBARJEV DAH, SEDMA NAJDALJŠA JAMA V SLOVENIJI IN OSTALE SLADKOBE POKLJUŠKIH GLOBOČIN

Pred kratkim mi je drugi najpogostejši obiskovalec Trubarjevega daha, Matic Di Batista, dejal, da premalo pišemo o jami, v katero vlagamo največ truda. Pa sem šla brskat po starih *Glasovih podzemlja* in ugotovila, da to niti ni čisto res. Pokljuka se pojavi v zadnjih treh številkah *Glasu podzemlja*, v *Acti Triglavensii* (2016), *Svetu pod Triglavom* (2016), diplomskem delu našega Garmina (2016) in celo v zvez(d)niški reviji *Jamar* (2015). A ob množici obiskov našega vrtička – plodovitega, a zahtevnega za obdelovanje – posamični prispevki očitno zbledijo. In tako je pred vami, dragi Matičarji in Maticoljubci (ljubitelji Matice in ne Matica, da ne bo pomote), nov prispevek o najboljši jami na svetu.

Vse od prve akcije, 31. 10. 2013, do januarja 2018 smo v jamo vstopili kar 79-krat. Številka se ne zdi tako velika v primerjavi z Veteransko Radošco (71 na dan pisanja prispevka), a do Radošce le ni 1,5 ure hoda in verjetno nikoli ni bila zakopana pod desetmetrskim kupom snega. Zatorej se lahko mirne duše pohvalim s številko. V jamo je vstopilo že 43 jamarjev, od tega dva zvezdnika, osem Američanov ali Rusov ter en Hrvat. 24 od teh jih je bilo v jami le enkrat (sprašujem se, zakaj?). Le pet nas je bilo v jami več kot 10-krat, od tega dva ravno okoli desetkrat, trije pa prednjačimo z 41, 51 in 56 akcijami.

Ker smo znani kot skromni raziskovalci, neželjni slave in časti, smo nekaj let živeli z 10 metrov preplitvo jamo. Zanimivo, nihče ni opazil, da vhodnega brezna ni zgolj 15 metrov. Tako smo pobeglo vizuro našli šele dolgo po samem merjenju. Jama je tako trenutno globoka 612 m in dolga 6151 m. Viševniški sistem (Trubar-Platon) pa dosega kar 8478 m dolžine in 622 m globine.

Dovolj si bodi statistike. Jama je petdesetič še vedno tako dobra kot prvič. Ne pregloboka brezna, ne preozki meandri, ne preveč mokra – niti preveč mrzla. A še vedno nam izmika prehod v globlje dele. Največ energije smo usmerili v plezarijo nad dvorano Final destination. S tehničnim plezanjem stometrskega kamina smo začeli že poleti 2014, a smo kasneje odkrili splet brezen okoli Ruskega vohuna in zato dali plezarijo na pavzo. Vsake toliko smo se le vrnili in zlezli še malo višje. Tako smo julija 2015 našli Podstrešje, 400 m dolgo galerijo, ki se je zopet končala s kaminom. Seveda smo lezli – še malo višje. Jama na tlorisu od vhoda do dna Final destinationa naredi polkrog, plezarija pa je napredovala v ravni črti nazaj proti vhodu. Že kmalu smo se začeli šaliti, da bomo prilezli nazaj v vhodno dvorano. Ko bi vedeli! Vmes smo s plezalnim izzivom v jamo spravili tudi Pintija (najmlajši Pintar). Plezanje ga ni presunilo, čeprav nam je prihranil kakšno vrečko pritrdišč. Bil pa je navdušen nad našo »kondicijo«. Morebiti bi mu morali večkrat omeniti, da žimariš z nogami in ne le rokami. Kamin se kar ni končal, prepih pa je bil še vedno močan in tako smo lezli naprej. Februarja 2017 smo spoznali kruto resnico: nahajamo se 30 vertikalnih metrov in 0 horizontalnih metrov pod vhodom. Nihče si ni želel do dna in spet nazaj (izračunali smo, da takšna akcija terja več kot 1000 m žimarjenja: 500 m plezanja, da iz dna dosežeš vrh plezarije in še 550 m, da se po stari poti vrneš na površje). Zato smo se iskanja prehoda lotili z druge smeri: dva nadebudna kopača sta se pri tem skorajda živa zasula tik pod vhodom. Prehoda pa nikjer. Sprijaznili smo se z resnico in že zbiramo pogum za 1000 metrski podvig. Zakaj si sploh želimo povezati plezarijo z vhodom? Če nas že ni pripeljala v nove globine, nam bo vsaj močno olajšala in skrajšala pot navzdol.

Vmes nismo pozabili na zgornje dele; lotili smo se odcepov enega za drugim. Tako smo našli pravi preplet rovov na globini 100 m, ki pa so se vsi povezali v že znane dele. Razen enega, ki se je zopet vzpenjal v čudne smeri. Trma takrat še bodočega očeta se je obrestovala in mnogo solo akcij pozneje je Garmin preroško napovedal, v kateri luknjici bo povezava. Januarja 2017 smo se prvič zaslišali iz ene jame v drugo. Februarja je sledil dramatičen uvid Garminovih rok, ki se stegujejo iz Trubarja proti Platonu. Le en teden kasneje pa se je ožino modificiralo do te mere, da je Matija prvi prečil sistem. Ne vem, če je priznanje prečenja popolnoma zanesljivo, saj se ni spustil do dna obeh jam, a naj mu bo.

V jamo sta vstopila tudi mlada matičarska upa. Lojze je sodeloval pri drugem prečenju in tretjem merjenju delov pod povezavo (nikakor nam ni uspelo označiti navezovalnih točk) ter postavljanju novega bivaka; prejšnji je namreč presegel vse zdravstvene standarde in ven iz jame smo prinesli pretežno plesen z nekaj ostanki blaga. Jure pa je zabil svoje prvo pritrdišče na dokaj nenavaden način: 70 m nad tlemi, med tehničnim plezanjem prečke na drugo stran kamina.

Čeprav je že dodobra prečesan, čutim v kosteh, da nam Trubar še ni razkril vseh skrivnosti. In četudi ni bilo novih globin, smo v resnici naredili dobro delo. Morebiti najbolj impozanten je dolžinski preskok ob povezavi Trubarja in Platona. S tem smo jami postavili ob bok Slovenskim princesam (če je že kraljica lahko le ena sama), ki imajo za seboj precej več let raziskovanja. Ko pripeljemo v sistem še Evklida, pa bomo še korak bližje sanjam.

Poleg Trubarja smo raziskovali tudi druge pokljuške jame. Izjemno obetajoča sta bila Viševniška dimnika, ogromna dihalnika, ki se ju vidi celo s Stola (da, tistega Stola na

drugi strani doline). Geologija nam je tu zameštrala štrene, saj se nahajata tik pod Viševnikom, na Viševniškem narivu, ki nas ne spusti podse. Drugo odkritje so bili štirje dihalniki na platoju. Prvi se je izkazal za Sizifovo skalo, jamo, ki naj bi se končala, a smo ob ponovnem pregledu ugotovili, da gre v resnici naprej. Drugi, Romeo, je popisan v samostojnem prispevku. Tretji in četrti sta prav tako že registrirani čurki, ki pa ju moramo ponovno preveriti.

Tečajnika smo kalili tudi v Evklidovi piščali. Ko sem že mislila, da je bil ledeni tuš le korak čez rob (bombažen kombinezon in ledena voda pač nista prijazna kombinacija), se je izkazalo, da malo trpljenja le podžge vnemo. Raziskovali smo odcepe v Didilandu, kjer smo naleteli na osupljivo lepe zasigane rove, polne kristalov in oranžno-rumene aktivne sige. Hkrati smo vedno znova rinili nazaj na dno, kljub vsakokratnim obljubam, da nikoli več. Meter za metrom smo se prerinili kakšne 50 m naprej po prelomu, a razširitve še ni slutiti. Prepih seveda je…

V Platonovem šepetanju so bila raziskana vzporedna brezna na globini 100 m, a so vsa prišla v že znane dele. Naš društveni fotograf Uki je tam posnel nekaj odličnih fotografij. Upamo, da ga kdaj spravimo tudi na dno Trubarjevega daha, ki je itak najlepša jama na svetu.

Verjetno sem izpustila še kakšno Garminovo čurko. Glede na pogostost družinskih pokljuških izletov se obeta še mnogo čurk »de la Krajnc«. Pokljuški vrtiček je pač eden in edini – niti divje globine kaninskih vršacov ne morejo nadomestiti nostalgije trenutkov, ki so nam bili dani. Kot v španski limonadi so se zvrstile zveze in razveze, poročne zaobljube, selitve, prijateljstva in razprtije. Od prvih otročjih korakov, ko so bili izpiti in žurke največja skrb v življenju, smo prestopili nevidno mejo odraslosti. Izpiti so ostali stvar nočnih mor (presenetljivo, kako pogoste so sanje o neopravljenih študijskih obveznostih), v življenja pa so se nam priplazile redne službe, otroci, krediti in stanovanja. A rešuje nas naš vrtiček. Vesela sem, da le nismo z obema nogama prestopili praga dolgočasnosti – nevidne niti nebrzdanega veselja nas vedno znova potegnejo iz prepada. Upam še na mnogo akcij, neštete kilometre in večno raziskovalno mrzlico.

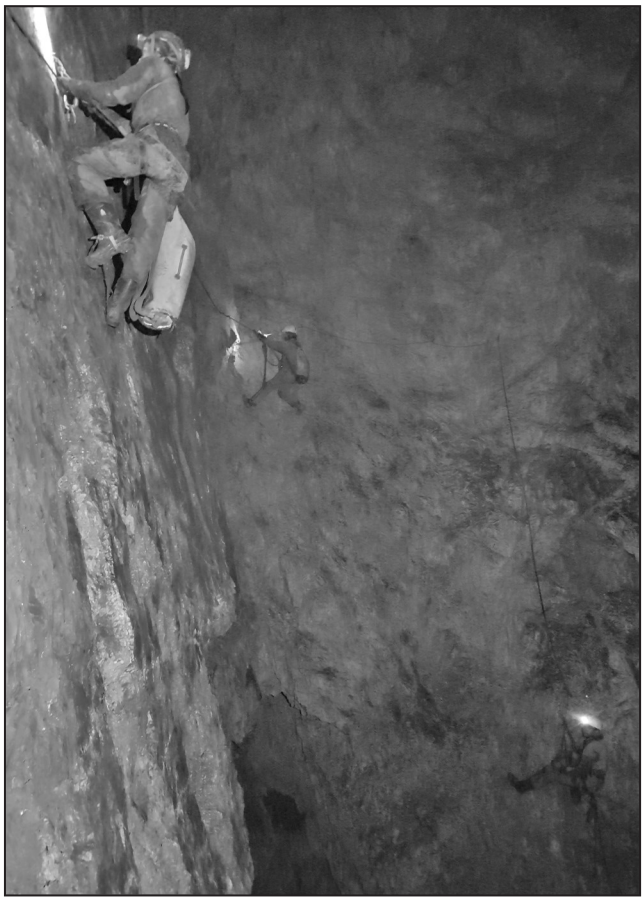

Zvezdi šole 2017, Lojze in Jure ter Špela, premagujemo prečko v Final destination, 100 m nad tlemi (foto: Matic Di Batista).

Tomaž Krajnc

POVEZOVANJE TRUBARJEVEGA DAHA IN PLATONOVEGA ŠEPETANJA ALI KAKO SEM PREMETAL NA KUBIKE POKLJUŠKEGA SNEGA

Glede na bližino vhodov v Trubarja in Platona smo na njuno povezavo v zgornjih delih sumili ves čas, a kaj, ko smo vedno rinili proti dnu na plezalne akcije. Prvi dokaz, da se povezava (ali ena od povezav) med jamama nahaja čisto blizu površja, se je našel na poletnem pokljuškem taboru leta 2015. Tedaj je skupina Američanov slišala nekje v daljavi kričanje dveh oseb v Trubarju. No, kdo se je v resnici drl in kdo poslušal, se je zgubilo nekje s prevodom in pretečenim časom. Prav tako se točno ne spomnim, kdo sta bili osebi za pasažo, ki sem jo kasneje poimenoval oktanska ožina – morali pa sta biti preklemano dvodimenzionalni, saj se je skozi njeno naravno obliko dalo priti le brez čelade.

Pozimi 2015/2016 se je raziskovalna vnema glede Trubarja že ohladila, akcije so bile vedno redkejše. Za raziskovanje zgornjih delov v Platonu nisem dobil ravno zelene luči; če se prav spomnim, so bili argumenti protagonistov nekako v smislu, naj pustimo Američanom kaj za v prihodnje. Posledično sem se odločil, da bom poskusil nekako priti iz Trubarja v Platona – potem bom pa tudi tam delal, kar bom želel.

Z ročnimi deli sem pričel v ožini na križišču glavnega rova, ki pelje proti mestu s slušno povezavo. Ožina je bila ozka (a prehodna), ampak, na solo akcijah se v jami ne smeš »zakajlat«. Prav tako ni priporočljivo, da ti crkne luč, ko je to najmanj potrebno; zaradi varnost sem tako »pokuril« dve akciji za preoblikovanje ožine v normalno prehoden rov. Za križiščem sledi 100 m rova, kjer se moraš spustiti dol in gor po štriku, in že si pri oktanski ožini, kjer ni bilo šans, da bi prišel čez primarno obliko rova s čelado – ali brez nje.

Najprej sem se lotil urejanja delavnega prostora, saj se ožina nahaja 2 m nad polico na robu slepega kamina. Začel sem z plezanjem kamina, si navrtal malo morje varovalnih pritrdišč in začel s štrika počasi navrtavati skalo za oprijem tretjega člana. Ni se mi več dalo nositi v hrib vse robe za širjenje, mašine in akumulatorjev, zato sem elektriko zamenjal za bencinarko, kar se je izkazalo za napako. V sami oktanski ožini je prepih, a bencinarka ima skupaj s svedrom dolžino slabega metra in tako se je ves izpust akumuliral v slepem breznu, od koder so hlapi le počasi potovali naprej. Tako sem bil na vsaki akciji čisto objokan – tudi bio bencin ni preveč pomagal. Zaradi zadimljenosti, rednih okvar bencinarke (jermen pa te fore), predvsem pa zaradi vrtanja s štrika, ko rineš mašino v skalo in te »zjebe« 3. Newtonov zakon, sem za ožino porabil šest akcij. Po moje je to rekorden čas za 1,5 m dolgo ožino.

Za oktansko ožino sledi ozek vertikalen enostavno preplezljiv rovčič, za katerim se nahaja večji kamin, ki ima na vrhu ozek prehod. Tu sem na delo pozval Di Borko team, da mi ni bilo treba izgubljati časa s plezanjem. Za ozkim prehodom smo prišli v nov večji kamin, ki ima ob sebi vzporeden rov. Na vrhu smo ugotovili, da se stvar konča z živo skalo – no, odpirajo se manjše luknje, a kaj ko imajo fi 0,1 m. Na prehodu v vzporedno brezno, dva metra pod skalnim stropom, se je nahajal še nevaren podor – v glavnem, nič perspektivnega za nadaljevanje.

Ker se nobena jama v resnici ne konča, sem se odločil, da naslednjič napadem podor na vrhu kamina. Zaradi zahtevnosti delovišča sem prepričal ženo, da se mi pridruži pri raziskovanju lepot pokljuškega podzemlja. Najprej sva preopremila zgornji kamin, tako da sva speljala štrik v vzporedno brezno in se s tem v večji meri izognila vplivnemu območju padajočih kamnov iz podora. Po začetnem zbiranju poguma sva najprej malo preoblikovala prehod v podor, a kopaška dela niso bila ravno produktivna … Nakar sem dobil briljantno idejo, da odbijem del stene, ki drži večino podora na mestu. Rezultat je bil izvenserijski; prvič v življenju sem doživel kamniti slap, ki je trajal več kot pol minute. Z eno potezo nama je tako uspelo sčistiti dva kubika skal iz podora – slabo je bilo samo to, da se v izteku brezna, kamor je padal material, nahaja ozka luknja, ki predstavlja prehod v spodnje brezno. Tako sem, ves tresoč, »oddesondiral« do prehoda in začel odmikati skale iz prehoda, vmes je pa še malo letelo iz nestabilnega podora. Omenjena akcija je bila zadnja v zimi 2015/2016, saj nisem imel več ideje, kako se lotiti podora, ki se je po zadnji kopaški akciji nahajal v stropu 3 m visoke kamre in se mu na varen način ni bilo več možno približati.

Prišla je zima 2016/2017, povezave pa še kar ni bilo in tudi omejitev raziskovanja v Platonu je padla. No, mogoče sem jo malo ignoriral, ne spomnim se več natančno, tako da sva z ženo pregledala večino rovov do 50 m globine tudi v tej jami. Najperspektivnejša se mi je zdela razpoka pod skalo v vhodni dvorani, kjer sem začel kopati. Na sobotni akciji je nadaljevala ekipa v sestavi Kunaver, Matija, Beki, prehod pa sva dokončala s Špelo na neko zimsko nedeljo. Pod ožino se je odprla dvorana s skalnim dnom z nekaj preozkimi prehodi, navzgor pa večji kamin. Glede na krožne meritve preko vhoda obeh jam bi morala biti povezava tedaj že vzpostavljena, a prehoda kar ni bilo.

Motivacija članov je bila kljub temu na vrhuncu, tako da smo se že naslednji vikend ponovno odpravili na Pokljuko. Tokrat smo se razdelili v dve ekipi. Ekipa v Trubarju se je brez problema pogovorila z ekipo v Platonu, tudi roko smo si lahko podali. Sledila je še širitev prehoda, dokler nismo porabili vseh elektronov. Izkupiček te akcije je še dandanes ozka ožina, ki je dokaj prehodna navzdol, navzgor pa čez njo pridejo le izbranci; po moje si zaslužijo naziv »svalki«.

Obstaja še par akcij, ki mi jih ne uspe umesiti v kronološki popis povezovalnih akcij, spomin res bledi … Ne smem pa pozabiti na omembo hrabre osebe – najverjetneje gre za Blatnika starejšega –, ki sem jo prepričal, da se je šla tlačit v slepo prečno dvoranico za podorom s kamnitim slapom, malo nižje, kjer smo kasneje vzpostavili povezavo med jamama.

Trubar in Platon imata vhoda le 15 m narazen, a smo ju kljub temu povezovali na preštevilnih akcijah. Kako dolgo bomo šele rabili, da v sistem povežemo še Evklidovo piščal, ki ima vhod slab kilometer stran. Drugače pa – še na mnoge kubike premetanega pokljuškega snega, pa naj nam hrbet pri tem dobro služi.

Behare Rexhepi

O ROMEU

Romeo je odlična jama za pisanje sestavka, ki bi se začel z »Ležim v meandru in razmišljam…«. Večina jamarjev, ki je Romea spoznala od blizu, bi poved nadaljevala s filozofiranjem o smislu obiska jame, preklinjanjem meandra, jame, občine, v kateri se ta nahaja in novoletnih praznikov. Ampak, ker se sestavek o moji najljubši jami ne more začeti kar na sredini (ker je tam pač ta meander), moramo zgodbo začeti od začetka.

Zgodba o Romeu se začne konec marca 2016 s sprehodom po Pokljuških podih in iskanjem dihalnikov, ki smo se je udeležili Matic, Špela, David, Ester, Jaka in jaz. Akcijo je zaznamovalo lepo vreme in odlične snežne razmere – hoja po zamrznjeni površini ni povzročala težav niti meni (razen spotikanja ob lastne noge, kar pa se mi dogaja še danes), čeprav sem sem se takrat šele spoznavala s krpljami in snegom, ki presega običajno ljubljansko zimsko idilo.

Takrat Romeo še ni bil Romeo, pač pa le obetaven dihalnik, čakajoč toplejše dneve, ki bodo omogočili raziskovanje – ime je namreč dobil šele julija, ko sva se s Špelo lotili raziskovanja. Iskanje jame s koordinatami dihalnika, vzetih v marcu, je bila zadnja naloga za tisto soboto, pred tem sva namreč izmerili še dve jami pod Viševnikom.

Koordinate so naju vodile čez cvetoče ruševje (in posledično oblake cvetnega prahu) na pode nad Platonovim šepetanjem in Trubarjevim dahom. Pričakovala sem, da naju bo na točki, kjer je bil pozimi dihalnik, pričakal očiten vhod v jamo. Prišli sva na razgibano, s škrapljami posejano izravnavo, ki ni hotela izdati lokacije vhoda. Preostalo nama je samo prečesavanje terena, pregledovanje škrapelj in upanje na srečo. Malo preden bi obupali, spakirali nahrbtnika in se vrnili v dolino, sem pod steno na robu izravnave našla majhen vhod, deloma zastrt z odlomljeno skalo. Kamen je padal in padal. Imava jamo!

Žal pa se nama je ta že na prvi akciji začela upirati – po padanju kamenja sva vedeli, da nama bo zmanjkalo vrvi, še preden sva jamo sploh začeli opremljati. Vhod v brezno je bil dovolj širok le za Špelo – pa še to le, če je snela čelado. Jaz se kljub dolgotrajnemu glodanju vhodne ožine z majzlom in macolo nisem uspela spraviti skoznjo. Sklenili sva, da prideva naslednjič bolje opremljeni, s tretjim članom.

Ker se vhod v jamo nahaja v neposredni bližini Trubarjevega daha in Platonovega šepetanja; jam, poimenovanih po velikih možeh; sva tudi ime za novo jamo iskali v tej smeri in jo poimenovali Romeo. Romeo je torej izmuzljiva jama, ki pozimi veliko obeta, julija pa se skriva in se ne pusti raziskati.

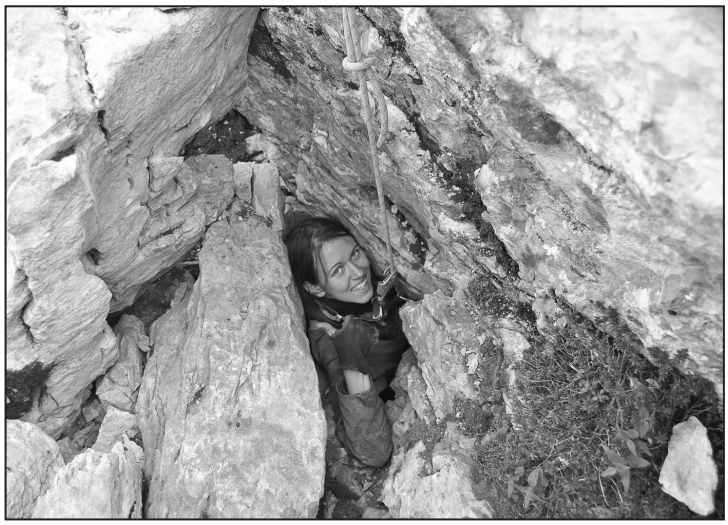

Na prvi akciji je bil vstop v jamo mogoč le za suhice, pa še to brez čelade (foto: Behare Rexhepi).

Naslednje akcije so potekale s podobnimi občutki – bodisi se je raziskovanju jame uprlo vreme (in nas z močno poletno ploho odgnalo na sušenje oblačil ob vroči čokoladi na Rudnem polju) bodisi je jama pred nas postavila nove ovire.

Na poletnem taboru v avgustu so Matic, Špela in Rafael namreč končno prišli do dna vhodnega brezna in naleteli na ozek meander v obliki črke T, skozi katerega se lahko premikaš le kot na bok nagnjena gosenica, z rokami v položaju letečega Supermana. Prostora v meandru ni niti toliko, da bi lahko pogledal nazaj, če pa imaš pri sebi še transportko, potem bodo ostri roglji zagotovo poskrbeli, da se tudi ta vsaj enkrat res dobro zatakne.

Za dobrimi desetimi metri meandra se je jama z malo pomoči tretjega člana zopet razširila v prijetne dimenzije – odpreta se dve stopnjasti brezni, a obe na dnu vodita do novih preozkih meandrov, iz katerih piha.

Januarja 2017 smo sklenili jamo razopremiti. Pravega interesa za širjenje spodnjih meandrov se ob obilici drugega, perspektivnejšega dela na Pokljuki in v drugih jamah ni našlo – ali pa žrtve še niso pozabile spopada z meandrom.

Takrat pa se je Romeo odločil zopet namigniti, da ga je kljub upiranju vredno raziskovati – nesluteno je ob poslavljanju na dnu desnega stopnjastega brezna, v kamrici pred preozkim meandrom, pokazal razpoko, pod katero se brezno nadaljuje z vsaj nekajmetrsko stopnjo. Vhod vanjo pa je – kot večina stvari v Romeu – preozek. Iz

razpoke v tleh je pihalo, a ker nismo imeli primerne opreme za širjenje, smo se morali zadovoljiti s tem, da akcijo preimenujemo iz »zadnje akcije v Romea« v »ne-zadnjo«.

Razopremili smo vseeno, saj smo se bali jeze ferajnovega gospodarja, a smo obljubili, da se spet vrnemo. Ko najdemo motivacijo.

Videti je, da je ta prišla letos v obliki slike velikega dihalnika s fiksom na steni – Romeo nam zopet kaže, da je morda več kot le 78 m globoka jama z preozkimi meandri.

Ekipa po razopremljanju jame (Matija, Uroš in jaz) (foto: Matija Perne).

Romeo pozimi. Je Romeo res globok le 78 m? (foto: Špela Borko).

Jaka Flis

RAZISKAVE SUROVKE V LETU 2017

V letošnji kratki seriji raziskav na kaninskem taboru nam je Surovka pripravila nemalo zagonetk. Začelo se je že s prvo opremljevalno akcijo, katere namen je bil opremiti vhodno brezno in prečke. Običajno smo vsa leta na dnu vhodnega brezna naleteli na bajne količine ledu, dolge ledene sveče in štrike z ledenim ovojem. Letos pa je bilo drugače. Ali je to sploh ista jama, sva se spraševala s Špelo, medtem ko sva razvijala štrike. Ledenih sveč nikjer, nivo ledu več kot meter nižje od preteklih let in pritrdišča nekje visoko, skoraj izven dosega rok.

Naslednji dan je šla z menoj v jamo Aja z namenom, da splezava še zadnjo polovico kamina malo nad končnim sifonom v jami. Spet sem pomislil, kako izredno zanimiva in raznolika je Surovka. Njeni ozki oltarji, snežno beli in vetrovni fosilci ter hecne oblike meandrov so me spomnile na čase, ko sem bil še tečajnik in sem se učil vrtanja, razbijanja in opremljanja.

Po kratki epizodi nostalgije sva dosegla dno in se lotila plezanja. Bila sva v kaminu, kjer naj bi se zrak dvigoval, tokrat pa je bilo prepih slutiti le z dobro mero domišljije. Napredoval sem urno in lahkonogo, saj mi je bila skala trdna, nadaljevanje pa v dosegu moje skromne luči. Polagoma sem ugotovil, da danes ne bom dosegel nadaljevanja, ker se je pokazal še en ovinek, fiksov pa nisem imel dovolj. Vrnil sem se na trdna tla in Aja mi je ponudila toplo juhico, ki nama je dala moči za povratek iz jame.

Plezanja sva se spet lotila z Lojzetom čez dva dni. Na plezališču se je nabral že precejšen klopčič štrikov, tako da sva nekaj časa reševala vozle in podobne težave, preden sem se lotil plezanja. Tudi tokrat mi je šlo dobro in vrh sem kmalu dosegel. Pričakal me je pritočni meander, ki se nadaljuje neznano kam. Meander je humanih dimenzij, potrebno pa bi bilo preplezati še eno stopnjo, ki se pojavi kmalu za tem. Zadevo sem opremil in se spustil do Lojzeta, ki je imel tokrat na razpolago klobase. Z veseljem sem zagrizel v eno, potem pa še v vse štrike in ožine do izhoda.

Kam gre meander, predvsem pa – kam gre prepih? Na taboru sva naletela na začudene obraze, brez pravih idej. Treba se bo vrniti, ko bo prepih močnejši in mu bo lažje slediti, do takrat pa bo Surovka ostala mnogolična lepotica s svojimi 406 metri globine.

Špela Borko

BREZNO RUMENEGA MAKA (P4)

Ne gre brez prispevka o naših novih tisoč in enajstih metrih ponosa, še eni kaninski lepotici, P4 ali Breznu rumenega maka. Od prvih opojnih trenutkov spusta na dno Infinituma (december 2016) do danes sem napisala že toliko besed in predavala tako raznolikim publikam, da se mi zgodba zatika kot že zdavnaj odžvečen čigumi. A pogled na kazalo prejšnjega *Glasu podzemlja* mi je odprl oči: spomin mora ponovno steči po žilah in se preliti v natisnjene besede, ki bodo navdihovale prihodnje generacije visokoraslih, drzovitih in ostrega pogleda (hm, na zadnji akciji so prevladovali špeglarji, pritlikavci in pičkice, ampak to se slabo bere)! Za vse, ki vas zanimajo zgolj najhujše sočnosti: preskočite na naslednji prispevek. Vsi, ki vas zanima detajlna kronologija raziskav, brez nepotrebnih sladkorčkov: preberite moje zapisnike; odlični so, polni datumov in neskončnih tabelic. Sledi nadvse subjektiven povzetek, v katerem sem verjetno več ljudi in dogodkov pozabila kot omenila, žal mi je. Spolirano in diplomatsko poročilo pa najdete v *Jamarju* 2018.

Prazgodovina

Berite prispevek v *Glasu podzemlja* 2004, izpod peresa Matije Perneta.

2013

Moj prvi stik s P4 se je vzporejal s prvim vzponom na dvatisočaka. Prav zares, v svojem večnem sovraštvu do vsega hribovitega se do 23. leta še nisem dvignila nad zgornjo mejo greha. Tistikrat sem zato močno trpela v poletnih gojzarjih, polnih stopljenega snega, s protestirajočimi rdečimi krvničkami in derezami, za katere nisem vedela, na kateri del telesa jih natakneš, kaj šele, kako hoditi v njih. Po petih urah mučenja skozi megleno belino pa smo bili šele na začetku?! Rdeča vrv, ki mi danes nakazuje skorajšnji izhod (–300 m), je oznanjala gotovo smrt v neskončnih globinah. Ko bi takrat vedela, s kakšnim ponosom bom mislila na naš rumeni mak, si ne bi verjela. Jama se je tistega leta odprla in prvič smo presegli globino 400 m, obstali pa v neprivlačnem Ćorskokaku.

2014

Sledilo je poletje egotripiranja. Začelo se je s prispodobo žilavega ruskega junaka, ki je šel v jamo z ubogo deklino z ravnokar zaceljenim rebrom. Ven je prišel kot živčna razvalina, uboga deklina pa je skozi cele Jebe zmrzovala in mu prigovarjala, da saj bo šlo, če je šlo notri, bo šlo pa še ven. Na sledečih akcijah se je našlo zloglasni Egotrip, vzporedno brezno, ki nas je, kljub visokoletečim ocenam, popeljalo le nekaj metrov nižje od Ćorskokaka. Ego je bil izločen skupaj s solzami in postalkoholno želodčno kislino, dokončno pa sem ga poteptala ob mukotrpnem iskanju čepa sredi noči. Kraljica odstavnih pasov je namreč pod prelazom Vršič odvrgla čep karterja skupaj z vsem oljem. Dva kilometra buljenja v obcestni šodr, čudežno odkritje čepa in lastnik lesne žage, ki nas ob 3. uri zjutraj ni ustrelil, ampak nam je dal »kanto« olja in »dihtungo«. Vrnili smo se že konec poletja. Vikend je zaznamovala dvokilogramska konzerva ananasa, ki sva jo z Ajo pojedli v dobri uri. Anže je konec tabora pustil opremo v peštirovskem spodmolu in jaz naj si bi jo izposodila in prinesla v dolino. Načrt so nam prekrižale koze, ki so pojedle vse prežvečljive dele čelade, pasu in transportke. V jami sta Aja in Matija dokazala, da nimata nobenega občutka za ozkost, saj sta preskočila kar dve delovišči in se zakopala šele v finalni meander. Ajo je že kmalu izučilo, ko je naivnica sama odožinila po opremo na drugi strani meandra, nazaj pa prišla z zgodbo o nemočnem visenju v ožini z glavo navzdol in ugasnjeno lučjo.

2015

Kopanje, kopanje, kopanje.

2016

Mnogo kopaških akcij kasneje smo le prebili meander in prišli v prostorne razpadajoče dvorane. Odprlo se nam je do tedaj največje brezno, Beli cvet, kjer smo dosegli globino 650 m. Na dnu pa stalni spremljevalec, podor. Matic se je herojsko sprehodil čez razpadajočo polico sredi brezna in se zanihal v zanikrno okence, ki nas je popeljalo do blatnih, razpadajočih rovov, mestoma prekritih s čudovitimi aragonitnimi ježki. Nato pa dno kamina in podor, prekrit z belim poprhom. Razširili smo le toliko, »da preverimo če gre«, kar nas še danes tepe ob vsakem prehodu. Brezence, ostra razpoka in zopet brezence. Ne najbolj presunljivo, a vzbudilo je upe na povezavo z Renejevim breznom.

December 2016

Na Skupu speleologa Hrvatske 2016 smo predstavili raziskave v Reneju. Tekom večernega druženja smo Člani vedno bolj glasno obljubljali povezave jam. Reklama je bila dovolj dobra, da se je na novoletni enotedenski kaninski ekspediciji zbralo 14 Članov in 6 hrvaških prijateljev. Kaninska žičnica nam je omogočila brezplačen prevoz opreme in ljudi ter mislili smo, da bomo v dobri uri na bivaku. A kaj ko nihče ni poznal prave poti. Tako smo se, otovorjeni kot mule, podali na strma melišča po poti, ki vodi na Visoki Kanin. Južni sosedje so le tiho strmeli, ko je Jerca s petmesečno Meto v trebuhu strumno vodila pot čez strma pobočja Kaninskega grebena. Že tekom dostopa se

je začel oblikovati pregovor: »Šta je gore od Čeha na Velebitu? Hrvat na Kaninu.« Neimenovani osvajalec globin in višin, ki se je brez palic ali cepina podal na Kanin, je na prvi nevarni strmini izgubil derezo, malo kasneje pa odvrgel še prasico. Ko si je opomogel od snega in jame, se je hotel brez bunde podati po prasico, kar smo mu na srečo preprečili in ga primerno opremili.

Jerca nam je pred prvim vstopom v jamo zabičala, naj raje najdemo tisočmetrco, kot povežemo jami – »Haha!« smo si mislili. V prihodnjih šestih dneh se je v jamo odpravilo osem ekip. Že prvi dan smo odkrili nepričakovano: 200-metrsko brezno Odmev temine. Ni lepšega občutka kot vreči ogromno skalo v temino in poslušati dvestometrski odmev. Opremljanje je bilo malo manj lepo, razpadajoča polica je Mateju naredila nemalo preglavic. Ta isti Matej (t. j. levi Blatnik) je par dni pozneje zopet pokazal pravo Članskost: ko sva z Maticem ostala sama s Hrvati, brez enega metra vrvi, vsa obupana, ker ni bilo odziva iz doline, je po službi skočil na Kanin z 250 m vrvi in kupom pritrdišč ter rešil odpravo. Mali ljubavni trikotnik v sestavi Matic, Marko in Špela pa smo podirali rekorde: v petih dneh smo prežimarili 2500 m. Vsakič nas je jama »ljubila« skozi cele Jebe (torej je bil štirikotnik?). A dosegli smo magičnih 1002 m.

Ob branju poročila in pisanju tega prispevka sem se zopet raznežila in se z nostalgijo spomnila vseh korakov tistega dne. Tesnobne napetosti med poslednjim spuščanjem v globine. Divje, nebrzdane sreče ob nenadejanem uspehu. Pekoče bolečine »zadnjih« 500 metrov povratka. In končno, tihe sreče ob pogledu na zvezdno nebo. Spomnila sem se tudi naslednjega jutra: mavrice bolečin v poslednjem kotičku telesa ter čudne, votle izpraznjenosti končanega, ki smo jo hitro zapolnili z načrtovanjem prihodnje odprave. Morebiti je tisočka res arbitrarno določena meja, a vseeno: čarobnost doživetega ostaja.

Opisa ne gre zaključiti brez omembe Loveliranja in treh bratov Hrvatov, ki so na starega leta dan prinesli iz jame poslednjo opremo. In pa seveda »vedno budnega člana podporne ekipe zamiznih jamomercev« Jozla, ki je cele noči klikal, da smo lahko ob jutranji kavi na bivaku zrli v digitalne sadove našega dela.

2017

Entuziazem doseženega nas je gnal nazaj in že januarja smo se vrnili. Matic se je odločil, da si želi naziva »jamski plezalec ++«. Treniranja se je lotil z vso vnemo: za začetek je splezal 30 m krušljive prečke, 150 m nad dnom Odmeva. Ni vsaka karfiola ta prava in Renejevo okno se je izkazalo za Slepo okno. Krajnc je medtem (in vsakič kasneje) raziskoval odcepe in skrbel za jamo: zategnil je nešteto odvitih matic in preopremil nešteto poškodovanih vrvi.

Nato je sledil poletni tabor, ki je privlekel Zombije: Lanko je v plezariji sredi Belega cveta dokazoval, da nima najmanjše mere samoohranitve. Ali pa je šlo za čast: magične besede »Matic skos po takem leze« – in že je plezal po zraku in vrtal sidrišča v dvestokilogramske majave skale. Fonzi je pustil svoj pečat v obliki raztresenih oreščkov, ki še danes veselo plesnijo (–200 m) in s strokovnim pobližnjim pregledom kamina vrh plezarije, ki ga je Matic od daleč ocenil za nesprejemljivega. Ikarus pa je že v Jebah sklenil, da noben »nau njega jebal« in šel raje zvezdnikom onečastit podmizje. Naj vas tu zopet pozovem – pridite še kdaj, jama vas nestrpno pričakuje!

Konec poletja smo sklenili, da je čas za bivak. Lojze in Matija sta si pridobila naziv »ing. fr.« s postavitvijo Hustona, najbolj vlažnega bivaka na svetu (jama vse do dna ni radodarna z ravnimi površinami). Nato pa je sledila novembrska odprava; Matic in Anže sta ga povlekla vse do 650 m in tako smo lahko predvsem veliko blebetali. Sodelovalo je 20 članov, 14 jih je vstopilo v jamo. 9 dni je SCT ekipa pridno napredovala proti globinam. Tako pridno, da so nam vmes za nekaj časa onemogočili izhod iz jame. Na bivaku so se menjale raziskovalne ekipe, ki so kopale na –650 m in raziskovale Infinitum, kjer so se odkritja kar vrstila. Saj ni čudno, do sedaj je bila na dnu jame le ena ekipa, pregledati votlost dimenzij 60 m x 50 m x 100 m pa ni enostavno. Na severnemu delu Infinituma smo poplezali čez balvane in vstopili v še eno dvorano, premera »le« 40 m. Šli smo tudi pod Infinitum, v podor, in prišli tako blizu Reneju, kot se le da. Flis in Darja sta že zavohala Reneja, a nihče pri zdravi pameti ni bil pripravljen lezti za njima v razpadajoč podor. Na JV Infinituma je »ta frišni tečajnik« Jure splezal 15 m stopnjo in našel sveti gral: horizontalne fosilne rove s prepihom. Pripeljali so nas do kamina.

Že simptomatsko največ naredimo pet po dvanajsti; Matic je podrl osebni rekord in v enem dnevu zlezel 40 m povsem navpičnega kamina. S poslednjimi močmi in brez pritrdišč se je trmasto zrinil čez zadnje balvane, opremil na naravno pritrdišče in se zapodil v majhno luknjo, ki je skrivala sanje. Sprehodili smo se po rovu, prekritem z mivko in naslednjih 200 m nas je ovirala le ena ožina, imenovana Puding. Srečni smo se vrnili že čez 14 dni. To pot z novim »daredevilom«, Teotom. Spreten kot maček se je oddričal po strmih toboganih v temo, do nove velike dvorane. Zapovrh se je naučil tehnično plezati in v slikovitem padcu dokazal, da se da tudi »na statika« metati. Dosegel je preozko luknjo, ki se je kasneje izkazala za nadaljevanje. Spustili smo se tudi po enem izmed peščenih odtokov do aktivnega meandra. »Kupec« vprašajev pa pustili prihodnosti.

Decembra smo se vrnili z novim šotorom in v Stelli, 930 m globoko in 10 ur otovorjenega potovanja od vhoda, postavili nov bivak. To pot na suhi peščeni plaži. Tri dni smo počeli marsikaj, razen našli nadaljevanja. Izkopali smo 62 stopnic v mivko (da je premikanje po fosilnih rovih lažje) in širili enega izmed preozkih rovov s prepihom na severni točki jame. Matic je segel še višje in to pot zlezel 80 m kamina nad bivakom, kjer smo našli mišjo luknjo ter

ogromno karfiol, ki vodijo neznano kam (še višje?). Spustili smo se v vodni meander, ki se je odprl v brezna, kjer smo poglobili jamo na 1011 m. Tam rov preseka prečni prelom (SV–JZ). Pregledali smo luknje v veliki dvorani. Vmes smo sem ter tja hodili opazovati »Teotovo« zanikrno luknjo 15 m nad bivakom. Vsi smo zaključili, da je bedna, blatna in s slabim prepihom. Zadnji dan smo obupano kopali ožine tik ob bivaku in na dveh mestih dosegli brezno. Nobenega nam ni uspelo razširiti do varnega vstopa. Brezup nas je še poslednjič gnal v lopatkanje luknje nad bivakom. In glej, po dobri uri mukotrpnega kopanja peska je jama dobrohotno razprla svoja nedrja! Zopet 150 m horizontalnega rova z odprtim nadaljevanjem! Akcijo je zaznamovala kvazi pljučnica, ki se je izkazala za malce hujšo virozo. Seveda smo poskrbeli tudi za škandal – kdor ga hoče ga pač najde.

Pred pompoznim zaključkom še nekaj modrovanja. Zavedam se, da je vedno potreben vlečni konj, a hkrati bi bilo fino, če se konjenica tudi širi in ne le zanaša na nekaj posameznikov. Konec koncev nihče ne izda računa za svoje delo in pričakovanje, da bo nekdo drug poskrbel za vse, ima svoj rok trajanja. Močno spodbujam samoinciativne manjše akcije v katerokoli jamo. Le tako bomo imeli močno ekipo, ki ne bo razpadla ob prvi praski. Predvsem pa apeliram na vse: opremljanje in merjenje jam sta osnova in če po mnogo akcijah še vedno skačete po jamah brez znanja enega ali drugega, vas je lahko sram.

Da zaključim v Članskem duhu. Tekom let se je v jami zvrstilo več kot 50 akcij. V letu 2017 smo namerili 1512 m poligona. Jamo smo podaljšali na 3356 m in poglobili na 1011 m. Končno napredujemo tudi horizontalno, ne samo v globino: smo že 500 tlorisnih metrov bližje končnemu cilju. Sprememba je nadvse osvežujoča. Hkrati je nadvse zanimivo opazovati morfologijo fosilnih rovov: plasti sedimentov, izjemno pogostost pritokov, ki pričajo o množici vzporednih kaminov, peščene stolpnice, polja frnikol in neobičajne bele cvetove. Jama nas vedno znova preseneča in nestrpno odštevamo dneve do naslednjega razkritja.

Sodelujoči, glede na zapisnike in lastne zapiske. Vrstni red je stvar naključij in »copypaste-a«.

1999 do 2002: Matija Perne, Marjan Baričič, Gregor Pintar, Marina Pintar, Martina Bergant, Živa ?, Kristofer Pečar, Rafko Urankar, Cilka, Joško Pirnat, Franci Gabrovšek, Lanko Marušič, Matjaž ?, Jare ? in Lakanc ?.

2011: člani JDDR Ajdovščina in JO SPD Trst. Bogomir Remškar, Jakob Remškar, Claudio Bratos, Vasja Zaman in Robert Rehar.

2013 do danes: Mitja Prelovšek, Rok Stopar, Matic Di Batista, Tomaž Krajnc, Špela Borko, Armin Krivec, Lanko Marušič, Gašper Šolinc, Jaka Flis, Matija Perne, Gilly Elor, Matej Blatnik, Aja Zamolo, Rafael Camargo, Mike Ficco, Matt Covington, Darja Kolar, David Škufca, Bor Vidic; SO Velebit: Marko Rakovac, Marijan Sutlović, Edo Vričić, Luka Havliček; Speleološka udruga »Estavela«: Lovel Kukuljan, Dino Grozić; Lojze Blatnik, Jure Bevc, Behare Rexhepi, Uroš Kunaver, Franci Gabrovšek, Anže Oblak (DRP Škofja Loka), Teo Delić, Matija Zupan, Jaroslav Obu.

Utrinki z DZRJL liste med in po akciji decembra 2016

»Da gre naprej sem (smo) vedel(i) že pred leti, zanimajo me podrobnosti(koliko, kje, kam), pametni telefoni delajo tudi na ježeš bivaku, nivrag, da lahko pošljejo kaj več kot en ubog sms; če mi pošljejo Topojevfajl bodo imeli narisan načrt še preden bodo zunaj. LP! Jozl, od nekdaj fen P4 ter male in velike Jebe«

»Tekstovi pjesama: Zdravko Čolić – Druže Tito mi ti se kunemo

Godine su prošle pune muka.
Ginulo se za dubinu nijemo.
Ili s pjesmom umesto jauka,
Dragi Putik mi ti se kunemo.

Veselje se širi na sve strane,
sad slobodno do Boke idemo.
Al velike upamtićemo dane,
Dragi Putik mi ti se kunemo.

Praznik silazi na vodne rove Boke naše,
u oblake da letimo smjelo.
Naše pjesme svi nek se plaše,
Dragi Putik mi ti se kunemo.

Djeco, voli vas Tito :-)«

»Uau.«

»Hebiga - tudi to je že za čestitat! Veš, o Član, svoj dolg? Gulp! France«

»Šest jih pade, kjer porine sin slovenske domovine, je geslo kaninske zamizne podpore, ki ne odneha, dokler stvar ni gotova. V priponki je ena slikca, da si boste laže predstavljali veličastnost podviga letošnjih decembrskih Kanincev. Za Survexovce pa še 3D obeh jam. Narejeno sTherionom. LP! Jozl. PS: Naj živi Survex in Therion! Naj bo Sila z vami in hrabrimi raziskovalci P4!«

»Čestitam! Zasluge gredo tudi Blatniku, ki je po pomoti gor odnesel 230 m strika in ne 180. Lp«

»Čestitke tudi od BaCil-ov! Midva že od včeraj praznujeva kaninsko zmago v največji brezstropi jami na svetu. Hrane in pijače obilo. Kurc, čestitat zna vsak, midva pa jutri vabiva raziskovalno ekipo na piščančjo obaro in ajdove žgance. Tudi zamiznega jamarja Jozla! Midva pa bova danes zavzela podmizni modus. Veliko sva razpravljala o tem veličastnem dosežku in ugotovila, da je Metod eden pomembnejših članov na društvu – on je dobesedno mignil s k--- in zaradi tega imamo novo tisočmetrco! Zato sva malce pogrešala nekoliko bolj evforično reakcijo :). Tandem BaCil p.s. Vabilo je resno, ostalo je šala, vic.«

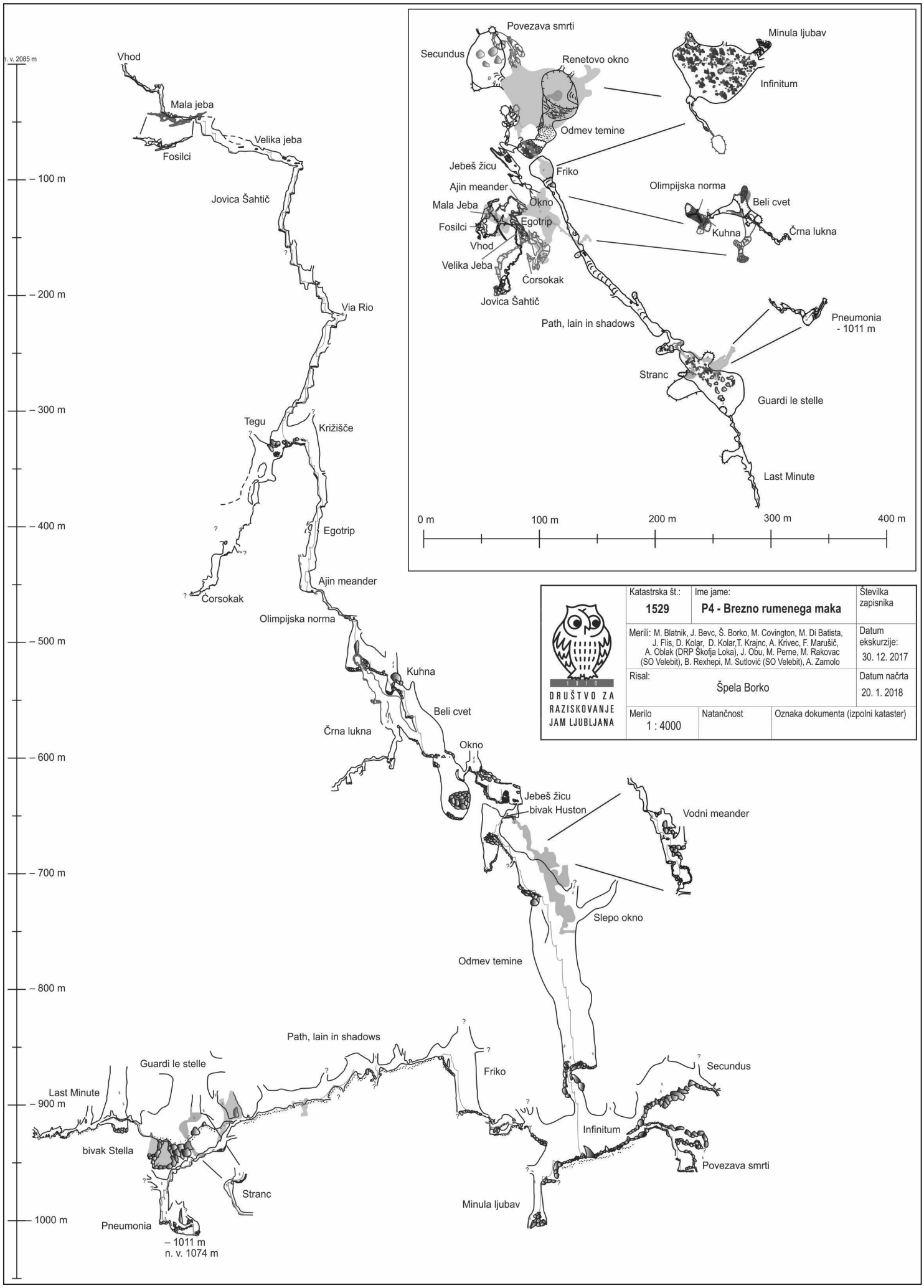
n. v. 2085 m
– 100 m
– 200 m
– 300 m
– 400 m
– 500 m
– 600 m
– 700 m
– 800 m
– 900 m
1000 m
Vhod
Mala jeba
Fosilci
Velika jeba
Jovica Šahtič
Via Rio
Tegu
Križišče
Egotrip
Ajin meander
Čorsokak
Olimpijska norma
Kuhna
Beli cvet
Črna lukna
Okno
Jebeš žicu
bivak Huston
Vodni meander
Slepo okno
Odmev temine
Path, lain in shadows
Guardi le stelle
Last Minute
bivak Stella
Stranc
Pneumonia
– 1011 m
n. v. 1074 m
Friko
Secundus
Infinitum
Povezava smrti
Minula ljubav
Mala Jeba
Olimpijska norma
Pneumonia
- 1011 m
0 m
100 m
200 m
300 m
400 m
DRUŠTVO ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA
Katastrska št.:
1529
Ime jame:
P4 - Brezno rumenega maka
Številka zapisnika
Merili: M. Blatnik, J. Bevc, Š. Borko, M. Covington, M. Di Batista, J. Flis, D. Kolar, D. Kolar,T. Krajnc, A. Krivec, F. Marušič, A. Oblak (DRP Škofja Loka), J. Obu, M. Perne, M. Rakovac (SO Velebit), B. Rexhepi, M. Sutlović (SO Velebit), A. Zamolo
Datum ekskurzije:
30. 12. 2017
Risal:
Špela Borko
Datum načrta
20. 1. 2018
Merilo
1 : 4000
Natančnost
Oznaka dokumenta (izpolni kataster)

TABORI

David Škufca

PRVOMAJSKI TABOR DZRJL NA GLAŽUTI

Vlažne in mrzle dneve prvomajskih počitnic smo člani DZRJL preživljali na idilični lokaciji v kočevskih gozdovih, na Veliki in Goteniški gori. Tam smo se gibali med 26. 4. in 2. 5. 2017. Kot se za jamarje spodobi, smo se sprehajali po gozdu, pekli dobrote na žaru, si pripovedovali štorije, predvsem pa raziskovali podzemlje. Bilo je torej zelo pestro, v naslednjih odstavkih pa bom poskušal povzeti dogajanje.

Čas našega tabora smo prebivali na Glažuti, 5 km severozahodno od Grčaric. Stavbe, v katerih smo začasno prebivali, imajo prav pisano zgodovino. Leta 1835 je bila na tem mestu zgrajena glažuta (obrat za izdelavo stekla), ki je bila v lasti kneza Karla Auersperga. Pohvalila se je lahko s prvim parnim kotlom na Kranjskem, ki so ga uporabljali za drobljenje surovin. Anekdota pravi, da je bilo proizvedeno steklo najdražje na svetu, vendar so bile razlog za to ogromne izgube neučinkovite in odročne proizvodnje. Kasneje je bila na tem mestu postavljena parna žaga, ki je predelovala les obširnih gozdov. Vas Glažuta je v nekem obdobju štela okoli 100 prebivalcev, leta 1937 so zgradili slovensko šolo za otroke delavcev. Po drugi svetovni vojni je bila Glažuta obnovljena, menda je bil tam nekaj časa celo hotel s smučiščem. Naposled je bila leta 1991 dokončno opuščena. Menda so bila poslopja nekaj časa celo v lasti Biotehniške fakultete, vendar so nato prešla v privatne roke. Trenutni lastnik nam je dal dovoljenje, da si v njih postavimo terensko bazo, za kar se mu iskreno zahvaljujemo.

Pogled na Glažuto z bližnje preže. Na sredini in desni poslopji, na levi porušen hlev (foto: Matej Blatnik).

Gre za ogromni poslopji, povezani s pokritim hodnikom, poleg nje pa se nahajajo ostanki hleva. Na žalost so stavbe v slabem stanju. Edino, kar je ostalo, so linolej, uničene postelje in kakšna vrata. V sobah stojijo kupi gradbenih odpadkov. Kot kaže, je stavba občasno tudi prizorišče »airsoft« vojn. Vse, kar je bilo vsaj količkaj vredno in ni bilo preveliko in pretežko, je izginilo – še električna napeljava iz sten.

Prva noč na Glažuti je bila zlovešča. Vrata so loputala, polkna so škripala in pločevinke so se valile v vetru. Vendar smo pridni jamarji naslednji dan pljunili v roke, poprijeli za lopate, metle in kladiva ter pospravili nekaj sob, okna zabili s ponjavami, našli edino funkcionalno mizo v radiju 5 km in ustvarili jamarsko oazo. Kar tako. Ker pravzaprav nismo potrebovali dosti več od zavetrja, tabornega ognja in plinskega kuhalnika. In mogoče kakega piva. Za zabavno-kulturni program ob večerih sta poskrbela Uroš in Jaroš z glasbenimi inštrumenti, ob spremljavi vokala ostalih taboriščnikov. Ob tabornem ognju se nas je znašlo kumulativno 29.

Kulturni program ob večerih, z Urošem na kitari in Jarošem na harmoniki ali mandolini. Ostali smo prispevali bolj ali manj polomljen vokal (foto: Matic Di Batista).

Prvi motiv tabora je bil raziskovanje kleti hiše; lastnik nam je dal namig, da se v stavbah nahaja jama, češ da naj jo raziščemo. V nekdanji shrambi so namreč izkoristili jamo, da jim je prepih iz nje deloval kot zastonj hladilnik. Na prvi večer tabora smo praznovali rojstni dan članice, nato pa

opogumljeni pričeli z raziskavami. Meja med shrambo in jamo je bila iz dveh plasti na bok položenih betonskih modularnih zidakov, ki so nam preprečevali vhod v svetinjo. Pričeli smo s kirurškim apliciranjem tretmaja z macolo, kjer smo lahko fantje pokazali svojo spretnost z orodjem. Med delom pa smo čutili neko zlonamerno prisotnost, ki nas je čakala v jami. Prikazovali so se nam stereotipni prizori iz grozljivk – zlobci, ki jih iz podzemlja osvobodijo naivni raziskovalci. Po nekaj pretečenega potu smo se uspeli prebiti naprej in društvena primabalerina je vstopila v jamo ter deklarirala prepih. Zlobec se je pred njo skril v globine jame in se nam ni več prikazoval. Naslednji dan smo zaradi slabega vremena izkoristili del dneva za rekognosciranje terena. Ko je situacija postala resna, je večina ekipe ponovno pričela raziskovanje v kleti. Izkazalo se je, da so jamo uporabljali tudi za odpad gradbenega materiala. Na žalost pa so se izkopavanja zaključila zaradi nezadostne mere perspektivnosti. Teren je bil bolj zanimiv, saj smo našli brloge in manjše jame, ki smo jih izmerili kasneje.

Shramba poslopja z vhodom v jamo, desno produkt izkopavanj. Zlobca na sliki ni, ker se kuja v svoji luknji (foto: Matej Blatnik).

Naslednje dni je bilo vreme naklonjeno raziskavam; jamarski izplen je bil mnogo boljši. Razdelili smo se v skupine in se pognali na teren. Oboroženi z vrtalkami, vrvmi, merilci in slo po temi smo se razkropili po Veliki gori. Neustrašno smo raziskovali tako občasne brloge kot tudi brezna. Nekatere jame so bile že vrisane na specialkah ali pa so kazale znake obiska v obliki zarjavelih svedrovcev, antičnih ploščic in podpisov, vendar jih prvi raziskovalci niso registrirali. Njihov problem. Skupno smo na taboru našli 20 neregistriranih jam. Večinoma so bile deviške.

Vendar je bilo to leto nekaj drugače – tabor je bil tudi v znamenju tehnološkega napredka. Poleg udomačenega drona, ki bi teren pregledal zelo učinkovito, če ne bi bili gozdovi tako gosti, so bile inovacije tudi programerske. Član Čarunalniške sekcije DZRJL Matic Di Batista je namreč razvil algoritem, ki zna le malo manj kot čarati. Iz kopice surovih LIDAR podatkov, ki jih je moč dobiti na straneh ARSO, je uspelo marljivemu programerju izluščiti koordinate potencialnih jam. Te smo pregledovali in včasih na poti do njih odkrili kako jamo, ki je algoritem ni mogel zaznati. Same točke pa so se tudi izkazale, saj jih je mnogo »obrodilo« jame. Veliko se je jih je izkazalo za vrtače s strmimi pobočji, stene ali manjše udornice. Nismo bili razočarani, saj je bila hoja po razgibanem goteniškem terenu, zapuščenih vlakah in slikovitih gozdovih osvobajajoča.

Med meritvami. V glavnih vlogah Leica Disto in Dell Axim (foto: Matej Blatnik).

Za sklepno besedo naj povem, da sem se prvič udeležil prvomajskega tabora našega društva. Podobno kot pri poletnem taboru na kaninskem masivu gre za združenje različnih ljudi, ki jim je skupno veselje do narave, raziskovanja in tovarištva. Skupaj pa delujejo po principu, ki mu v društvu pravimo »organizirani kaos«. Vsi delujejo na svoj način, vendar se na koncu vse moči usmerijo v isto smer. Otožnost na dan odhoda je še ojačal Jaroš s poslednjo skladbo na harmoniki, ki nam je orosila oči. Kar je treba, ni težko in odpravili smo se iz kočevske pravljice nazaj v realnost.

Jaroš je oko-roseče zaigral v slovo Glažuti (foto: Matej Blatnik).

Ester Premate

PRVOMAJSKO TERENJENJE V ČRNI GORI

22. april – 1. maj 2017

Tabor v času prvomajskih počitnic smo študenti biologije preživeli v Črni gori. Tradicionalno nas je okrog 70 študentov biologije, željnih spoznavanja balkanske flore in favne, za 11 dni migriralo na jug. Slovenskim študentom iz ljubljanske, mariborske in primorske univerze so se nam pridružili tudi lokalci – študenti biologije iz Podgorice in eden od asistentov s fakultete.

O Črni gori sem pred taborom slišala že veliko, sama pa je pred tem še nisem obiskala. Tabora sem se zato še toliko bolj veselila in ga nestrpno pričakovala. Kljub temu, da je bil teden pred taborom zame precej stresen in časovno natrpan, sem komaj čakala na petek in odhod na jug. Ob približno polnoči sem se končno uspela preobleči iz lepe obleke, ki sem jo nosila tistega večera na sestrinem maturantskem plesu, v udobno trenirko in pulover, pete pa zamenjala za gojzarje. Predno smo vso opremo spretno naložili v avto, je minila še kakšna ura, potem pa smo le začeli 16 ur dolgo, a vseeno lepo in zabavno pot.

Od enajstih dni smo dva porabili za vožnjo, en dan vmes pa za izlet; ostali dnevi so bili namenjeni terenskemu delu raziskovalnih skupin. Bivali smo v majhnem kampu (oziroma bolj napol kampu, napol turistični kmetiji) blizu mesteca Virpazar, ki leži tik ob severo-zahodni obali Skadarskega jezera. Ograda, sicer namenjena konjem, je postala naše šotorišče, na voljo pa smo imeli še zgornje nadstropje lesene hiške z vprašljivo nosilnostjo, ki smo ga začasno spremenili v delovni prostor. Lastnik kmetije ima visokoleteče cilje – v prihodnosti si želi iz obstoječega razviti glamping in pridobiti Michelinovo zvezdico. Nekaj velikih šotorov s posteljami je sicer že postavljenih in tudi majhna kuhinja obratuje, ampak glede na to, da je že makadamska pot do kmetije vzela nekaj živcev in avtomobilskih gum, morda še niso povsem blizu uresničitve svojih sanj. No, standard za nas je bil tam seveda več kot zadovoljiv. Vsekakor so bili našega obiska poleg lastnikov izjemno veseli tudi prašiči in mačke, ki so v času našega bivanja doživljali vsaj trojno mero siceršnjega hranjenja. Konji so se pasli na sosednjem travniku, se vsake toliko prišli pobožat k našim avtom in probat pomulit kakšno brisačo, ki je visela čez ograjo. Prašiči so zadovoljno (in ob jutranjih urah preglasno) krulili, ob večerih so nedaleč od kampa tulili šakali… Skratka, življenje na in ob taboru je bilo pestro.

Razlog, zakaj tale zapis sploh sodi v *Glas Podzemlja* – na taboru je bila dejavna tudi skupina za podzemno favno, ki smo jo sestavljali Grega (DZRJL), Anja (JKŽ), Ivana in jaz. Ker naša skupina ni imela avta, se nam je kdaj pa kdaj pridružil še kakšen voznik.

Naša hišica, osrednje prizorišče hranjenja, druženja in laboratorijskega dela (foto: Ester Premate).

Preseljevanju skupine po treh avtomobilih je standardno botrovalo pozabljanje opreme za vzorčenje živali, kakšnega škornja, neoprena ali malice. Tudi brez odlaganja dragocenih predmetov, kot so terenska beležka, popisni listi, peresnica in GPS na strehi avtomobila ni šlo, smo pa na srečo imeli pridne pobiralce vseh teh stvari za nami na cesti. Kljub vsemu nam je uspelo v sedmih dneh, ko smo terenili, obiskati osem – večinoma vodoravnih – jam. V dele, kjer bi bila nujna uporaba vrvi, nismo zahajali, ker niso bili vsi člani skupine vešči vrvne tehnike. V resnici smo imeli več kot dovolj dela v vodoravnih delih oz. jamah, tako, da se ni nikomur tožilo po štriku.

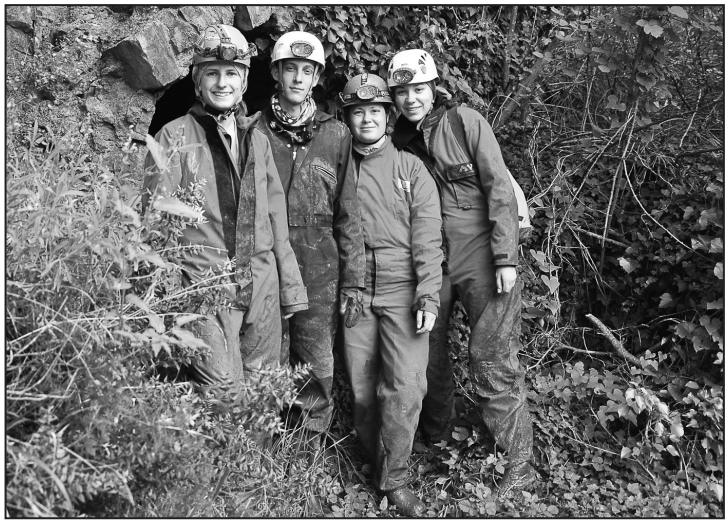

Skupina za podzemno favno pred vhodom Magare (foto: Ester Premate).

Ker sem pred začetkom tabora imela le koordinate vhodov z dvomljivo natančnostjo in nekaj opisov dostopov do jam, nisem vedela, kaj pričakovati. Med brskanjem po internetu in opisih sem še našla kak podatek o njihovih dolžinah, načrtov pa nikjer. Jame so bile tako vsakodnevna presenečenja; večinoma pozitivna, saj smo videli nekaj zelo lepih. Grbočica, na primer, nas je presenetila z dolgim pobočjem nedotaknjenih ponvic, sigo, razgledi (kakršne pač petzlov duo dopušča) na čisto bele stene in kapnike; le pogosto so v tej belini izstopale ogromne dvojnonoge iz rodu *Apfelbeckia*. Podobne zasigane dele smo videli tudi v Pećini kod Velje Gorane, čeprav je bil prvi vtis bolj klavrn – do megalomanskega vhoda v jamo se je namreč treba spustiti po podoru, polnem smeti.

Vhod v Pećino kod Velje Gorane in netopirska skupina (foto: Ester Premate).

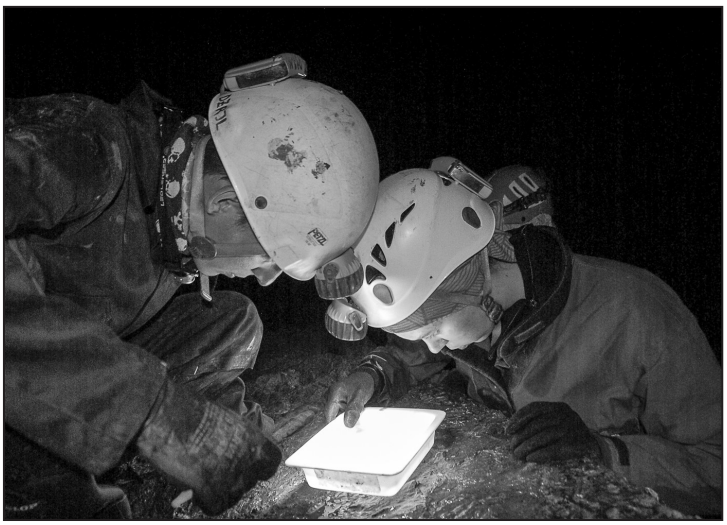

Pregled ulova z vodno mrežo v Obodski pećini. V jami smo imeli priložnost videti impresivno velike enakonožne rake iz rodu Sphaeromides in postranice iz rodov Typhlogammarus in Niphargus (foto: Rudi Kraševec).

Par jam smo iskali in obiskali skupaj s skupino za netopirje, ki jo je vodil Primož. Poleg že omenjene Pećine kod Velje Gorane smo šli skupaj še v Vilino pećino kod Novoselja in Žmrljevico. Prva je bila kratka in vodnata. Ko smo ugotovili, da voda doseže krepko čez škornje, sem si rekla, da si jo grem vseeno podrobneje ogledat, ker sem imela s seboj neopren, Primož pa se je sprijaznil, da se mi bo pač moral pridružiti, saj je iz notranjosti slišal netopirje. Večji del skupine najinih soudeležencev se je obrnil pred prvo vodo. Tako smo bili v jami na koncu trije – Anja in jaz v neoprenu, Primož pa v gatah. Če ne drugega, je Primož v tej jami naredil par fotk kot dokazni material zagrizenega terenjenja. Druga, Žmrljevica, je bila za speleobiološko skupino najbolj zanimiva jama tabora. Navdušila nas je s visoko vrstno pestrostjo jamskih živali, na kakršno nismo naleteli v nobeni drugi jami.

Namakanje v Vilini pećini kod Novoselja (foto: Primož Presetnik).

Žmrljevico smo obiskali proti koncu tabora. Ker sem takrat že nekaj dni zapored težila, da bi radi našli še kako vrsto jamskih hroščev in za najdbe netopirski skupini obljubljala pivo, mi je Primož predlagal, da obiščemo Šutovića jamo. Seveda me je zanimalo, pa sem vprašala še malo več glede tega. Na vprašanje »A je velik blata?« sem dobila odgovor Eve, članice netopirske skupine: »Ja, ful.«. Nadalje sem izvedela, da so ju ostali čakali pred jamo, ker je bila tako blatna. Do jame so nas prijazno pospremili domačini in nas (pametno) počakali v vhodnem delu. Po blatnem pobočju sem se spustila prva in pristala v živem blatu. Mislim, da še nikoli nisem bila v roku parih sekund ugreznjena v blato do bokov. Anja in Grega sta me izmenično vlekla ven za roke, ker se pač nikamor drugam nisem mogla upreti. Ko sem se skobacala ven, mi je ponovno uspelo izgubit eno nogo. No, po tem valjanju v blatu sem rekla, da grem ven in se obrnila proti izhodu. Ostali so brodili še čez en kup blata in kmalu prišli za menoj. Brez hroščev.

Domačini so nam pogosto pomagali pri iskanju jame in nas tako kot v Šutovića jamo pospremili tudi do vhoda v Magaro. Ta je bila nekoč turistično urejena jama – skoraj do konca pelje betonirana pot, pa tudi smeti se najde kar precej. Jama je bila kljub temu za nas zanimiva, notranji deli po koncu poti pa so lepo ohranjeni. Nazaj grede smo srečali gospoda, ki nam je povedal malo več o njeni zgodovini. Baje jo je sprva *turistično* uredil nek kvazi zdravilec, ki je tja za nekaj dni pošiljal na zdravljenje

ženske, ki so imele težave z zanositvijo. Ni znal povedati, ali je bilo zdravljenje v jami učinkovito, je pa vedel, da je zdravilec s poslom dobro služil.

Omenjene pozitivne izkušnje z domačini se niso ponovile pri iskanju treh jam v okolici vasice Donje Seoce. Ker je bila vas relativno blizu kampa, smo se odločili, da poskusimo kakšno jamo najti še isti dan po obisku Magare. Po opisu, ki sem ga imela (samo to, da vhod jame gleda na Skadarsko jezero in, da do njega vodi zaraščena pot), je bilo iskanje kar *long-shot*. Najprej smo srečali tri domačine, nergajočega moškega in dve še bolj nergajoči ženski. Gledali so nas, kot da bi ravnokar najmanj padli z Lune, mi pa smo jih želeli pripraviti do tega, da nam povejo, kje so jame. Rekli so, da za dve vedo, ampak da smo zmešani in nam ne mislijo povedati, kam moramo. Zraven so nam prodali zgodbo o dveh jamarjih, ki sta jamo iskala po navodilih lokalnega ćobana in se nikoli nista vrnila. Baje se je to zgodilo pred petimi leti. Ko sem ugotovila, da s temi domačini res ne bomo nikamor prišli, smo se zapeljali še mimo parih hiš, v upanju, da najdemo kakšno živo dušo. Pa nam je s ceste kmalu pomahala starejša gospa in nas z velikim nasmeškom na obrazu vprašala, od kod smo. Ko smo omenili, da smo iz Ljubljane, nam je odvrnila, da njen nečak živi v Ljubljani. Hitro nam je povedala, kako mu je ime in naivno vprašala, če ga poznamo. Smo rekli, da ne, da je Ljubljana malo večje selo, kjer se ne moremo poznati čisto vsi. Na koncu se je izkazalo, da je nečak te ženičke sodelavec moje mame. Majhen svet. Mi smo nadaljevali z vprašanji glede jame in gospa nam je znala povedati le, da naj bi v njej ubili nekaj njenih sorodnikov in da ve samo, da je pot do nje zaraščena. Srečo smo poskusili še pri enem gospodu – ta nam je odvrnil, da je večkrat šel do jame in se tudi podal v njo (jama je po njegovih pripovedih dobila dimenzije vsaj 3 km), zdaj pa je tam tako zaraščeno, da nas za miljon dolarjev ne pelje tja. Ura je bila že čez devet zvečer in po tem pogovoru nam ni ostalo drugega, kot da smo se obupano vrnili na večerjo v tabor.

Z nekaj jamami oziroma bolje rečeno, iskanjem njih, nismo imeli sreče. Po Primoževem vzoru nam kdaj pa kdaj tudi mačeta ne bi škodila kot del opreme. Vseeno smo doživeli toliko zanimivih prigod, da bi lahko napisala še par strani. Izkusili smo neizmerno prijaznost in gostoljubje domačinov, malo manj gostoljubne črnogorske ceste in divje voznike, ki na prelazih in nepreglednih ovinkih prehitevajo, kot da so nesmrtni. Očitno so telefonske številke šleperjev na ograji vsakega ovinka tam z razlogom. Kar mi bo brez dvoma najbolj ostalo v spominu, je izjemno lepa narava s hribi in razgledi, ki jih težko izkusiš kje drugje. Tu in tam jo pokvarijo divja odlagališča smeti in ribniki, pri katerih ne vidiš gladine zaradi vse plavajoče plastike – Črnogorci se očitno še ne ukvarjajo preveč s tem, da bi vsaj malo zajezili odlaganje smeti vsepovsod. Prosti dan smo izkoristili za izlet v Narodni park Lovćen in se skopali v Kotorju, eno dopoldne smo se vsi skupaj odpravili na obisk centra za obiskovalce NP Skadarsko jezero, se peljali z ladjico in si ogledali ostanke utrdb sredi jezera, enkrat pa sem se na terenu pridružila skupini za kačje pastirje, ko so obiskali Ado Bojano in bližnje ribnike. Za dodatne izlete je zmanjkalo časa in komaj čakam, da bom zopet imela priložnost odkrivati Črno goro – njeno podzemlje ali površje.

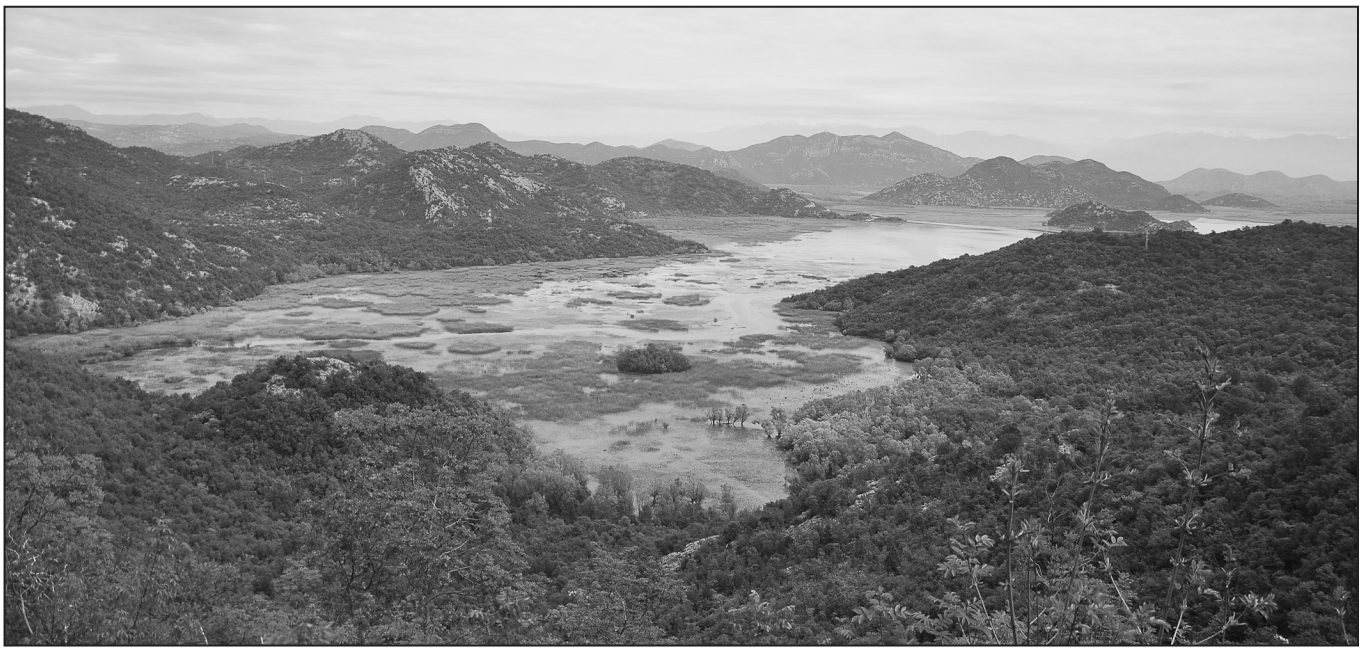

Razgled na Skadarsko jezero s ceste proti Rijeki Crnojevića. V živo je še precej lepše (foto: Ester Premate).

Seznam jam, ki smo jih obiskali člani skupine za netopirje in skupine za podzemno favno na taboru Ekosistemi Balkana 2017 v okolici Skadarskega jezera:

Jama	Kraj	N	E
Golubija pećina	Polotok Vranjina, Virpazar (Bar)	42.27000	19.13070
Grbočica	Trnovo (Cetinje)	42.28737	19.03538
Jama od Vrela	Utrg (Bar)	42.25803	18.97087
Jama Šutovića	Grbavci (Podgorica)	42.36869	19.18394
Magara	Mareza (Podgorica)	42.45878	19.20315
Obodska pećina	Rijeka Crnojevića (Cetinje)	42.35224	19.00519
Pećina kod Gorane	Velja Gorana (Ulcinj)	41.99269	19.23139
Žmrljevica	Rijeka Crnojevića (Cetinje)	42.36249	19.05853
Vilina pećina iznad Ćafe	Ćafe, Beri (Podgorica)	42.45380	19.17600
Vilina pećina kod Novoselja	Novoselje, Petrovac (Budva)	42.21909	18.96529

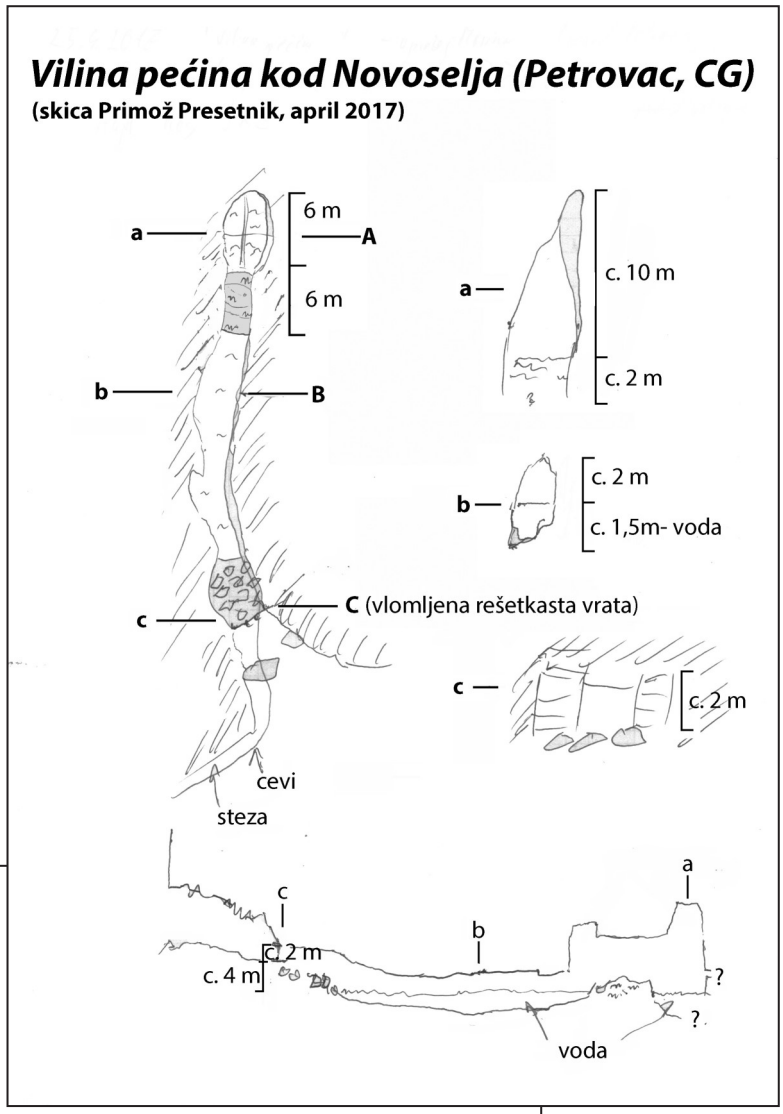

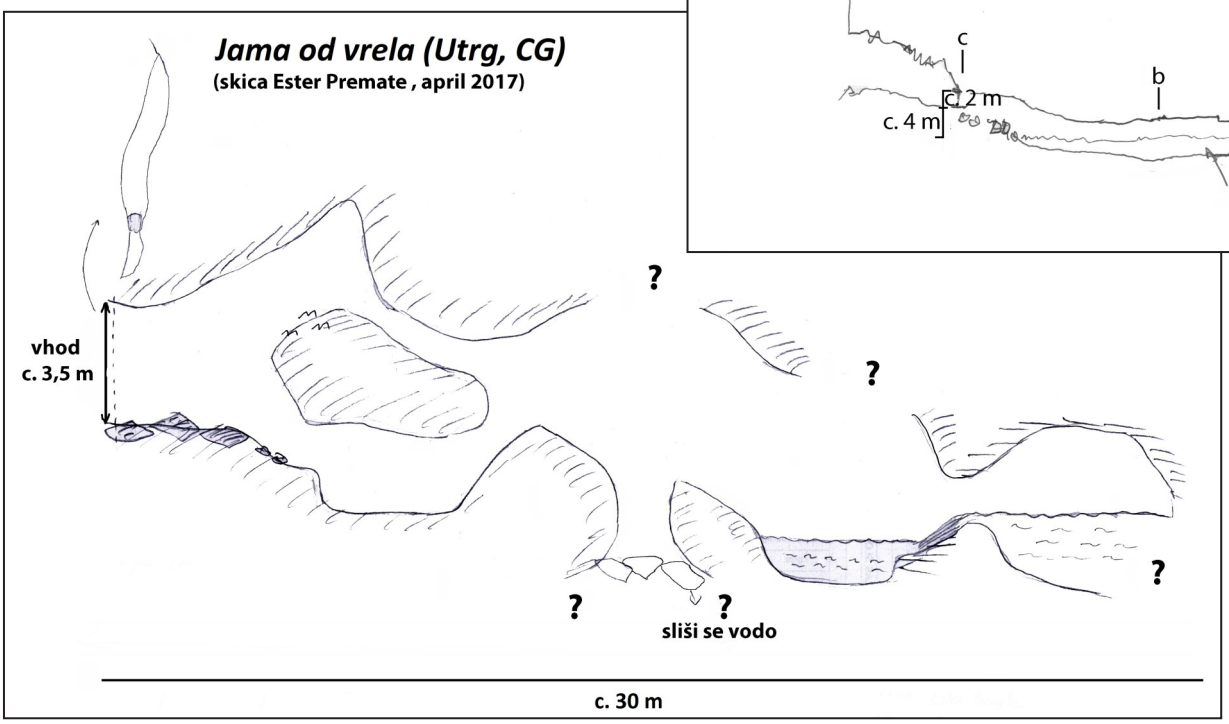

Špela Borko

KANINSKI TABOR 2017

Med 28. 7. in 6. 8. se je Matica tradicionalno selila med Babanska skednja. Mešanica jamarjev, jamskih entuziastov, podpornikov in kopica otrok je poskrbela za cigansko vzdušje. Delalo se je veliko, pilo in jedlo še več.

Prvi omembe vreden rekord je »Krajnčevih sedem« – kar sedemkrat je namreč obiskal svojo lansko trofejo, TA-1. V njej se je plezalo, kopalo in na sploh iskalo kakršno koli nadaljevanje. A kot se za Kanin spodobi, nas do kilometrov vodi še malce ožin.

Druga najbolj obiskana jama je bila P4. Vanjo je vstopilo kar 10 ekip. Petkrat smo se mudili na okoli 600 m globine, kjer smo v Belem cvetu splezali do okna, ki nas je popeljal v brezno, ki se zaključi s preozkim meandrom. Splezali smo še malo višje, kjer sta nas pričakala kamin in podor. Še vedno nam ni jasno, kam gre ves prepih. Jure je tu podiral globinske rekorde, Franček in Lanko pa obujala spomine na mladost. Malo nižje, tik nad Odmevom temine, smo raziskali vodni meander, ki nas je po 90 m globine pripeljal v čudne svetove. Brečasto-blatno-ostro skalovje nam tudi tu ni dalo napredka; voda izgine v luknjo, manjšo od čelade. Očitno tu ne bo šlo v Reneja. Skupno smo raziskali 332 m poligona, od tega 185 globinskih in 88 višinskih metrov. Izvedla se je foto-akcija. Preopremilo se je Jovica Šahtič in v jamo se je spravilo dovolj vrvi za zimske akcije. Morebiti najbolj plodovita pa je bila naveza Kosovo - Loka - Ivančna. Anže vsako leto širi P4 na svoje gabarite in letos je začel že pri vhodu. Beki se je odločila, da bo naredila vse, da ne obupamo nad P4 in je vso ihto nad »zabavnostjo« ekipe vložila v macolanje. Lojze pa tako ali tako z nasmeškom poprime za vsako delo. Posledično Jeb ni več. SCT sekcija *for the win*!

Surovka je bila letos deležna manj pozornosti. Le tri ekipe so se spravile vanjo, poleg prve opremljevalne, ki je ugotovila, da smo, tako kot vsakič, pozabili kaj v jami je – in česa ni. Splezali smo kamin na –400, ki se baje odmeandrira naprej, in še enega na –150, ki ne vodi nikamor. Prepih, enako kot v P4, izpuhti neznano kam.

Nad taborom smo pogledali (verjetno že neštetokrat pogledane) neregistrirane K-jame in jih povezali z registriranimi pod drugim imenom. Zapisniki sledijo. V eni izmed njih (Brezno na Jezercih 1 aka K-21) je bila izvedena tudi foto-akcija in najdeno okostje neznanega plojkokljuna. Samooklicani strokovnjaki trdijo, da je kljunaš (ki je sicer sesalec in ne ptič, ma pustimo podrobnosti). Izmerili smo 50 m globoko jamo, ki nam je ostala od lanskega tabora in našli tri nove jame. Od tega sta dve brezni tik ob poti, malo pod našim virom vode. Eno – dolgo 70 m in globoko približno 20 m – ima kar štiri vhode. Drugo je nenadejano presenetilo s 76 m globine, kjer nam je zmanjkalo vrvi. Vidi se prostoren prehod v nov prostor, upamo na brezno. Stene so sicer močno poledenele, sumimo, da je bil vhod včasih zaprt s snežnim čepom.

Ekipa živih legend ali – kot so se sami poimenovali – zombijev je pod vtisom novih delov v P4 prebegnila na zvezni bivak, tam spila ves svoj in njihov alkohol in bojda rešila svet. Do konca tabora smo nato pošiljali sle z darili odpuščanja. Tudi novomeški tabor ni ubežal obisku, pri njih so največ kraljevali SCT-jevci. Mi pa smo prav tako prijazno sprejeli nekaj odposlancev: najprej Roberta, na zadnjo noč pa še Poljake. Prišli so ravno na Noč Čiščenja Zalog. Po vljudni menjavi mrzlega piva za žubrovko in žlodrovko so s polnimi usti kruhovih cmokov (izum prejšnje zime, ki bo glede na navdušenje postal stalnica) poročali o napredkih v Vilinskih galerijah. Zabava je eskalirala do neslutenih razsežnosti in nedolžne žrtve krutih napitkov še danes celijo posledice padanj v škraplje. Prijateljstvo je zagotovo iz srečanja v srečanje trdnejše!

To poletje sta zaznamovali suša in vročina. Suhe jame, suhi vodni viri, kopna melišča, dekleta zgoraj brez in nikjer nevihte, ko si jo človek zaželi. Primerjava z zapisniki izpred 50 let priča zgodbo o izginjanju ledenih čepov in »odpiranju« prej zasneženih brezen. A niti suša nas ne ustavi: na taboru se je zvrstilo kar 55 ljudi, od tega 9 otrok. 22 nas je celo vstopilo v jamo. Najlepše se zahvaljujemo Juriju Kunaverju in Andreju - Vrtnarju, ki sta taboru darovala ogromen kolut sira in gajbico paradižnika.

Udeleženci, po času prihoda: Garmin, Cile, Svit, Ana, Bajsi, Lidija, Vanja, Ela, Samo, Nina, Mile, Juki, Dibi Gonzales, Aja, Jure, Uki, Beki, Darja, Domagoj, leviBlatnik, desniBlatnik, Flis, Matija od Flisa, Anže, Špela, Kadi, Pigi, Ana, Ajda, Urša, Mrtn + 2, Lanko, Bina, Žodor, Ilija, Škufi, Matija, Štefka, Ester, Ikarus, Franček, Shirin, Cyril, Andrej, Luka Fosilc, Marjan, Stari, Marina, Nada, Nataša, Teja, Boni, Metod.

Sledijo zabavnejši prepisi iz dnevnika; ker smo nadvse pridno pisali, si ostanek lahko preberete v ferajnovi knjižnici:

»Dlančnik klasično ni delal. Imela sva kup pripetljajev: najprej se je odlomil fiks, nato je 30 m globoko padla baterija od mašine, na koncu je crknila še mašina.«

»15 tretjih članov – Jeba je očitno odšla v večna lovišča. Uspeh! Kljub dolgo trajajočemu odhodu (vinček pri NM) smo uspeli do konca razširit Jebe. Odlična organiziranost je pripomogla, da smo se v jamo odpravili brez hrane in z le malo vode.«

»V Kuhni (P4) so čudovite plesnive tvorbe. Izgledajo nekako takole: .«

»Slutimo, da se bo Garmin posral nekje v jami, verjetno še ta teden. To je to.«

»Ekipa 5: Šla sva v hladilnik, nisva našla nadaljevanja.«

»P4: Ekipa PIZ je že na vhodu doživela svojo prvo razpolovno dobo. Odpadla je polovica ekipe, Ikarus. Druga polovica, Matic + Franček, se je odpravila na strokovni ogled jame.«

»P4: v jamo smo se odpravili zelo pozno. Dopoldne smo se borili z višnjami iz šnopčka, popoldne pa s peklensko vročino. Estaremos siempre preparados; de lo contrario, o perdemos la oportunidad, o perdemos la battilla.«

»ZOMBI ekipa: Dosegli smo velike uspehe, videli pode s strehe, prehodili dosti, se na…dili v bivaku od zveze, vse zaloge spili. Naredili žur za ovale (anale?), vzpostavili in uporabili kanale komunikacije in distrakcije, sabotirali jamarske akcije, povedali skupno mnenje, v flaškah merili trenje, ravnali pod pod mizo, skoraj rešili spravno krizo, podali cel kup obljub, prigovarjanju Marjana in Andreja navkljub ostali trdno za mizo veselja,« … (še pol strani neberljivega veselja).

Nedeljski zaključek: »Težke so glave in mehke noge. Organizacija je na dnu, a če dovolj dolgo sediš, se zadeve zgodijo.«

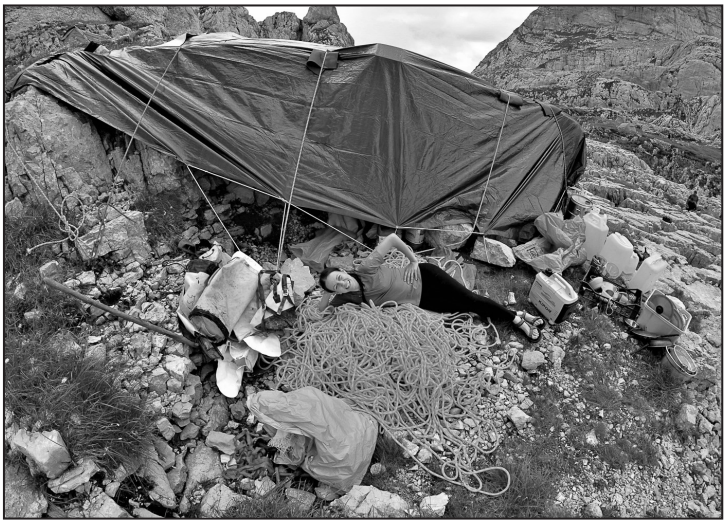

Sreča je ležati na 300 metrih vrvi (foto: Domagoj Korais).

Misleci, zazrti v daljave (foto: Domagoj Korais).

Jure v trenutku meandrske ekstaze (foto: Matic Di Batista).

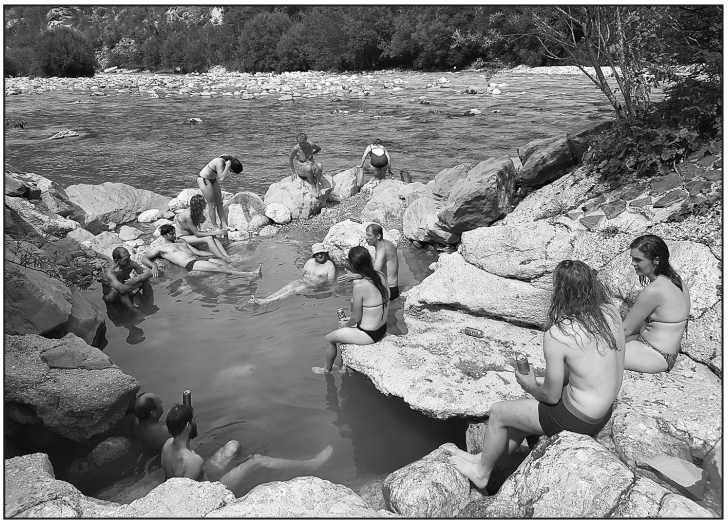

Post-taborsko umivanje (foto: Matic Di Batista).

VARSTVO JAM

Primož Presetnik, Tomaž Krajnc, Jure Košutnik

V LETIH 2016 IN 2017 SMO OČISTILI ŠTIRI JAME NA KOČEVSKEM

Vsako resno jamarsko društvo naj bi vsaj enkrat letno očistilo kakšno zasvinjano jamo. Tako smo v okviru projekta LIFE »*Ohranjanje območij Natura 2000 Kočevsko*« v letu 2016 očistili dve zmerno nasmeteni jami, Vodno jamo 1 pri Klinji vasi in bližnjo Vodno jamo 3 pri Klinji vasi, v letu 2017 pa Smetljivo jamo in Oneško jamo. Čiščenje je potekalo v okviru t.i. akcije *C1 - Izboljšanje habitata človeške ribice in habitatnega tipa jame, ki niso odprte za javnosti*. Skupno smo iz jam potegnili 35 m^3 smeti in se pri tem še zabavali. Upamo, da so po teh akcijah močerili še bolj beli, kot so bili.

17. april 2016 - čiščenje Vodne jame 1 in 3 pri Klinji vasi

Okoliški prebivalci so še pred nekaj desetletji v teh dveh jamah zajemali pitno vodo, v kateri so plavale človeške ribice. Potem pa so prišle nove sosede, velike farme, ki so živalske fekalije praznile direktno v podtalnico. Od tedaj naj bi v Klinji vasi človeške ribice izginile, upamo da ne za vedno.

Iz Vodne jame 1 pri Klinji vasi smo izvlekli 4 m^3 različnih kosovnih odpadkov; televizor, štedilnik, plastiko, zmagovalna kombinacija pa je bil preperel železen sod, napolnjen s slabo strjenim bitumnom. Posledično so rokavice po koncu čistilne romale naravnost v zabojnik. V tej jami smo očistili tudi vodni rov do prvega sifona, za kar smo potrebovali neopren.

Iz Vodne jame 3 pri Klinji vasi smo izvlekli 5 m^3 različnih kosovnih odpadkov. V kontejnerju so se znašli gradbeni material, žice, PVC vrečke, plastični predmeti, tri konjske glave, … salonitke smo sortirali ločeno.

Ker nas je bilo preveč (okoli 25 članov), smo obe jami čistili vzporedno, zadnja smet pa je romala iz podzemlja na plano že okoli 13. ure, zato nam je ostalo lepo sončno popoldne za utrjevanje družabnih vezi društva.

Vsak začetek je težak, tudi pred Vodno jamo pri Klinji vasi 3 (foto: Aleksandra Krajnc).

8. in 9. april 2017 – čiščenje Smetljive jame

Za to jamo že prvi zapisnik iz leta 1972 omenja smeti, nenazadnje ni naključje, da je jama dobila takšno ime. Na akcijo smo se pripravili temeljito. Prvi ogled smo opravili en teden pred čiščenjem in ugotovili, da je jama skorajda do vrha zapolnjena s smetmi, ni pa bilo mrhovine. Ko so zvečer pred akcijo na teren prispeli prvi člani, so vodji akciji sporočili, da je žal potrebno aktivirati enoto za biološko bojevanje.

Vodja čistilnih akcij in predsednik društva »borčivata« pred Smetljivo jamo (foto: Primož Presetnik).

Zbor Članov in Članic po očiščenih Vodnih jamah pri Klinji vasi (foto: Aleksandra Krajnc).

Člani enote za biokemične nevarnosti, strojničnega oddelka in enote za, hm, recimo za ne-želite-si-zameriti-društvu (foto: Primož Presetnik in Tomaž Krajnc).

Ko je v soboto na teren prispel še gospod predsednik, se je po delovišču že širil neznosen smrad. Člani so z akcijo kljub temu požrtvovalno nadaljevali in se proti smradu borili na različne načine. Vse rane smo skrbno očistili tako zunaj, kot – preventivno – tudi znotraj. Potem se je začelo odkopavanje s cunjami armirane mešanice zemlje, smeti in peska. Ko si udaril s krampom, je ta na prožni podlagi odskočil, če si »zahakljal« smeti s kavljem, si odparal samo majhno krpico. Skratka, nikamor ni šlo. Vendarle se je proti večeru in po odstranjenih 5 m^3 odpadkov odprla luknja, da smo se splazili v notranjost jame in ocenili situacijo. Ta je bila »zložena«, saj jame ročno še cel teden ne bi očistili, zato smo s pomočjo gospe z občine hitro našli bagrista, ki je bil pripravljen priti v nedeljo. Opozorjena je bila tudi komunala, da je imela pripravljene ljudi za odvoz zabojnikov (zabojnik z mrhovino so odpeljali že prvi dan).

V nedeljo se je spet zbrala množica članov (skupaj s prvim dnevom nas je čistilo 19), ki pa se je kar nekaj časa bolj ali manj le zabavala ob pogledu na spretnega bagerista. Čiščenje jame pa smo vendarle končali na roko. Skupno smo odpeljali šest zabojnikov, komunala pa je sporočila da smo iz jame potegnili 23,72 tone odpadkov.

Jama leži tik ob cesti, zato bi lahko rekli, da je spet pripravljena na sprejem novih odpadkov. Seveda si tega ne želimo, si pa želimo, da bi bil urejen odtok vode s ceste, da se ne bo zlival v jamo in jo zasipal s spranim peskom. Obvezno je tudi postaviti fizično prepreko med jamo in cestiščem – tudi zaradi preprečitve zdrsa avtomobilov v jamo.

Delo pred Smetljivo jamo je dokumentiral tudi naš snemalec (foto: Primož Presetnik).

13. maj 2017 – čiščenje Oneške jame

Za to jamo je primerno reklo: »Tresla se je gora, rodila se je miš.« Zbrala se je silna množica 21 članov, in ker so nas kočevski komunalci že poznali, so pred jamo pripeljali kar tri kontejnerje, ki pa so ostali večinoma prazni. Projekt čiščenja jame je predvideval izvlek 8 m^3 smeti, z natančnostjo od 1 m^3 do 10 m^3, predvsem drobnih komunalnih odpadkov in starega kruha. Malo se nam je sicer zdelo čudno, saj jama ni neposredno ob cesti; med cesto in jamo je redek gozd, s posameznimi mladimi drevesci in grmovjem ter posejan z veliki skalami in zato po svoji legi jama ni med bolj primernimi za odlaganje odpadkov. Izkazalo se je, da je količina odpadkov bistveno manjša, kot je bilo ocenjeno. Odpadkov na dnu notranjega brezna praktično ni bilo, pod vhodnim breznom pa smo našli nekaj vreč plesnivega kruha, kosti in nekaj kosov komunalnih odpadkov. Iz jame smo s pomočjo sistema škripčevja in električnim vitlom izvlekli boren 1 m^3 odpadkov s skupno težo 160 kg. Članski duh torej ni imel velikega dela, se pa je izkazal, ko smo morali za zavarovanje taborišča pred ploho hitro napeti nekaj plaht. Skratka, hitro zaključena akcija.

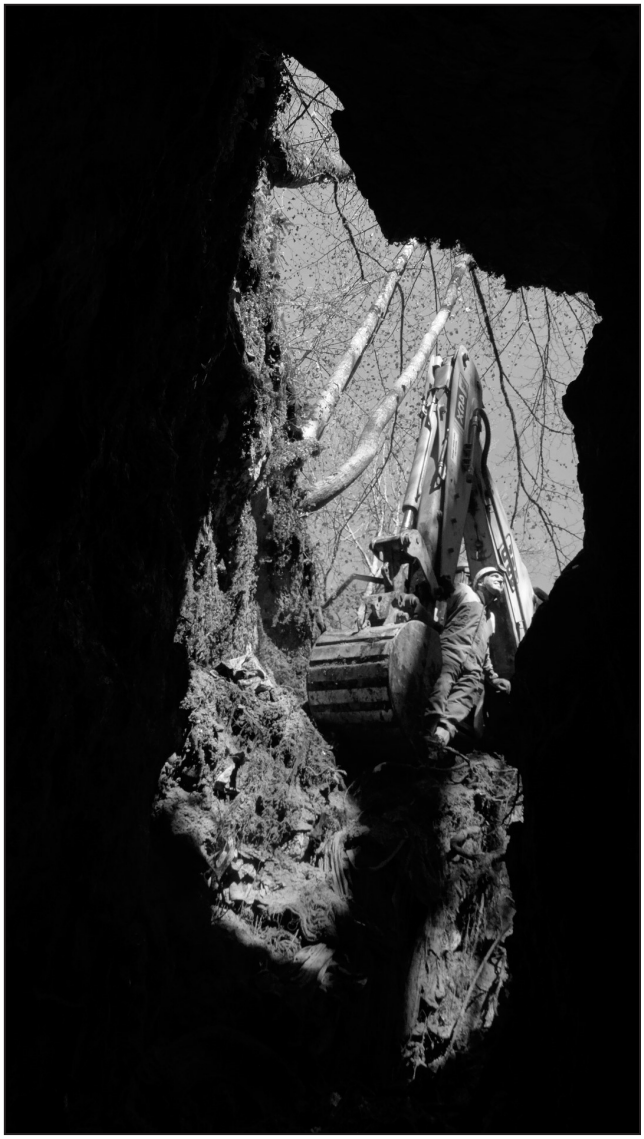

Pogled iz odkopane Smetljive jame (foto: Primož Presetnik).

Nataša Sivec

NARAVOVARSTVENA AKCIJA – POPIS ONESNAŽENOSTI JAM JAVORNIKOV IN SNEŽNIKA

Vsako leto društveno spravimo smeti iz kake jame, zaradi česar nismo mogli zavrniti predloga, da bi popisali onesnaženost nekaj jam v okolici Snežnika in Javornikov. ZRSVN nam je ponudil kritje stroškov v zvezi z opremo in malico, mi pa smo jeseni dva vikenda drveli po terenu. Jame za popis so bile vnaprej izbrane glede na prejšnje podatke o onesnaženosti – iz zapisnikov, različnih prispevkov in ustnih virov. Uporabili smo popisni list, ki ga je pred leti sestavil IZRK (za boljšo preglednost in poenotenost popisa). In roko na srce – imeli smo samo smernice za oceno kubature.

Tretjo nedeljo v oktobru smo se tako zbrali v Pivki na bencinskem servisu – šele ob desetih dopoldan; da se naspimo in zato ne bomo rabili še ene jutranje kave. Po drugi dozi kofeina smo si vendarle uspeli razdeliti opremo in malico ter se lotili dela.

Marjan in Andrej sta se poslužila starodobne navigacije. Z načrtom, s katerega je še kapljal formalin, sta prišla do pravega križišča, za natančno določanje pa sta uporabila zakladnico znanja domačinov. Podatke sta odkupila s pivom, vendar to ni pomagalo. Na pol poti do neke bolj znane jame, ki je sicer nismo iskali, sta se odločila, da bosta raje spet poiskala cesto. Po mnogih mukah sta ušla iz zakletega gozda in uspela najti nekaj jam, ki so bile na seznamu. Brata Blatnik sta se medtem zabavala z iskanjem Brezna za Krojakom. Prehodila sta krog z radijem 100 m okrog točke, kjer naj bi jama ležala, a brez sreče – kamorkoli sta pogledala, povsod je ležala le ravnina –, niti zajčje luknje ali lisičjega brloga ni bilo v bližini. Lipovko sta našla hitreje, nakar sta jo opremila in kar spotoma odnesla ven za eno transportko smeti. Levi Blatnik si je z Breznom za Krojakom dal opravka tudi po samem popisu in je s pomočjo lidarskih podatkov izbral dve točki, kjer bi pa vseeno lahko kaj našli, vendar česa drugega razen zasmetene udornice ni bilo na spregled. Tudi Matija, Beki in Stephanie so se zabavali; v Jamo pod Rožancem so se spustili do prve zožitve, kjer jih je ustavil velik kup crkovine. Globlje se niso spuščali, ker so želeli obdržati v želodcu jutranji zajtrk. Tudi Jama 2 pod Gradcem je onesnažena, ampak glede na zaraščenost vhoda že nekaj časa tja ne nosijo smeti. Jama Kužica je čista, navijamo, da taka tudi ostane. Ester, Tjaša in jaz smo se odpeljale na najjužnejšo lokacijo z namenom popisa dveh jam. Po cesti smo se odpeljale mimo jame, parkirale na spodnji cesti in lezle v hrib, namesto da bi smeti popisale skorajda iz avta. Tako je to, če človek slepo zaupa tehnologiji. Škrvanova jama (Savinska jama) leži tik ob cesti, ki je glede na količino smeti precej prometna. Druga destinacija je bilo Brezno pri Sovinjski jami, ki smo ga našle dokaj hitro in kmalu tudi ugotovile, da ni nasmeteno. Hitro smo šle pogledat še Tagureno jamo, ki je tudi čista.

Poleg jam, ki jih nismo našli, jih je ostalo še nekaj, ki smo jih pustili za drugič in se raje odpeljali na zaključek v Aviopub.

Na dan zadnje akcije smo ob rani osmi uri v Ljubljani pustili dež in se odpeljali proti sivemu Krasu. Za navigacijo smo modro izbrali le atlase in pametne telefone, zapisnike in načrte jam pa pustili stisnjene v oblaku. Po vztrajnem ožemanju telefonov za črtice interneta smo sicer tudi te nazadnje iztisnili.

Prva naloga dneva je bila, da poiščemo jami, ki sta si blizu. Nič lažjega, Brezno pod Nagnojevcem nam je mahalo z roba ceste in ko smo naredili kljukico, smo oddrveli naprej proti Hrvatovemu breznu. Praskali smo po podvozju z makadamom in kamenjem in končno prispeli do točke, od koder smo bili pripravljeni nadaljevati peš. Ugotovili smo, da nam različni viri postavijo jamo vsak na svojo stran ceste, zato smo se na slepo odločili, da začnemo iskati na levi strani. Vseh pet se nas je zapodilo čez drn in strn v približno pravo smer. Po slabi uri nismo bili nič bližje ne tej ne kaki drugi jami, zato smo se vrnili k avtu na malico. Matija in Lojze sta se odločila pregledati še desni breg, Eva, Stephanie in jaz pa smo se vrnile k prvi jami za popis. Ena izgubljena jama in ena čista jama sta še vedno dober izkupiček in krenili smo naprej proti Golobinji pri Palčju. Medtem, ko smo me pod milim sivim nebom uživale v zasluženi kavi, sta se Matija in Lojze na dnu brezna spotikala čez odslužene avtomobilske dele in ograjo, ki je bila postavljena, zato da se jame ne bi nadalje onesnaževalo. Zadovoljno sta ugotovila tudi, da v jami ni na spregled eksplozivnih sredstev, kot je bilo preneseno prek ustnih izročil. Zbrali smo še zadnje moči, pokončali čokolado in se zapeljali še v Blatni dol stisnit točke na zemljevidu za jame, ki sta jih popisala Marjan in Andrej v prejšnjem vikendu.

Akcija je bila uspešna, našli smo večino jam, ki smo jih imeli na seznamu, zato smo se dobre volje odpeljali na pojedino s picami in pivom. Malo manj dobre volje bodo jamarji, ki bodo vso nesnago – ki smo jo mi le povohali, in včasih je bilo že to preveč – vlekli na dnevno svetlobo.

KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA

Primož Presetnik

NOVO REGISTRIRANE JAME IN KATASTRSKO GRADIVO, PREJETO V LETU 2016

Material je prispevalo 18 članov (vključno s fotografi vhodov jam), ki so v kataster oddali 145 različnih dokumentov – ti so vsebovali različne tipe zapisnikov. To je malo boljše kot lani, ni pa kaj posebno razveseljivo, saj je to še vedno pet članov manj kot, v tem pogledu najbolj uspešnem, letu 2009. Pri tem smo opravili verjetno vsaj 250 ekskurzij, vendar jih je v knjigo ekskurzij zapisanih le 238. Člani pa so sodelovali v raziskavah obsežnih sistemov in celo pospravili nekaj dolgov od preteklih let, zato smo letos dobili dokumentacijo daleč največjega števila »jamskih metrov«, odkar od 2001 vodimo tudi to evidenco. Skupaj smo namerili rekordnih 7374 m poligona (1,5 km več kot lani) in z njimi 7363 m rovov z 2140 m globine (40 m manj od rekorda v 2013). IZRK je na podlagi naših podatkov registriral 44 jam.

Z oddanim gradivom smo se drugič v zgodovini novejšega vrednotenja zavihteli preko meje 2000 točk; če smo natančni, smo samo z novim gradivom zbrali 2047,3 točke. Rekord v številu točk pa še vedno nosi predjubilejno leto 2009 (2315,6).

Končno smo dobili posodobljen načrt Renetovega brezna, ki je dobil kar 353 točk, delo v Trubarjevem dahu se je obrestovalo z 229,4 točkami, nova ferajnova tisočmetrca P4 pa je prinesla 213,2 točke. Med večjimi jamami, za katere že dolgo vemo, da obstajajo, smo dočakali gradivo o Breznu sijočih zvezd (109,1 točke), od čisto novih jam pa o Kozličku (75,5 točk), TA-1 (67,8 točk) in G-3 (51,8 točk).

Lege jam, ki so jih člani DZRJL registrirali v letu 2016

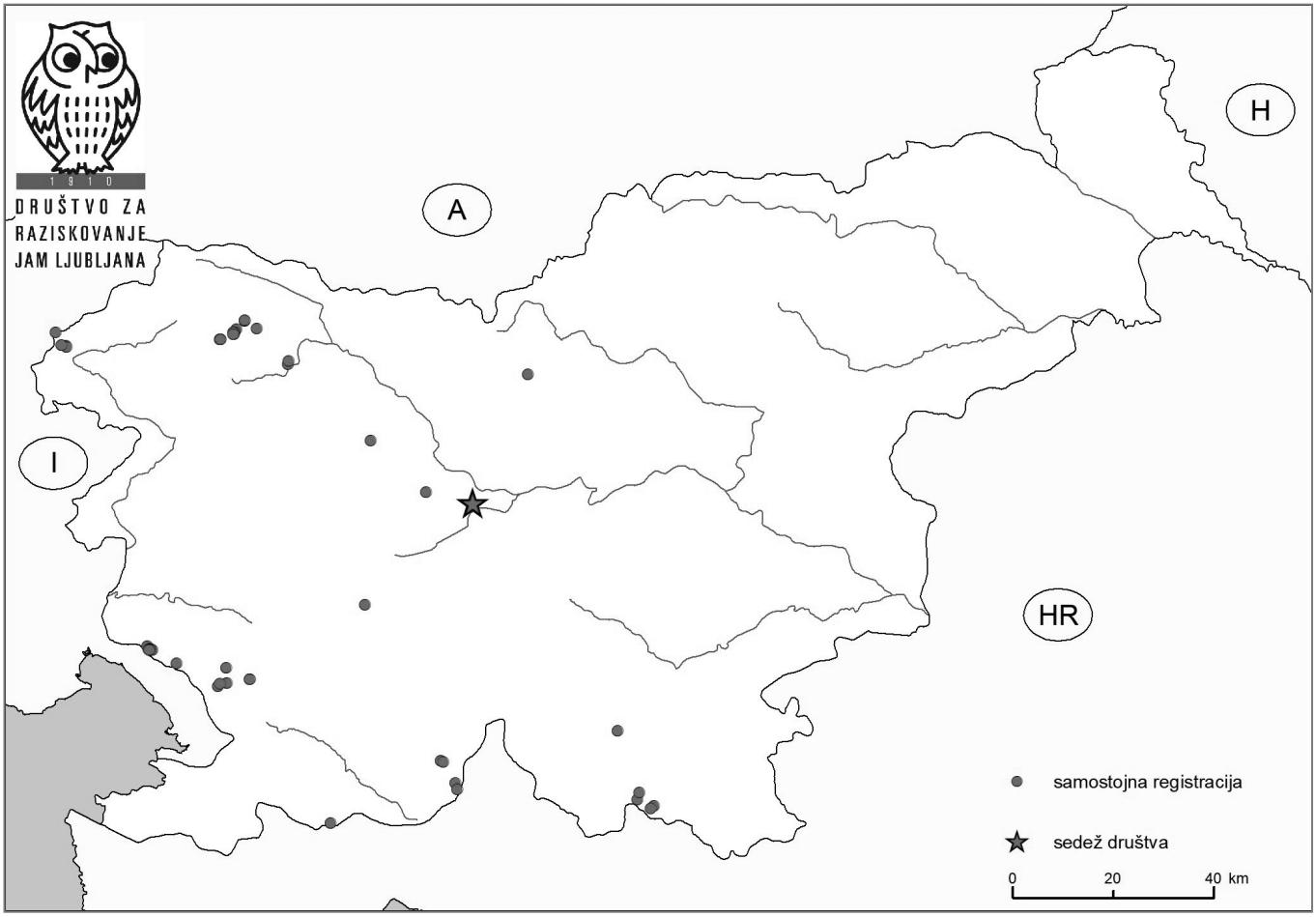

Število različnih tipov zapisnikov članov DZRJL v letih 1974–2016 (za nekatera leta ustrezni podatki še niso zbrani)

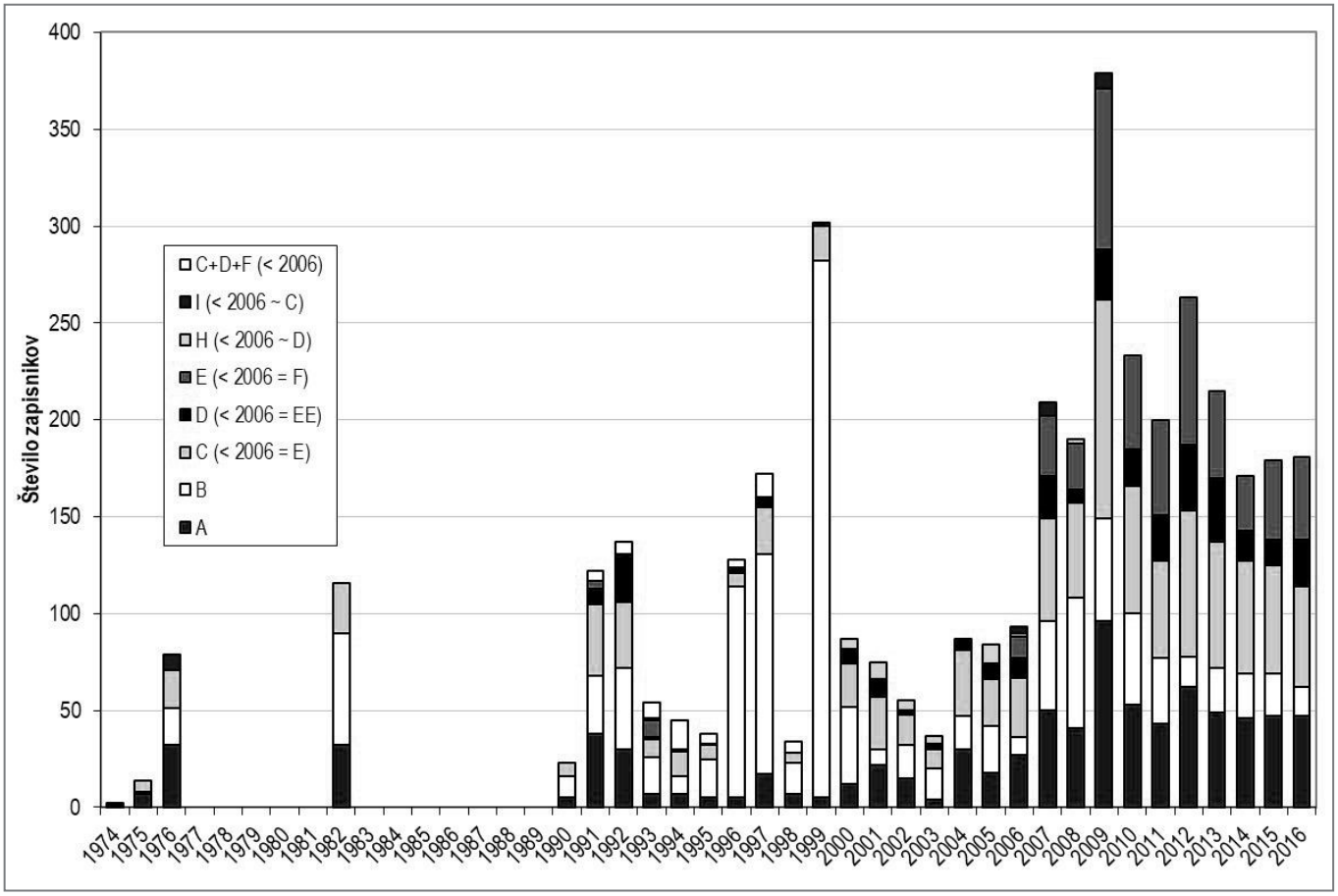

Prvopristopniške jame DZRJL v letu 2016

Katastrska številka / ime jame / zapisnikar(-ji)

11876 / Peklenski portal / Delić Teo
11877 / Modrc Francijeve medvedke / Delić Teo
11878 / Ledenica vztrajnosti / Delić Teo
11879 / Čeladarka / Delić Teo
11880 / Brezno poslednjega upa / Krajnc Tomaž
11881 / Malo brezno ob poti na Tosc / Krajnc Tomaž
11882 / Viljamovka na Toscu / Krajnc Tomaž
11883 / Veliko brezno ob poti na Tosc / Krajnc Tomaž
11884 / Brezno pod razcepljenim drevesom / Krajnc Tomaž
11885 / Ortarjeva jama / Krajnc Tomaž
11886 / Jazbina nad Rašo / Grecs Rok
11887 / Velikonočni skozenjc / Grecs Rok
11888 / Rokrik / Grecs Rok
11889 / Zavetišče v divjini / Grecs Rok
11890 / Tont / Grecs Rok
11891 / Rokijeva jama / Grecs Rok
11892 / Ravninka / Grecs Rok
11893 / Niša / Grecs Rok
11894 / Azimut / Grecs Rok
11895 / Dvojni brlog / Grecs Rok
11896 / Tatrmanova jama / Grecs Rok
11897 / Zimski špargelj / Grecs Rok
11898 / Brezno pri jelenovem rogu / Grecs Rok
11899 / Štirje letni časi / Grecs Rok
11900 / Jama pod Gorenjskimi vršiči / Grecs Rok
11901 / Kozliček / Kunaver Uroš
11902 / Romeo / Rexhepi Behare
11903 / Titova soba / Flis Jaka
11904 / Viševniški dimnik 2 / Borko Špela
11905 / Karafugifinka / Borko Špela
11906 / Sončnica / Borko Špela
11907 / G-3 (Pokljuka) / Krajnc Tomaž
11908 / TA-1 (Kanin) / Krajnc Tomaž
11909 / Brezno v Brdih nad Lipanco / Krajnc Tomaž
11910 / Ledeno Brdo / Krajnc Tomaž
11911 / Poka južno od Ferderba / Presetnik Primož
11912 / Psihosomatika / Di Batista Matic
11913 / Viševniški dimnik 1 / Škufca David
11914 / Požiralnik pri Remihovem mlinu / Prelovšek Mitja
11915 / Jelenova ordinacija / Krajnc Tomaž, Škufca David
11916 / Radošca / Pintar Gregor
11917 / Nad jamo / Pintar Gregor
11918 / Brezno sijočih zvezd / Pintar Gregor
11919 / L-200 (Kanin) / Kosič Ficco Katarina

Tomaž Krajnc

NAŠI NAJPLODOVITEJŠI ZAPISNIKARJI

Naše društvo nosi v imenu besedo raziskovanje, kar naj bi pomenilo, da je naše glavno poslanstvo raziskovanje še neodkritih jam. To je številnim generacijam jamarjev, skozi bogato (a burno) društveno zgodovino različno dobro uspevalo. Pričakovano je v več kot 100-letnem obstoju društva prihajalo do številnih nihanj pri oddaji zapisnikov, saj ima vsaka prostovoljna dejavnost – kamor sodi tudi raziskovanje neodkritega bogastva podzemlja – vzpone in padce, ki so v večji meri vezani na menjavanje generacij ali zunanje dejavnike (politika, vojne, nepismenost, lenoba). Občutek imam, da smo trenutno v obdobju, ko članom pisanje zapisnikov postaja odvečno delo, a je stanje še vedno dobro napram koncem devedesetih, ko nam je v posameznem letu uspelo sproducirati med pet in deset zapisnikov.

Priložena preglednica je nastala kot poklon vsem jamarjem, ki so delovali in raziskovali podzemlje v sklopu našega društva in ob tem tudi kaj zapisali. Na seznam sem uvrstil vse Člane, ki so od leta 1910 kaj napisali za kataster. Najverjetneje sem spregledal nekaj članskih zapisnikarjev, ki so oddali material v naš kataster, saj so številni zapisniki pred drugo svetovno vojno ostali nepodpisani, cel dolenjski kataster iz tistega časa pa je domnevno pogorel. Podatke za preglednico sem pridobil iz excelove tabele IZRK Baza jam za leto 2017, tako da so vključene vse jame, ki so bile registrirane do konca leta 2016.

Najmanjše število registriranih jam potrebnih za uvrstitev na seznam je bilo več kot dvajset. Meja je postavljena iz tehničnega vidika, saj število članov eksponetno raste pri nižjem številu oddanih A-zapisnikov. Pričakovano je največ članov oddalo po en zapisnik; takšnih sem naštel malo manj kot sto. Ugotovil sem tudi, da se skoraj pri vsakem zapisnikarju pojavlja 5% zapisnikov, ki ima več kot enega avtorja. Takšne sem prištel obema ali večim avtorjem, saj ne morem soditi, kdo je bolj zaslužen za njegov nastanek.

Iz seznama sem izločil večino»spornih« članov – ni jih bilo malo –, upam da nisem koga spregledal. Pod člane, ki si ne zaslužijo peti Putiku v čast, sem štel vse tiste, ki so kadakorkoli delovali proti društvu ali pa so večji del zapisnikov oddali pod drugo organizacijo; pod slednjo kategorijo sem uvrstil kar nekaj zvenečih imen slovenske jamarije.

Treba se je zavedati, da priložena preglednica predstavlja seznam »mikrospeoloških« objektov, saj je potrebna dolžina objekta za registracijo le 10 m, pa še ta je lahko izmerjena z »italijanskim« metrom. Pri tem se odpira vprašanje, kaj je boljše za egotrip – sto novih čurk ali tisočmetrca? Za samo društvo najverjetneje štepanje čurk,

	Priimek in ime	Število A zapisnikov
1.	Šušteršič France	448
2.	Pretner Egon	254
3.	Pintar Gregor	155
4.	Šerko Alfred	99
5.	Michler Ivan	90
6.	Jurečič Jožko	75
7.	Krajnc Tomaž	67
8.	Rojšek Daniel	63
9.	Grecs Rok	63
10.	Puc Matjaž	57
11.	Kranjc Maja	54
12.	Planina Tomaž	53
13.	Dolar Ivan	51
14.	Pirnat Stane	44
15.	Kenk Roman	44
16.	Kanoni Janez	39
17.	Bukovec Marjan	39
18.	Seliškar Albin	33
19.	Krivic Primož	32
20.	Ileršič Janez	32
21.	Grecs Riko	29
22.	Verbovšek Renato	29
23.	Brancelj Anton	27
24.	Gams Ivan	26
25.	Kos Jože	26
26.	Pirnat Jože	24
27.	Simić Marko	24
28.	Prelovšek Mitja	22
29.	Fajdiga Bojana	22
30.	Perne Matija	22

saj je organizacija, zadolžena za delitev proračunskega denarja zelo radodarna do čurkarjenja. Večji prestiž pa zagotovo predstavlja globinska tisočmetrca, pri čemer za načrtom in zapisnikom o takšni jami stoji kopica fantov in deklet, ki so močno švicali in jamrali, da so sanje postale resničnost.

Pa še malo o neizkoriščenem potencialu našega ferajna – vsako leto nam ostane kar nekaj novoodkritih jam, ki jih raziščemo, a podatkov o njih nikoli ne spravimo na papir. Problem, kot sem že omenil, predstavlja nizka motiviranost in pomanjkanje samoiniciative članov za pisanje zapisnikov. Raziskovalna žilica nikoli ni bila problem.

Ferajnovce, ki še kaj hodijo po podzemlju, pozivam, da čim prej registrirajo 20 čurk, če bo vmes tudi kakšna daljša jamca, nič ne škodi, in se zavihtijo na nesmrtno lestvico najplodovitejših matičarskih zapisnikarjev. Ni vrag, da se med kopico še neodkritih jam ne skriva nova tisočmetrca ... ali več njih – le zakaj ne bi bile to »naše« jame!!!

Teo Delić

POROČILO O NAGRADI VILJEMA PUTICKA 2016

Na letošnji razpis za Nagrado Viljema Puticka, nagrado DZRJL za največji jamarski dosežek v preteklem letu, so prispele štiri prijave. Veseli nas, da sta dve prijavi prispeli s strani klubov, ki se do sedaj na razpis niso prijavljali, še bolj pa to, da sta dve prijavi oddani s strani tesno sodelujočih klubov, kar je moč razumeti kot izkazovanje pomena kolektivnega dela v jamarstvu. Za glavno nagrado v višini 1000 evrov, sponzorirano s strani podjetja Treking šport d.o.o, so kandidirali:

– Šaleški jamarski klub Podlasica Topolščica in Jamarski klub Črni galeb Prebold z jamo Veternica
– Jamarski klub Novo mesto z jamo Čaganka
– Koroško šaleški jamarski klub Speleos-Siga Velenje s Hudo luknjo pri Gornjem Doliču
– Jamarska sekcija planinskega društva Tolmin in Imperial College Caving Club London s sistemom Migovec

ŠJKP Tolpolščica in JKČG Prebold sta na razpis prijavila – s skupnimi močmi raziskano – Veternico pri Vranskem (kat. št. 539). Jama, nastala ob strugi potoka Podgrajščice, je že dolgo znana, a nikoli ni bila do konca raziskana. O tem priča tudi vpogled v kataster jam, v katerem najdemo informacijo o zgolj 92 m dolgi in 17 m globoki jami. V preteklem letu so jamarji v večih etažah dokumentirali slabih 600 m izjemno prepletenih jamskih kanalov, nastalih v srednjetrijasnih apnencih, ponekod močno obrabljenih zaradi vodnega delovanja. Poleg apnencev v jami najdemo tudi kamnine vulkanskega izvora, značilne za Dobroveljsko planoto, v vznožju katere se jama nahaja. Vodni tokovi iz Veternice so domnevno povezani z bližnjo Podgrajsko jamo (kat. št. 495), a zaenkrat povezava še ni dokončno potrjena. Prav potapljaško prečenje omenjane povezave in morebitna povezava s 472 m globokim Breznom presenečenj (kat. št. 4500) ostajata glavna gonila nadaljnjih raziskav v Veternici.

Novomeški jamarji so nam ponovno pripravili presenečenja iz najbolj obiskane jame na Dolenjskem, Čaganke (kat. št. 9500). Za Čaganko, takrat 250 m globoko brezno, so davnega leta 2008 že prejeli Putickovo nagrado. Danes, skoraj deset let pozneje, je s 475 m globine daleč najglobja jama jugovzhodne Slovenije. Ko so zaradi vremenskih pogojev in naveličanosti začasno nehali poglabljati jamo, so energijo preusmerili v raziskovanje horizontalnih kanalov Južnega rova. Prekop nekaj ožin s podornim materialom jim je tako omogočil raziskovanje 700 m novih delov jame. Dodatno so se odločili splezati pod površje v kaminu nad dvorano Game over. Prvič so v kaminu plezali že v letu 2011, a so zaradi najdbe nadaljevanja na dnu zadevo pustili zoreti do 2015. V preteklem letu so dosegli vrh 178 m visokega kamina – le 60 m pod površjem. Ob tem so na 1/3 kamina našli dodaten krak, ki ponuja možnost nadaljnjega raziskovanja. Po letošnjih uspehih je skupna dolžina rovov v Čaganki presegla 2 km in znaša 2387 m, njena globina pa je 475 m.

Jame Tisnika, povezane v sistem, ki je nastal ob podzemeljskemu toku potoka Ponikve, Huda luknja pri Gornjem Doliču (kat. št. 413) in Lisičnica (kat. št. 522), so v kataster jam vpisane že od 30-ih let prejšnjega stoletja. Kljub dolgoletni tradiciji obiskovanja in celo turistični ureditvi pa je zajeten del Hude luknje dolga leta ostal jamarjem neznan. Ožino, ki je preprečevala nadaljevanje, so Velenjski jamarji opazili že pred leti, a so zaradi izjemne težavnosti, količine dela in predvsem pomanjkanja ljudi, delo opustili. K reševanju problema so pristopili nekoliko bolj tehnično, kot to sicer jamarji počnemo. Zgradili so progo, ki jim je olajšala izvlek odkopanega materiala. Po preboju ožine so odkrili dobrih pol kilometra še neznanih – tako aktivnih, kot tudi fosilnih – rovov. Z odkrivanjem pa nikakor še niso zaključili, saj jih že čakajo kamini z morebitnimi nadaljevanji.

Kot velja že za samo večino letos prijavljenih jam, ima tudi raziskovanje jam Tolminskega Migovca bogato tradicijo. Začelo se je že v 70-ih letih prejšnjega stoletja in z leti prineslo kilometre raziskanih rovov. Za svoje delo v Vrtnariji in jamskem sistemu Migovec so jamarji JSPD Tolmin in ICCC London leta 2010 in 2012 že prejeli Nagrado Viljema Puticka. Osem jamskih vhodov – Vrtnarija (kat. št. 8283), Vilinska jama (kat. št. 10868), Kavkna jama (kat. št. 4465), Jama strgane srajce (kat. št. 8284), M16 (kat. št. 6001), Primadona (kat. št. 8282), Mona tip (kat. št. 10180) in U-bend (neregistrirana) – se združuje v zapleten sistem s skupno dolžino 37,2 km, ki je že pred leti dobil naziv najdaljšega jamskega sistema v Sloveniji. Na letošnji razpis so prijavili 1,7 km na novo raziskanih jamskih kanalov v Vrtnariji, ki, kot se za Migovec spodobi, obetajo dodatna nadaljevanja.

Zaradi izjemne količine vloženega dela, vztrajnosti in zgledno urejene dokumentacije je komisija za podelitev nagrade, ki jo sestavljajo Bogomir Remškar (JDDR Ajdovščina), Mihael Rukše (JK Novo mesto), Uroš Herlec (NTF, Oddelek za montanistiko) ter Bojan Otoničar in Franci Gabrovšek (oba IZRK Postojna), kipec Viljema Puticka ter glavno nagrado ponovno dodelila v roke raziskovalcem JSPD Tolmin in ICCC London za njihovo delo na jamskem sistemu Migovec.

Vsem prijaviteljem, poslušalcem in sponzorju Nagrade, podjetju Treking šport d. o. o. – najlepša hvala.

Uroš Kunaver

PREDAVANJA IN DRUGI IZOBRAŽEVALNI DOGODKI

Ena od aktivnosti našega društva je tudi organizacija različnih predavanj in podobnih dogodkov na temo jamarstva in z njim povezanih dejavnosti. V okviru rednih torkovih predavanj, ki jih vsak mesec prirejamo v prostorih Oddelka za Biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, smo v preteklem letu gostili 6 predavanj. Od tega sta bili dve predavanji strokovne (biološke in geološke) narave, dve predavanji sta opisovali jamarske ekspedicije v tujino; na enem je bila predstavljena dejavnosti hrvaških jamarjev in na enem projekcija jamskih fotografij.

Špela Borko, 10. 1. 2017: Predavanje »Življenje v globinah Trnovskega gozda«

Ko jamar razmišlja o jamskih živalih in njihovem okolju, najverjetneje najprej pomisli na jame nižinskega krasa ter ikonične vrste, kot sta človeška ribica in drobnovratnik. Le malokdo pa bi pestrost jamskega življa povezal z ledenicami, visokogorskimi jamami in velikimi globinami. Tako ekstremno okolje, daleč od sončne svetlobe, hladno in temno, pač ne more biti življenju prijazno?

Ljubezen do globokih jam v povezavi s študijem biologije je rodila magistrsko nalogo, v kateri se avtorica Špela Borko sprašuje, ali je globoka jamska favna res posebna. Če ni posebna, pa sledi vprašanje, kako je v globine prišla in čemu je v resnici podobna. Odgovore je iskala v jamah Trnovskega gozda. Izkazalo se je, da se globoko v nedrjih Trnovskega gozda skriva pravcato mrgolišče raznolikih nevretenčarjev. Mnogo različnih hroščev, pajki in pršice, pa tiste čudne živali, ki se jim reče skakači, dvojnonoge in dvorepke; nekateri dobro poznani, drugi novi za znanost. Predavateljica Špela Borka nam je predstavila prebivalce te kraške planote in ugotovitve, do katerih je prišla. 40 terenskih dni v 10 različnih jamah ni minilo brez prigod in dogodivščin – opisov zabavnega dela projekta »Zaključek študija« zato ni manjkalo.

Uroš Kunaver, 7. 2. 2017: Projekcija fotografij »Jame iz golobje perspektive«

Avtor je predstavil izbor fotografij, ki so nastale v zadnjih petih letih, odkar se je po daljšem premoru spet začel aktivno ukvarjati z jamarstvom in jamsko fotografijo.

Lovel Kukuljan, 4. 4. 2017: Predavanje »Onstran Snežnika - jamarske raziskave Šverde«

Gozdnato, nenaseljeno in močno zakraselo območje Snežnika se nadaljuje tudi čez mejo na hrvaško stran v Gorski kotar, ki je med jamarji bolj znano kot Šverda. Člani speleološke udruge »Estavela« iz Kastva jo raziskujejo od leta 2005. Tekom nešteto raziskovalnih akcij in devetih jamarskih taborov so raziskali 125 jam, od katerih je deset globljih od 100 metrov, tri pa so globlje od 250 m, s čimer sodijo na seznam najglobljih jam na Hrvaškem. Širša okolica Šverde je še vedno popolnoma neraziskana in ponuja možnosti novih obetavnih jamarskih odkritij.

France Šušteršič, 23. 5. 2017: Predavanje »Dinarske vrtače«

Na predavanju smo najprej spoznali osnovno geometrijo dinarskih vrtač in procese, ki jih (pre)oblikujejo. V nadaljnjem je bil predstavljen konceptualni model, ki skupaj s predavateljevimi terenskimi meritvami temelji na Čarjevih spoznanjih. Dobljena enačba obtežilne funkcije omogoča vsaj približno simulacijo večanja vrtače v času, kakor pač variiramo konstante. Pokaže se, da je obdobje, ko se »protovrtača« preoblikuje v »zrelo« vrtačo, kratko. Kasneje se linearne dimenzije vrtač večajo vse počasneje po kvadratni postopici. Če se nam vrtače na isti lokaciji zdijo približno »enako velike«, še ne pomeni, da bi nastale vsaj približno istočasno, pač pa z večjo starostjo medsebojne razlike postajajo vse manj razločljive. Na ta način še bolj izstopijo res velike vrtače, ki bi – če bi procesi bili vsaj podobni – bile nerazumno stare. Bolj verjetno je, da gre za fantome »tumorov udornic«, ki so nastale, ko je površje bilo vsaj nekaj 100 m nad današnjim.

Klemen Mihalič, 14. 11. 2017: Predavanje »Mehika: 15 dni pod zemljo«

"Ko ti rečejo, da greš za nekaj dni v jamo in s sabo vzameš samo en komplet spodnjic, na koncu pa se zgodi, da pod zemljo preživiš 15 dni, vmes še sodeluješ v mini reševalni akciji, raziskuješ deviške rove na globini več kot 1000 metrov in se boriš z glasovi v glavi ... "

V začetku letošnjega leta se je Klemen Mihalič, član Jamarskega kluba Novo mesto, kot edini predstavnik iz Slovenije pridružil pisani mednarodni ekipi jamarjev pri raziskovanju globokih jam v Mehiki. Glavni cilj odprave je bil odkriti nadaljevanje Sistema Cheve, kar bi lahko dosegli s težavnim potapljanjem v sifonih na globini skoraj 1500 metrov ter z raziskovanjem še neodkritih suhih rovov.

Anton Brancelj, 12. 12. 2017: Predavanje »Jame v Kirgizistanu: mit ali resnica?«

Med 16. in 30. 7. 2017 je »Foundation for the preservation and exploration of caves« iz Biškeka (Kirgizija) povabila jamarje in biologe na mednarodno odpravo. Odprave se je udeležilo dvanajst Angležev, po en Slovenec in Američan, vodil pa jo je kirgiški geolog. Raziskave so potekale v sušnem predelu na jugo-zahodnem delu države. Poleg jamarjev, katerih nalogi sta bila iskanje in raziskovanje jam, sta bila v skupini še dva biologa, specialista za jamske

živali.

Kljub temu, da so bili rezultati pod pričakovanji, so si člani odprave nabrali zanimive izkušnje – tako s pokrajino in jamami, kot tudi z jamskimi živalmi.

Jurij Kunaver in Jure Košutnik, 16. 1. 2018: Predavanje »Posebnosti ledenih jam v Sloveniji in monitoring ledenice G2«

Ledene jame v zmernih geografskih širinah so izredno zanimive s speleološkega in klimatološkega vidika. Že same po sebi so posebnost med jamami, vse več raziskovalcev pa si je enotnih, da so tudi izredno učinkovit pokazatelj podnebnih sprememb. Na predavanju smo se seznanili s splošnimi značilnostmi ledenih jam ter si ogledali nekaj rezultatov njihovega raziskovanja v Sloveniji v zadnjih letih. Predavanje smo zaključili s 50 let trajajočim monitoringom ledene jame G2 na Kaninu. Jama G2 ima udoren vhod, je pretežno vodoravna, v njej pa se nahaja leden čep, ki se je v času opazovanj izrazito umaknil.

Poleg omenjenih torkovih predavanj so člani društva organizirali tudi nekaj predavanj in drugih dogodkov na različnih lokacijah po Sloveniji in v tujini.

Špela Borko, 8. 3. 2017, Plezalni center, Ljubljana; 26. 5. 2017, Klub Jedro, Medvode in 9. 5. 2017, Rotary klub, Brdo pri Kranju: Predavanje »Potovanje skozi goro«

6 dni, 1.5 km vrvi, 2500 preplezanih višinskih metrov. Ozki meandri, 200 m globoka brezna in ogromne dvorane. Iracionalna gonja za rekordom nas je gnala v preseganje lastnih meja in uspelo nam je: Slovenija je bogatejša za novo jamo, globljo od 1000 m, mi pa korak bližje k sanjam o podzemni povezavi med vršaci in dolino.

Življenje se prične za mejo udobja in le-tega v teminah podzemlja prav gotovo ni (ali pač?). Raziskovalci kaninskih globočin so obiskovalcem predstavili čar neznanega, ki jih vedno znova vleče v temo, vlago in mraz. Da ne bi mislili, da gremo le navzdol – v iskanju nadaljevanj so opravili tudi kar nekaj zanimivih plezalskih podvigov.

Uroš Kunaver, 10. 5. 2017 do 30. 9. 2017, CTK, Ljubljana: Razstava »Lepote kraškega podzemlja«

Velik del Slovenije je kraškega značaja, od matičnega Krasa, preko notranjskega in dolenjskega krasa do visokogorja Julijskih in Kamniških Alp. Pod značilnim kraškim površjem se skriva preko 12000 kraških jam. V njih najdemo osupljivo bogastvo različnih apnenčevih oblik od bogatega kapniškega okrasja jam na matičnem Krasu do od vode izdolbenih podzemnih kanjonov in ogromnih podornih dvoran gorskih jam. Le nekatere od teh jam so dostopne obiskovalcem brez jamarske opreme in znanja. V večini od njih pa se je potrebno plaziti po blatu, skozi ožine ali premagovati tudi do več stometrska brezna. Namen razstave je bil širši javnosti približati ta prelep – pa tudi nevaren – podzemski svet.

Primož Presetnik, 12. 5. 2017: Predavanje v okviru izobraževanja kriminalistične policije

V okviru rednega izobraževanja kriminalistov smo izvedli izobraževanje o problematiki varovanja jamskih živali, ki mu je sledil prikaz situacije na terenu (v jami Trbiška zijalka). Izobraževanje je potekalo v Mozirju prav na rojstni dan našega društva, kar je pri omembi povzročilo tudi spontan aplavz prisotnih. Prisostvovalo je 24 udeležencev. Primož Presetnik je predaval o raziskovanju podzemnih jam, sodelovalo pa je še več predavateljev iz ostalih organizacij. Glede na pogovore v jami in kasnejše odzive menimo, da je bilo izobraževanje koristno za vse udeležence, terenski jamski del pa je navdušil vse prisotne kriminaliste.

Matic Di Batista, junij 2017: Predavanje za Bernski jamarski klub

Predstavljena je bila dejavnost našega društva.

Jure Košutnik, 25. 8. 2017, Dolenjski jamarski tabor 2017: Predavanje o čistilnih akcijah DZRJL v sklopu predstavitve projekta Life Kočevska

Na predavanju so bile predstavljene čistilne akcije v okviru projekta Life Kočevska.

Špela Borko, 2. 12. 2017, Kulturni dom Bovec: Predavanje na srečanju »Kaninsko podzemlje – Leto presežkov«

Raziskave na Kaninu, Rombonu in okoliških gorah potekajo že vse od 60-ih let prejšnjega stoletja. Že več kot desetletje na gori poteka nekaj vsakoletnih raziskovalnih taborov ter mnogo krajših raziskovalnih akcij, na katerih jamarji in jamarke prodirajo vse globlje v nedrja gore, meter za metrom. Tekom let je bilo odkritih mnogo zanimivih jam in preseženih mnogo rekordov. Leto 2017 je bilo še posebno uspešno, saj je jamarjem uspelo prodreti globlje od 1000 m kar v treh jamah. To je dosežek svetovnega merila, ki mu le malo kateri visokogorski kras lahko konkurira.

Društvo je organiziralo tudi podelitev Nagrade Viljema Puticka 7. 3. 2017 v prostorih Naravoslovnotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, ter soorganiziralo srečanje »Kaninsko podzemlje – Leto presežkov«, ki je bilo 2. 12. 2017 v Kulturnem domu Bovec.

Vsem, ki so nam omogočili, da smo lahko izvedli omenjena predavanja in druge dogodke, se lepo zahvaljujemo, še posebej pa Oddelku za Biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, ki gosti naša redna torkova predavanja.

USTVARJALNI JAMARJI

Špela Borko

LITERARNI IN FOTOGRAFSKI NATEČAJ

Obujanje starih praks je včasih težje, kot se zdi. V prejšnji številki Glasu podzemlja (2016) smo razpisale dva natečaja: literarnega Jamarstvo brez meja in fotografskega V dvoje je lepo, v troje je lepše. Morebiti smo poslale premalo mailov, morebiti je prijave požrl velik magnet … ali pa smo bili Člani preveč zaposleni z raziskovanjem podzemlja, kar se bo gotovo odrazilo v centimetrih letošnjega kupčka. Najsi bo tako ali drugače, na dva natečaja je prišla ena prijava. Uredniški odbor z veseljem podeli prvo mesto Matiji Pernetu za prijavljeno delo Globalno segrevanje in jame. Nagrado, priročen jamski gorilnik, bo slovesno prejel na Občnem zboru 2018.

Ker smo večne optimistke in še zaupamo v vas, drago Članstvo, razpisujemo nov natečaj. Morebiti se boste to pot le opogumili – nagrade bodo še lepše! Tokrat vas bomo omejile še manj: prijavite lahko literarno delo, risbo, fotografijo, štrudelj ali gobelin. Pod vplivom zadnjega sestanka pa smo določile ključni besedi, okrog katerih naj se splete ideja: »Kibuba« in »GiCiPi.« Želimo vam obilo ustvarjalnih užitkov in komaj čakamo na prijave!

Prispevke pošljite na e-mail: **gp.urednistvo@gmail.com**
s pripisom: **natečaj 2018**.
Rok za oddajo je **1. 1. 2019**.

Maša Rački

ŽELJA NOVOPEČENE JAMARKE

Želim po rovih se plazit',
skozi ožine lazit',
na kapnike okoli sebe pazit'.

Želim videti podzemeljski svet
s čelado na glavi,
čutiti glino pod mojimi
nogami in rokami.

Želim priti bliže
vsej lepoti, ki jo jama ponuja,
zreti v temno globino –
to v meni srečo vzbuja.

Želim spoznati
to živemu bitju »neprijetno« okolje,
v katerem se sama
počutim bolje.
Vonj po jami me prevzame,
dušo in telo k sebi vzame.

Želim občutiti svobodo gibanja,
raziskovanja,
veselim se odkrivanja,
adrenalin me naprej poganja.
Nekaj me vleče tja,
kjer le pustolovska srca so že bila.

Nekaterim te želje niso po volji,
jamarstvo se jim zdi čuden hobi –
ne teh poslušat',
zberi pogum in »probi.«

Špela Borko

POGREŠAM PODZEMLJE

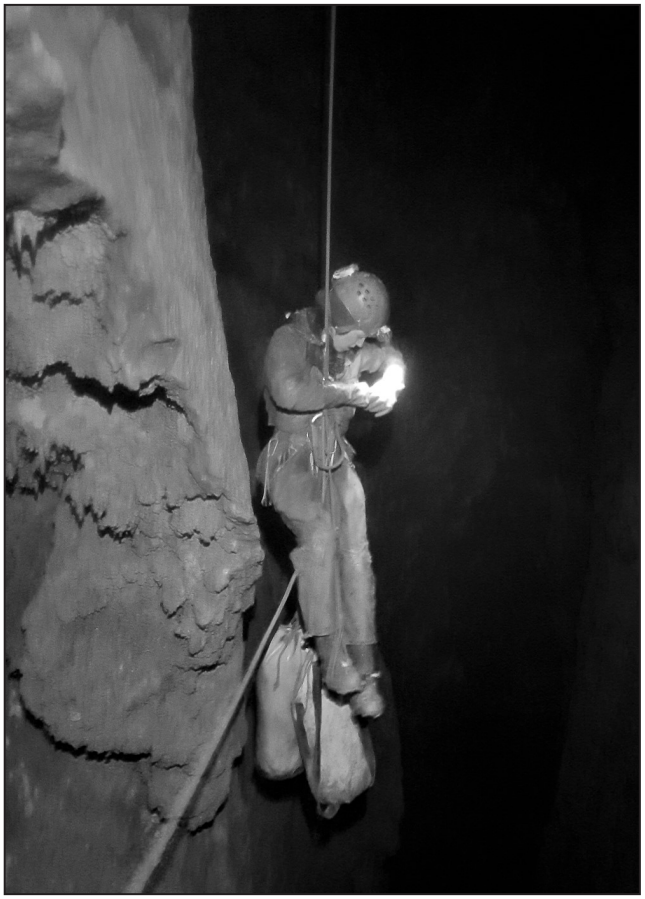

Avtorica v trenutku pogrešanja površja (foto: Matic Di Batista).

Pogrešam prvi stik z vrvjo. Tisti nezamenljivi trenutek, ko zaslišim klik desonderja in poletim proti globinam. Prvi poskok po vrvi je najslajši. Ali pa je tak morda drugi, ko misli s površja izgubijo težo in zalebdijo, potrpežljivo čakajoč tik pred izhodom na mojo vrnitev. Ali tisti, ko se končno odpre in padam v neskončnost, po vrvi brez kraja, v brezno brez dna. Ne, najslajši je poslednji pristanek na delovišču. Tisti rahlo utrujen, v pričakovanju počitka in vznemirjenju ob novem koraku v neznano.

Pogrešam tišino. Majhno tišino prvih korakov. Ko prisluhnem jami in razbiram njeno razpoloženje. Tišino debele snežne odeje ali vročega poletja. Morda tišino, ki to ni – prepletajoče žvrgolenje pomladnih sončnih dni in divje bučanje krute poletne nevihte. Pogrešam veliko tišino. Ta je težka. Domačno povezuje izmučena telesa, ki se razumejo brez besed - naprej, naprej, do konca.

Pogrešam sterilen vonj visokogorja, občasno pomešan z rezkim vonjem udarca kladiva, grozečim vonjem padajočega kamenja. Prepotena telesa, neutrudno hiteča proti cilju. Vonj prve jamske cedevite. Topel objem babičine juhe iz vrečke in zadovoljstvo prislužene večerje.

Pogrešam ostre robove in tisoč odtenkov. Barve neživega sveta. Siva, rjava, rumena, rdeča. Nikjer zelene in modre. Nikjer mehke trave, življenja polne zemlje in nežnih kožuščkov. Le glina in kamen.

Pogrešam dom. Topel objem prijateljev po težkem dnevu. Neskončna načrtovanja, ugibanja in iskanja poti. Roko, ki mi poda žlico. Glas, ki me vabi k požirku. Vročino sitih misli, ki odganjajo mrzlo temo. Prvi dotik spalne vreče. Sproščanje bolečih mišic in ljubeča toplota teles okoli mene. Črno jutro, ki se mu nikamor ne mudi. Ali pa je že dan, mogoče celo noč. Brezčasje. Žlobudranje spočitih tovarišev in prvi vonj po kavi.

In nenazadnje, predirno občutenje sveta, ko se vrnem. Svetloba, življenje, modro nebo. In misli površja, ki se priplazijo vame tik pred izhodom, brez da bi sploh opazila kdaj. Lep je krog, ki ga hodim, vedno znova. Lepi so vsi njegovi deli. A vendarle – danes pogrešam podzemlje.

Jure Bevc

ZABAVA TIPA DVE

Ko sem šel prvič v jamo, sem si rekel: »Nikoli več!«. Moja odločitev je bila tako trdna, da sem pol leta kasneje sedel na uvodnem predavanju jamarske šole. Da bi se prepričal, da to res ni zame. Pa sem ugotovil, da mi kar nekako leži. Zato sem šel sredi maja prvič v Evklida. Trpel sem in že na poti ven sem preklel vse, kar se je prekleti dalo – predvsem jamo in vodo. Prisegel sem, da je zdaj pa res konec. Mesec dni kasneje sem prvič prespal v jami, tokrat v svežem sistemu Trubar-Platon. Tam sem po težki noči, polni premetavanja na kamnih in čudnih zvokov, ki jih proizvedejo bučanje vode, utrujenost in pomanjkanje čutnih zaznav, izvedel, da mi spanje v jami res ne leži. Da bom raje še naprej spal doma, v topli postelji.

Obenem sem si še vedno spet in spet v jami govoril, da je tokrat pa res zadnjič. Da nikoli več ne grem v nobeno jamo, v kateri obstaja pritrdišče. In vedno znova sem se nekaj tednov kasneje, kot po naključju, spet znašel pod zemljo, praviloma v kakšnem breznu.

Med novembrskim taborom na Kaninu me je doletela velika čast – nošenje bencinarce iz P4. Matičevega muzanja ob predaji te informacije nisem čisto razumel. Na poti ven me je doletelo razsvetljenje – takšnega preklinjanja si na površju niti zamisliti nisem mogel. Nekajkrat sem iz obupa kar zarjovel, ker se je presneta mašina zataknila na vsakem metru poti. Takrat sem si zadnjič iskreno rekel, da me nikoli več ne vidijo v nobeni jami.

Pod zemljo še vedno pretežno trpim. Zdi se mi, da mi manjka kondicije, da so vsi ostali hitrejši od mene in da bi bilo dosti lepše ostati doma in se pretvarjati, da je postelja vesolje in vesolje postelja. Ampak vem, da poležavanje nikamor ne pelje; tako sem zapravil preveč let. Zato grem v jamo. In si, ko je res težko, med točo psovk dopovem, da si lahko vzamem teden ali dva pavze.

Avtor članka med uživanjem v Breznu pod Toscem (foto: Matic Di Batista).

Lojze Blatnik

JAMARSKA ŠOLA IN JAMARJENJE

Moj prvi obisk ferajna se je zgodil med potopisnim predavanjem o eksotičnih krajih (mislim, da oktobra 2016), ki sta ga gostila moj brat (Blatnik Sr.) in Jaka Flis. Podobno potopisno predavanje se je ponovilo še enkrat, nakar mi je nekdo omenil, če bi šel na jamarsko šolo, ki se bo začela marca 2017. Itak. Zanimiva stvar, ki se je zgodila že pred jamarsko šolo je ta, da mi je Matej rekel, če bi šel še na en žur, ki se mu reče Putikovanje. Na njem se bom najbrž »mal zmoču«, tako, da bi bilo najboljše, da bi uporabil kar njegov jamarski pajac – »pol« se pa nazaj preoblečem. Več podrobnosti mi seveda ni razkril. Meni se je zdelo čudno, ampak, ajde, pust'mo detajle. Krščen sem bil torej, še preden sem vedel, kaj je ožina in kaj sifon.

V marcu pa se je začela jamarska šola. Program se mi je zdel super. Ob četrtkih predavanja, ki so zajemala različne teme (prva pomoč, varstvo jam, vrvna tehnika, dokumentiranje jam), čez vikend pa obiski različnih jam; te so se stopnjevale po tehnični zahtevnosti. Zanimivi so prvi občutki, ko se vzpenjaš po štriku. Za vajo iz prepenjanja so nam pripravili poligon pod črnuškim mostom, potem pa še pred Vranjo jamo. Pred Vranjo jamo je Stari napeljal 40 m štrika, da smo si dali duška z žimarjenjem. Tam mi je prvič »delal adrenalin.« Imel sem prekratko kratko popkovino in seveda bil še »nezverziran« – treba se je bilo prepeti 40 m od tal, da bi prišel na vrh. Moram reči, da je to čisto drugače kot pod črnuškim mostom, kjer lahko človek v bilokaterem trenutku stopi na železno štango in spleza dol. V najslabšem primeru bi lahko pod croll vpel desonder in šel dol.

Po predavanjih ob četrtkih so bili tedenski sestanki, kjer se pove o preteklih in prihodnjih akcijah ter morebitnih slučajnostih. Dogodkov je bilo veliko. Kmalu po jamarski šoli je bil prvomajski tabor. V naši skupini smo v treh dneh odkrili 11 novih jam, od katerih sem (po osmih mesecih) oddal prve tri A-zapisnike.

Po »prvomajcu« sta bili dve (zame) zahtevnejši akciji – Evklidova piščal in Trubar. V Evklidu se je merilo neizmerjene dele, v Trubarju pa postavljalo nov šotor in plezalo v nove dele. Tu sem bil najgloblje do takrat – na okrog –300 m. V Trubarju je bila za mene tudi prva prespana noč v jami.

V tem letu je bilo tudi trikrat organizirano raziskovanje na Kaninu za cel teden, s poudarkom na jami P4. Naredilo se je ogromno, meni se je uspelo udeležiti avgusta in novembra, za novo leto nam je pa zagodlo vreme. Primarno sem bil del SCT sekcije, tako da bo v prihodnjih akcijah lažje transportirati prasice v zgornjih delih.

Naj zaključim, da sta, vsaj meni, pri jamarstvu zanimiva pot in cilj. »Fajn« je odkrivati nove dele, zanimivo je pa tudi vse vmes.

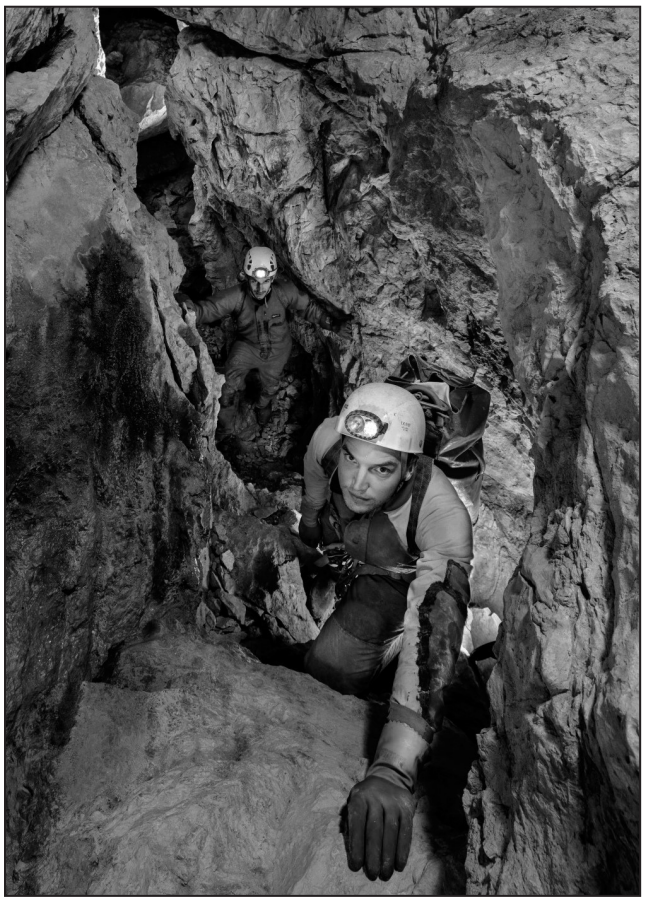

V Pološki jami (foto: Uroš Kunaver).

Vaša Prava Dama

ODA MAJHNEMU GNETLJIVEMU ZELENEMU SVALJKU, KI SEM GA NEKEGA DNE NAŠEL POD PAZDUHO[1] ALI DOBRA RIBA S LOŠIM NAVIKAMA – PRAVA DAMA[2]

Veliki podvigi so navadno popisani skrajno romantično. Požrtvovalno in pogumno. S pridihom nevarnosti in ščepcem sanjaškosti. Jamski podvigi so vedno tudi malo blatni, saj je to del (samooznačeno) obrobne kulture, nepojmljive navadnemu sleherniku. Kri in znoj pa sta rezervirana za brezimnost barbarskih bojišč, varno zagrnjenih domov in dobro zaklenjenih latrin. A prav kri in znoj sta glavni gonili svetlečih naslovnic z novimi rekordi. Zatorej oda vsem jamskim svaljkom in detajlen popis čednosti in nečednosti, ki nas združujejo v temi. A le v temi; spone kulture nas zgrabijo brž ko pridemo spet na plan.

Ure in ure potenja v polprepustnem kombinezonu, ki navadno prepušča v napačno smer. Po dolgem dnevu olajšanje spalne vreče, ki jo utrujen protagonist potegne iz pvc vreče, kjer je počivala zadnjih nekaj mesecev. Povoha jo, a mu je brž žal. Mokra podobleka se v spalni vreči ravno dobro posuši in že je tu jutro. Dan za dnem heroj ponavlja rutino, do končnega dne, ko iz spalne vreče strese ves pesek in jo skrbno pospravi do naslednje odprave.

Kot v prizoru, ki mu ne vem filmskega izvora, se gruča lakotnikov stiska okoli piskra z močnikom, čakajoč eno in edino žlico. Le da v igri globin žlico zamenja prečuden nadomestek: ključ trinajst. Kdor ne misli na površju, »najebe« v podzemlju. Nisem edina, ki v normalnih okoliščinah verjetno nikoli ne bi jedla z umazane žlice, še posebno, če bi opazovala, kako jo nekdo prinese iz ust, skupaj s slinastimi koščki nepolizane hrane. Še v jami se mi kdaj slabo naredi in jo, kot prava dama, brž obrišem v nakolenčnik (saj ne želim umazati podobleke, pa še nakolenčnik je priročno blizu in mehak). Topel obrok služi tudi sušenju oblek. Podajanje posode in polaganje na mokre dele telesa, katerikoli le-ti že so, je običajen obred. Sušenje nogavic med jedjo je dovoljeno le pravim damskim nogam, ki dišijo po rožicah. Voda je mnogokrat dragocena dobrina. Pomivanje je greh, še posebno kadar moraš do izvira žimariti, ti pa si že lepo posušen in oblečen v spalno obleko (ki je sicer ista kot dnevna podobleka). V želodcu se tako vse zmeša.

Prava dama se vedno zanaša na pravega kavalirja in njegov pražnji robček. A kavalirjev ni na pretek in prava dama je tudi iznajdljiva. Zato hitro nauči zgrožene prišleke, kako se stisne prava »bosanka«. Ključ je v globokem vdihu in hitrem izpihu, medtem ko s prstom stiskaš eno nosnico. Neverjetno, kako hitro padajo površinske navade! Zadnji žrtvi žalostnih razmer sta letošnja »globinca« – ona, prepričana, da ne zmore rigati, on, ki sveto verjame, da je smrkanje na tla barbarizem. Kar pojdite z njima v jamo danes, le nekaj akcij pozneje. Včasih prava dama tudi zgreši in upa, da nihče ne bo videl zeleno-rjave sluzi na njenem kombinezonu. Ali na prasici. Ali na mašini. Ali še huje, na tujem kombinezonu.

Posebno mesto v daminem srcu ima vonj jamske latrine. Še pomnite tovariši, luknje na Gabrčku, ki jo je neimenovani heroj posral do višine pasu? Ali pa peščene vdolbine na drugi strani Copacabane, ravno dovolj blizu, da si se še lahko pogovarjal, a dovolj daleč, da te Petzl Duo ni več osvetlil. Še preveč je živ spomin na Golobnjak in krute sledi trebušne gripe. Kje drugje – kot v jami – te kolega pobara po zdravju, ker ga skrbita barva in konsistenca tvojih produktov? V Hustonu, kjer se z latrine lahko skoraj dotakneš šotora. Zmaga seveda biološki laboratorij Penthousa, kjer smo skozi leta opazovali čudovito življenje plesni ter dvokrilcev. Ah, le zakaj nimam meritev! Dragi bralec, kje so spisi posvečeni cesarjevim pešpotem, brez katerih ne bi bilo tisočmetrc? Ni jih. Ker o tem ne govorimo. Ker obrnemo ključ in upamo, da ne bomo prdnili preveč naglas, da bi se slišalo do sosednje kabine.

In kri. Oh, ta kri. Hrabri, neustrašni moški se cvileč obrnejo proč, ko vidijo damino kri. Živo se spomnim prve večdnevne odprave, ko mi je član ekipe namignil, naj zakopavam znake svoje »šibkosti«. Sprva me je zalila vročica sramu. Nato pa razsvetljenje: 50 odtenkov moške driske se je bohotilo vsenaokrog in jaz bom morala zakopavati?! Dragi fantje, statistika kaže, da vas je večina že plula po rdečem morju! In draga dekleta, vaša sramota poganja to trapasto vrsto naprej skozi čas! Pribijte mi F na čelo in me pospravite v predal ekstremistk, a dosegla sem nemogoče: tamponi so na seznamu obvezne opreme, skupaj z merilci in vrtalko. Dopuščam možnost, da temu ni botrovala razsvetljenost enakopravnosti, ampak živa groza ob misli na razjarjeno hormonsko moteno samico, tisoč metrov globoko, brez enega samega »štoplca.« A, kot je uvod napovedal, ostanimo pri romantični prispodobi resničnosti – jame združujejo.

Za piko na i pa še anekdota o tem, česar prava dama ne zmore. Ne zmore tehnično splezati 80 metrov visoko (no, to itak zmore le nekdo), zabiti pritrdišča v razpadajočo skalo in ga z zadnjimi močmi potegniti na plan ter ravno v pravem času zaklicati svojemu varovalcu deset metrov nižje, naj pazi na curek. To zmore le pravi kavalir.

Takšna je kruta resničnost tisočmetrc. Veliko smrkanja, neprijetnih vonjav in čudnih izločkov. Spomnite se na to ob naslednji svetleči naslovnici in morebiti ravno zato še toliko bolj cenite herojskost podviga.

1 Douglas Noel Adams, Štoparski vodnik po Galaksiji

2 Mimi Mercedez, komad Prava dama

Aleksandra Krajnc

GOBELIN

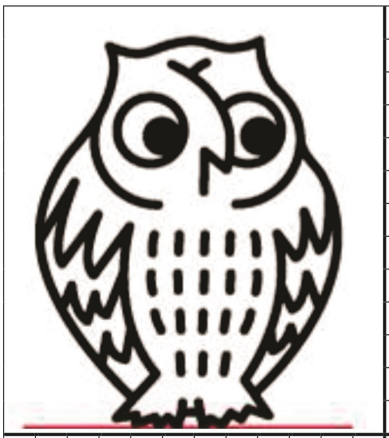

																																					1										
																																					4										
																																					3										
																2			2											1		1														
									7		5		2	3	1					2				5	1	3		4																
									5	1	4	2	3	3	4		1			1				2	4	2	2	1	6	7														
					12				3	9	4	4	7	1	2	1	1			5				4	7	4	2	1	1	7														
					3	11	9	5	6	4	5	3	3	3	5	4			3	1	1	2	3	2	3	3	3	6	8	13														
	17	15	13	6	9	6	4	3	7	4	3	3	2	1	8	3		2	4	5	2	13	4	3	13	4	4	9	5	14	15														
	1	2	2	3	7	2	1	3	2	2	14	11	4	18	2	25	2	2	5	4	6	4	1	10	3	2	3	4	2	7	2														
19	3	8	4	1	2	4	2	2	2	4	3	3	2	8	6	7	34	1	27	15	3	3	1	2	2	2	2	3	2	6	4	18													
19	15	13	12	10	9	7	6	5	1	1	1	1	9	1	4	1	1	3	1	8	1	1	2	1	2	6	7	8	10	12	13	16													
								16	5	8																																			
							8	4	3	8																																			
								8	11	8																																			
						8	6	1	5	8																																			
							8	7	7	7																																			
							8	8	6	7																																			
					8	2	4	2	1	6																																			
				7	2	3	4	3	1	5																																			
				7	1	5	4	5	1	4																																			
				6	2	3	4	3	1	4																																			
				6	2	2	5	1	1	4																																			
				5	2	2	5	1	1	4																																			
		4	1	2	2	2	2	1	1	4																																			
		3	2	3	2	3	1	2	2	3																																			
		3	3	3	4	1	1	3	1	2																																			
					2	4	10	8	3	1																																			
				2	1	3	9	7	4	1																																			
				1	1	5	8	6	5	1																																			
						1	1	6	7	6																																			
							1	3	21	2																																			
							1	2	22	2																																			
	2	1	3	2	1	2	2	1	2	2	1																																		
		2	1	2	1	2	2	2	2	1	1																																		
2	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2																																		
				1	1	2	1	1	15	1	3																																		
							1	4	2	15	5																																		
		1	8	2	1	2	2	1	2	2	2																																		
1	2	4	2	1	2	2	1	2	2	1	1																																		
			2	1	1	1	1	15	1	1	1																																		
				2	1	1	1	15	1	1	1																																		
3	1	1	2	2	2	1	1	2	2	3	2																																		
		4	5	2	2	1	1	2	1	3	3																																		
4	2	2	3	1	1	1	1	2	1	1	3																																		
						5	1	1	13	1	4																																		
			6	1	1	3	2	2	2	3	4																																		
			6	2	2	2	2	2	2	2	5																																		
				7	4	2	2	2	1	2	6																																		
							8	3	9	2	7																																		
								9	1	11	8																																		
									10	12	8																																		
							10	5	2	1	7																																		
									9	1	8																																		
						11	1	1	2	1	12																																		

DUO S

1100 lumov zaslepi galerijo,
ne pa drugih uporabnikov.

Photo © www.kalice.fr

Močna, polnilna in vodotesna svetilka s funkcijo proti zaslepitvi.

Izredno zmogljiva DUO S svetilka deluje na akumulatorsko baterijo. Vodotesna in robustna - idealna za zahtevne športe, kot je jamarstvo. S patentirano Petzl FACE2FACE funkcijo DUO S omogoča, da se uporabniki lahko obrnejo drug proti drugemu, ne da bi se zaslepili in naredi raziskovanje skupine bolj udobno.
Največja svetilnost: 1100 lumnov (način BOOST).

PETZL®

Access
the
inaccessible®